

Heemkundige Kring De Vierschaar VZW

Uitgegeven met de steun van:
De gemeente Wachtebeke

Het lidmaatschap van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw bedraagt € 12
Eventuele verzendingskosten: € 2,50
Losse verkoop van dit jaarboek: € 12
Rekeningnr: IBAN BE09 4482 5943 2157

Het lidmaatschap geeft recht op drie tijdschriften en een jaarboek, gratis ontlending van boeken en heemkundige tijdschriften uit ons Documentatiecentrum en toegang tot ons praatcafé "Den Dhust". Deze lokalen bevinden zich in de oostelijke vleugel van het oude rusthuis De Mey (zijingang) in de Godshuisstraat 13 te Wachtebeke en zijn toegankelijk elke eerste zondag van de maand, tussen 10 en 13 uur.

Het werkgebied van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw omvat de gemeente Wachtebeke en de Gentse deelgemeente Sint-Kruis-Winkel.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden gekopieerd of op een andere wijze veelevoudigd en/of openbaar gemaakt zonder de schriftelijke toestemming van de auteurs.

Ruildienst: Eddy Van Acker, Geraniumlaan 4, 9185 Wachtebeke

/2012/

© 2012 Heemkundige Kring De Vierschaar vzw

INHOUD

- 1. Herinneringen aan mijn grootvader** p. 5
Theofiel Scheire

*Chris Scheire
Eddy Van Acker
Guy Hoebeke*

- 2. Winkel vertelt:** p. 27
**Omer en Maria Stevens
Schuttersmaatschappij
“De Ware Vrienden”**

**Martha Van Loo
Herinneringen aan Wereldoorlog II**

Guy Hoebeke

- 3. Vervaeet - Ducarmon** p. 49
**Staelens - Vervaeet
1912 - 2012**

Eddy

Van Acker

- 4. Valerie Willems** p. 69
een Wachtebeeks tijdsdocument (1897)!

Wies Creve

**Herinneringen
aan mijn
grootvader**

**Theofiel Scheire
°08.08.1867 - †11.03.1959**

*Chris Scheire
Eddy Van Acker
Guy Hoebeke*

INLEIDING

Een goede buur is beter dan een verre vriend, zo ook in dit geval. Bij de familie Scheire werd een “schat op zolder” ontdekt, met name een “geschiedenis van Wachtebeke” geschreven door Theofiel Scheire, ooit schepen van Wachtebeke. Dit documentje mogen onze lezers niet missen, het toont wat er jaren geleden gedacht werd over onze gemeente en bevat enkele boeiende elementen. Toen ik aan mijn buurman, de heer Chris Scheire, vroeg de persoon van zijn grootvader te belichten, klom hij vol geestdrift in zijn pen. Het resultaat hiervan vindt u hierna, gevolgd door het vroege heemkundige document van Theofiel.

G. Hoebeke

1) Herinneringen aan mijn grootvader

Ik zie hem daar nog steeds staan in onze boomgaard: mijn grootvader, “pépé Wabbeke”.

Met bolhoed en ebbenhouten stok, waarvan de zilveren knop schitterde in de najaarszon.

Bedachtzaam en zwijgzaam rond zich heen kijkend; het was de jaarlijkse inspectie van onze tuin, die door zijn grootte eerder een groente- en fruitkwekerij kon genoemd worden. Mijn pa had de voorbije week al zijn vrije tijd besteed aan onkruid kappen en wieden, snoeien en opruimen. En wij, zijn drie zonen, hadden hem daarbij geholpen. Ik mocht “takskes rapen”. Een properder tuin bestond er niet.

Ik, dreumes van zes jaar, zou dit schouwspel nooit meer vergeten. Mijn pa, de man naar wie ik met onbegrensde eerbied opkeek, het onbetwiste gezag in ons gezin, leek nu de onderdanigheid zelve.

“Pépé Wabbeke” was immers de strenge pater familias van het geslacht Scheire in Wachtebeke. Met zachte stem en met wijzende stok gaf hij enkele opmerkingen, die mijn vader zwijgzaam en knikkend aanvaardde. En toen wandelde mijn grootvader terug de straat op, en ging naar huis, langzaam en waardig.

Hij was toen al 85 jaar oud: hij werd geboren op 8 augustus 1867, als zoon van Domien Scheire (° 1 maart 1821) en Regina Cathelèyn. Hij had een oudere zus, Stephanie (1863-1942), en een oudere broer, Hippoliet (1865 – 1948).

Waar pépé juist geboren werd en zijn kinderjaren doorgebracht heeft, weet ik niet. Op de documenten staat “Langelede” vermeld, zonder meer. Het kan op de Marquette geweest zijn in een nog steeds bestaande kleine hoeve (nu buitenverblijf), waar een privaat stoomzuivelfabriekje stond van 1896 tot 1900.

Waarschijnlijker was het op de hoeve met huidig adres Langelede 72. Daar woonde zijn zus Stephanie, getrouwd met Marcel De Graeve. Stephanie is de grootmoeder, overgrootmoeder en betovergrootmoeder van een talrijk nageslacht, waarvan velen nog op Wachtebeke wonen.

Pépé heeft altijd gezegd dat de Scheires uit de omgeving van Kalken komen, waar nu nog steeds naamgenoten te vinden zijn. Dit moet dan toch

al meer dan 200 jaar geleden geweest zijn: ook zijn grootouders, Joannes Scheire en Regina David, woonden immers op de Langelede.

Hij huwde met Clementina De Letter, die hem zes kinderen schonk: Remi (1902), Marie (1903), Alma (1904), Oktaaf (1905), mijn pa Richard (1906) en Martha (1908).

Helaas, Clementina overleed aan “het vuur in den buik”, zoals een blinde-darmontsteking toen heette, en pépé bleef achter met zes kleine kinderen...

Volgens mondelinge overlevering, afkomstig van Cesar David zaliger, heeft de toenmalige pastoor Van Der Stée aan buurmeisje Marie-Louise (“Wieske”) David, de dringende raad gegeven om te gaan helpen in het gezin Scheire. Aanvankelijk wou “Wieske”, na het huwelijk van haar broer Victor met Mietsen Creve, nog intreden in een klooster, maar zij deed haar taak in het gezin Scheire met zoveel liefde en toewijding, dat een tweede huwelijk tot stand kwam. Marie-Louise David heb ik altijd gekend als “mémé Wabbeke”, een lieve, zachte dame die aan pépé nog 4 kinderen schonk: Albert (1915), Jozef (1917), Irène (1919) en Raphaël (1923).

Ze heeft nooit onderscheid gemaakt tussen haar eigen kinderen en de oudsten. Integendeel, ze heeft zich met tomeloze energie ingezet voor haar twaalfkoppige gezin, en werd door iedereen sterk gewaardeerd, niet in het minst door haar echtgenoot. Het bijbelse verhaal van “De sterke vrouw, wie zal haar vinden” was op haar ten volle van toepassing. Kozijn Cesar en zijn ouders, die wij nonkel Victor en tante Mietsen noemden, en mémé Wabbeke zitten nu waarschijnlijk volop te kaarten in de hemel (hun geliefkoosde spel: bieden), en tussendoor verhalen te vertellen, want welbespraakt was ze wel, en goed op de hoogte van het Wabbeekse reilen en zeilen. Een sociaal actieve, attente en hardwerkende vrouw: een waardige telg van het geslacht David. Het grote gezin heeft pépé er niet van weerhouden om hard te werken en een open oog te hebben voor de mogelijkheden die zich toen aandienen. “Er zijn niet veel gelegenheden in een mensenleven waarbij zich een kans tot verbetering voordoet”, zijn zijn woorden, “maar als die kans zich voordoet, zorg dan dat je wakker bent”.

En dus heeft hij in 1900 de coöperatieve melkerij Sint-Catharina opgericht, op het perceel “De Vijand”, aan de rand van een smalle kerkwegel (“Het Vijandstraatje”) die in het verlengde van de Kerkstraat lag.

Die kerkwegel werd verbreed om de karren door te laten, er werden huizen gebouwd en hij kreeg een logische nieuwe naam: De Melkerijstraat. Ook pépé bouwde een huis juist naast de melkerij. Het is nu het huis nr 5, bewoond door de achterkleinzoon Tom en zijn gezin.

Theofiel Scheire en zijn tweede echtgenote Marie Louise David bij de veranda achteraan hun woning in de Melkerijstraat. Het jaartal is niet duidelijk maar de foto dateert zeker van voor 1950.

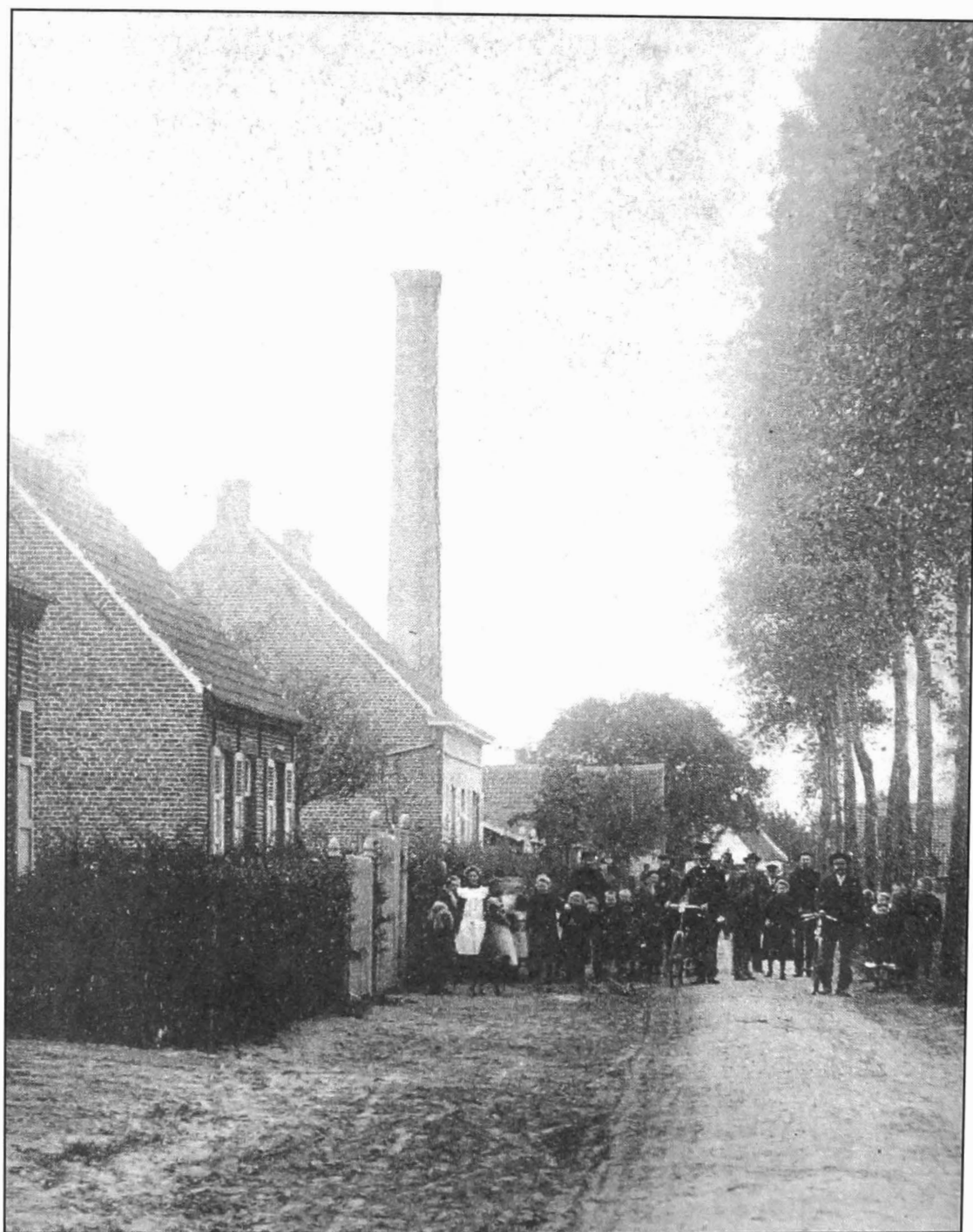
Dank zij de melkerij moesten de boeren zelf hun melk niet meer afromen en karnen, en ook de verkoop werd door de coöperatieve gedaan. Boter, melk en room kregen een meerwaarde omdat de hygiënische omstandigheden en de productkwaliteit op de melkerij beter waren dan op het erf. De zuivelproducten van de streek kregen een economische meerwaarde, en alle aangesloten boeren vaarden er wel bij. De ouderen onder ons herinneren zich zeker nog de voermannen die dagelijks vanuit de wijde omgeving de zware melkkannen met paard en kar naar de Melkerijstraat brachten. Ik hoor nog het monotone gezoem van de transportbanden op het plein van de melkerij (nu de parking van Smatch). De voermannen zetten de volle kannen van de kar op de transportband, ze werden binnen in de melkerij leeggekipt en kwamen terug buiten, om opgeladen te worden. Alles was handwerk, er heerste elke ochtend een drukte van jewelste.

Toen Oktaaf, de tweede zoon, 14 jaar werd, oordeelde pépé dat hij beter kon thuisblijven dan een humaniora-opleiding te volgen in het college. Hij had namelijk dringend behoefte aan een bekwame adjunct-directeur, en “nonkel Taf”, zo noemden wij hem, had daar aanleg voor. Dus bracht pépé hem alle nodige kennis bij om de melkerij goed te kunnen besturen. Om zijn intellectuele kennis nog verder bij te schaven, mocht hij ondertussen Latijnse lessen gaan volgen bij E.H. Charles Camerman, onderpastoor op de parochie sinds 1902.

Na de eerste wereldoorlog werd pépé tot schepen benoemd. Getuige daarvan een erediploma, “pour commémorer sa promotion aux fonctions communales exercées à l’aube d’une ère nouvelle de liberté et de justice, et consacrer la gloire immortelle de la Belgique victorieuse de la barbare Allemagne”. Het diploma was eentalig Frans; er was wel een Nederlandstalig schrijven bij (zie afbeelding) dat in even hoogdravende taal de toekenning bevestigde, maar terzelfder tijd een bijdrage van 6.5 Frank vroeg. Of pépé dit ooit betaald heeft, weet ik niet.

Ook na de tweede wereldoorlog viel pépé een grote eer te beurt. Per schrijven van 7 januari 1949 deelde de toenmalige minister van Landbouw mee “dat het Z.K.H. de Prins Regent behaagd heeft U, op mijn voorstel, te benoemen tot Ridder der Orde van Leopold III”. De brief was gericht aan de heer Theophilus Scheire, bestuurslid van het Verbond der Boeren- en Tuiniersgilden van het arrondissement Gent. Hij was toen al 82 jaar oud.

Hij heeft dus tot op hoge leeftijd in dit bestuur gezeteld. Het moet trouwens rond deze tijd geweest zijn dat pépé “De geschiedenis van Wachtebeke volgens overleveringen” geschreven heeft.

De Melkerijstraat rond 1908, met de schoorsteen van de melkerij met daarvoor de woning van Theofiel Scheire.

Pépé was diepgelovig. Op de priesterwijding van zijn oudste zoon, nonkel Remi, knielde hij, de directeur van de melkerij, publiek neer voor zijn zoon en vroeg hem zijn zegen. Waarmee hij te kennen gaf dat zijn zoon Remi als priester een hogere morele status had dan hijzelf. Voor nonkel Remi, zelf de nederigheid in persoon, was dit een eerbewijs dat hij steeds diep in zijn hart bewaard heeft. Nog twee zonen, Jozef en Albert, zijn tot het priester-schap geroepen geweest.

Gedurende zijn laatste levensjaren werd pépé door zijn drie thuisgebleven dochters met de grootst mogelijke zorg omringd. Hij overleed op 11 maart

Emiel LHERITIER
 Drukker
 6, Boulevard de la Woluwe
 Brussel

De Nationale Documenten

Diploma-Gemeentelijk aandanken
 van den grooten oorlog 1914-1918

Promotie van de Zegepraal

WAARE HEER,

Hierin gelieven wij U te herinneren, het **Diploma van den Grooten Oorlog**, dat wij openbaar uitgegeven hebben met het doel het aandenken te bewaren van onze verrijfing ten het gemeentelijk verrijfde bij den aanvang van de afscheiding van Verrijfden Rechtvaardigheid.

Dit diploma, ontworpen in een gevoel van diepe vaderlandsliefde, verheerlijkt niet alleen de Koningen en Wetenschappers, den Handel en de Nijverheid, den Landbouw, de Macht en andere zinnelijken, maar stelt ook voor de mannelijke figuren van WH. RM, den Koning Albert I en Koningin Elisabeth, alsmede van den Belgischen Troonopvolger en van den oppersten dichter : Maarschall Foch.

Eveneens, want de vreesdard van het heilighen Belgisch Volk, dat bij de verrijfde overwinning te vreesdard, zijn kloek moed van de hand schakelde onder den geroemden en geroemden naam : **Blas! Men gaat niet door!**

Dit document herinnert ons, met den Grooten Verrijfde die de leiddenden van het **Belgisch Volk** voor den loop der oorlog na te loek stellen, het heilighen land Geroemden dat de wereld met verrijfde sliep van voort stijf den krijgsroep en de toewijding van den Belgischen volkant leeft verrijfde als de glorie en de eer van zijn land.

Het is dus door onze heilighen heide, bestend van het aandenken te verrijfde van den strijd voor het Recht en de Beschaving geweest tegen Duitscheid, een volk zonder eer, dreed verrijfde door zijn overgeloofden en zijn : **roefjes papier**.

In de vaste overtuiging dat U het beste aandenken met verrijfde, aan onze heilighen heide wij U, waarde heer, onze heilighen heide.

HET RECHT

De prijs van deze verrijfde, welke wij klassen de recht dopen, het heilighen van onze diploma den oorlog

1 zij : 6 FRANK SO.

Belangrijke Verrijfde. — Het volk dat hij te vreesdard dit diploma te behouden dat den aandenken van overwinning heeft, of het te overgeven met het goud van de Geroemden heide te geven.

HE : **Diploma dat heilighen heide, wordt heilighen overgeven.**

Bij elke verrijfde, het verrijfde goud moet overgeven.

De verrijfde van de heilighen heide met het goud van de Geroemden heide te geven. Het volk dat hij te vreesdard dit diploma te behouden dat den aandenken van overwinning heeft, of het te overgeven met het goud van de Geroemden heide te geven.

De kinderen en schoonkinderen van 'pépé en mémé Wabbeke'

Staande van links naar rechts:

Irène Baes (mevr. Oktaaf Scheire), E.H. Jozef, Raf en zijn echtgenote Madeleine Willems, E.H. Albert, Martha, Laurent Willems en zijn vrouw Irène, mijn pa Richard en mijn ma Marie-Thérèse Willems.

Zittend van links naar rechts:

Oktaaf, Maria, pépé, mémé, E.H. Remi, Alma

1959, op 91-jarige leeftijd. Mémé was zo overmand door verdriet, dat zij hem volgde in hetzelfde jaar.

Een groot man was heengegaan, en een niet minder grote vrouw was hem gevolgd.

In het ouderlijke huis werd een rouwkapel ingericht, mensen kwamen van overal om hem een laatste groet te brengen. De voordeur, de gang, de kamermuren en het baldakijn waaronder hij opgebaard was, alles was bekleed met zware fluwelen gordijnen, diepdonkerblauw van kleur, met gouden randen en gouden tressen.

Ook mijn jongste zus, slechts vier jaar oud, mocht meegaan om te groeten. Terug thuis vroeg ze: "Mama, was dat nu de hemel?"

De kleinkinderen

(foto genomen op het melkerijplein, met de zijkant van het huis van pépé op de achtergrond. Waarschijnlijk 1958).

Van links naar rechts (W. is de afkorting van Willems):

Laatste rij: Paul(†), Urbain(†), Adriën, Jef, Hubert W. (†), Gaby, Rik(†)

Voorlaatste rij: Wies(†), Rita W., Magda(†), Jan W., Chris, Fons W.

Twee meisjes op de tweede rij links: Anneke, Annemie

Voorste rij: Lu, Leen, pépé, Hilde, mémé, Mark W., Marieke, Jan, Marleen W. (†)

Het jongste kleinkind, Trees, staat niet op de foto: ze is geboren een jaar na het overlijden van pépé.

Dit, beste lezer, zijn de weinige herinneringen aan mijn pépé Wabbeke die ik nog in mijn hart draag. “De geschiedenis van Wachtebeke volgens overleveringen” is door pépé eigenhandig geschreven en later door iemand anders overgetypt. Tom Scheire heeft het gevonden tussen andere familie-documenten, toen hij zijn zolder een grondige beurt gaf. Toen ik het voor de eerste keer in handen kreeg, borrelden de herinneringen terug op. Als u zijn geschiedenis leest, zal u hopelijk de man herkennen die ik u beschreven heb: begaan met zijn gemeente, begaan met de landbouw, begaan met de mensen.

Gegroet O Kruis onze enige hoop

Het heelt de Heer behaagd tot Zich te roepen, de ziel van Zijn trouwe dienaar

MIJNHEER

THEOFIEL SCHEIRE

weduwnaar in het eerste huwelijk van Mevrouw Clementina Maria De Letter
echtgenoot van Mevrouw Marie Louise David

geboren te Wachtebeke op 8 augustus 1867 en aldaar godvruchtig overleden op 11 maart 1959,
voorzien van al de troostmiddelen onzer Moeder de H. Kerk en de Pauselijke Zegen - In Articulo Mortis ..

Hij was : Erelid van de Bond van het H. Hart ; Lid van de Kerkraad ;

Stichter en Ere-directeur der coöperatieve zuivelabriek Ste Katharina ;

Ere-Schepen der gemeente Wachtebeke ; Voorzitter van de Bond der Kruisstrijke Gezinnen ;

Bashurelid der Kerkelijke Koninklijke Harmonie - De Eendracht - ;

Ridder der Orde van Leopold II : vereerd met de Zilveren Palmen der Kroonorde,

het Landbouwerskruis van 1e klas en verscheidene andere Eretekens.

Dit melden U in volle overgave aan Gods H. Wil :

Mevrouw Theofiel Scheire-David ;

Eerwaarde Heer Remi Scheire, Godsdienstleraar aan het Koninkl. Atheneum te Dendermonde ;

Mejuffter Marie Scheire ;

Mejuffter Alma Scheire ;

Senator-Burgemeester en Mevrouw Oktaal Scheire-Baes en kinderen Paul en zijn verloofde Cecile
D'Hauwe, Gabriël, Marie-Louise, Urbain en Adriën ;

Heer en Mevrouw Richard Scheire-Willems en kinderen Jozef, Magda, Hendrik, Christiaan, Anne Marie
en Lutgarde ;

Mejuffter Martha Scheire ;

Eerwaarde Heer Albert Scheire, Pastoor H. Kruisparochie - St Amandsberg ;

Eerwaarde Heer Jozef Scheire, Leraar aan St Lievenscollege te Gent ;

Heer en Mevrouw Laurant Willems-Scheire en kinderen Hubert, Jan, Rita, Alfons, Marleen en Marc ;

Dokter en Mevrouw Raphaël Scheire-Willems en kinderen Marieke, Anneke, Jan, Leontje en Hildeke ;

Heer en Mevrouw Victor David(† De Coninck) -Creve, kinderen en kleinkinderen ;

De kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen van wijlen Heer en Mevrouw Hippoliet Scheire-De
Coninck ;

De kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen van wijlen Heer en Mevrouw Marcel De Graeve-
Scheire ;

De kinderen, kleinkinderen en achterkleinkind van wijlen Heer en Mevrouw Hippoliet Van Peteghem-
De Letter ;

Zeer Eerwaarde Heer Kanunnik L. Van Peteghem, Directeur van het Groot Seminarie te Gent ;

De Familien Scheire, Cathelijn, David, Soeting, De Letter, Bracke en aanverwante Familien ;

De Eerwaarde Zusters van het Wil Gele Kruis.

De plechtige lijkdienst, gevolgd door de bijzetting in de familiekerk, waartoe U vriendelijk wordt uitgenodigd, zal plaats hebben in de parochiekerk van de H. Katharina te Wachtebeke op zaterdag 14 maart te 10.30 u.

Onder de H. Mis, die te 10.30 u. begint, is er gelegenheid tot communiceren.

Vergaderen ten sterfhuize te 10 uur, Wakderdonk 3.

De dertigdaags H. Missen zullen gelezen worden in het St Lievenscollege te Gent en bij de Eerwaarde Zusters Maricollen te St Gillis-Dendermonde.

HEER JEZUS GEEF ZIJN ZIEL DE EEUWIGE RUST.

Wachtebeke, 11 maart 1959.

DEK. ORDE-ONDER - WACHTEREN.

2) De geschiedenis van Wachtebeke

Geschreven door Theofiel Scheire

De gemeente moet zoo wat in de elfde eeuw ontstaan zijn. Zoals dien tijd water de beste en bijna de eenigste verkeerswegen waren heeft Wachtebeke ook wel zijn geboorte aan de Moervallei te danken. Deze vallei werd aan twee zijden gevoed: 1e door de kom van Gent 2e door de vallei van de Durme die begonnen is in Thielt en komt in Oost Vlaanderen langs Lotenhulle, Meirendré, (in die gemeenten zijn nog streken en akkers waar het woord Durme inkomt), Evergem en vervoegt zich te Langerbrugge en Desteldonck met de Moervallei, waardoor de Durme haren oorsprong heeft genomen door het ontstaan van de Zuidlede en de Zwarte gracht.¹

De kerk is in de 12e eeuw gebouwd en is in de 13^e eeuw afgebrand. Volgens overleveringen is de kerk twee maal afgebrand. De toren behoort aan de gemeente. Het wapen der gemeente is verbeeld door een hert die in het water baadt in de beek: vandaar Wachtebeke.²

In 1771 is de kerk vermeerderd van aan den toren tot aan het portaal. Het kerkhof dat vroeger vooraan de kerk lag begon aan de linie van den steenweg. De opgravingen bij het vernieuwen van den steenweg getuigen van de beenderen der geraamten daar gevonden. In de jaren 1850 is het kerkhof vermeerderd achteraan de kerk. In 1927 met 1e juli is het nieuw kerkhof in den Molenhoek in dienst genomen.

De H. Catharina is de patrones der parochie. De H. Hubertus als tweede patroon wordt hier aanroepen tegen razernij en wordt gevierd op 3^e november. Deze dag lokte veel volk naar de gemeente om gezegend te worden. Deze toeloop is de oorzaak geweest van de stichting der jaarmarkt op 3 november 1806.

De naam Wachtebeke moet voortkomen van het Keltische woord “waden”.³ Vroeger eeuwen scheidde de Moervallei de Oostkant met Westkant, daardoor werden de bewoners van den Oostkant “de over ’t watersche” genaamd.

De eerste waterweg van de Moervallei is wel geweest het Axelsvaardeken langs Overslag tot Axel per schip in gemeenschap voor koophandel enz. De Moervallei werd het meest gevoed door de overvloed van Schelde en Leie. Door het ontstaan van het kanaal Gent-Terneuzen is te Roodenhuize eene sluis gebouwd en de Moervaart ermede verbonden. De Moervaart door zijn kronkelende loop lijkt eerder op een rivier. Verscheidene rechte trekkingen zijn reeds gedaan; vele akkers worden nog de “Oude vaart” genaamd welke vroeger bespoeld werden. Een bargieschip vaarde wekelijks naar Gent en Lokeren. Dit was eene reis van 4 of 5 ure. Wie vroeg kon ontwaken en de

reis wilde meemaken moest om 4 of 5 ure op Overlede zijn en kon in de stad komen voor 0,75 fr of één frank. Onderwege kon men koffie drinken of kaartspelen.

De Moer- en Langeledevaart behoren tot de Waterstaat van de Zeeschelde. De Langeledevaart is gegraven in 1773 onder het bestuur van Maria Theresia en is in 1776 verbonden met ene zeesluis. Aan deze sluis waren deuren die bij hoogwater toegingen en op lage tij opengingen om het water af te laten. De Langelede was gegraven om Gent te ontlasten van overstromingen welke bijna iedere winter voorvielen. Door latere aanleg van de Leopoldvaart en het kanaal van Schipdonk namen die overstromingen in mate af. Door het verdrag met Holland werd er overgegaan om een dam te plaatsen in de Langelede zowat 150 meters van de Zeesluis. Hierdoor kon het waterpeil in de Moervaart beter behouden blijven.⁴

Op Oudenburgse Sluis ten jare 1775 stond slechts één huis dienende tot woning van den sluismeester. Een vissershuis was er ook te vinden. Bij het uitbaten van de aangrenzende polder zijn daar in den omtrek hoeven gebouwd; zelfs al de grote boerderijen op de wijk Langelede bezaaiden polderland.

De eerste jaren dat Canisvlietpolder was ingedijkt was de grond te vruchtbaar om tarwe te winnen. Men is begonnen met koolzaad en daarna gerste. Toen de suikerfabrikatie begon is de betenooft ene winstgevende zaak.

Over de Langeledevaart liggen vijf bruggen en zijn in de laatste oorlog allen opgeblazen door de Duitsers. In 1948 is de oude Balkenbrug hersteld in eene tijdspanne van zes weken. Bij haren oorsprong in 1775 duurde de bouw twee jaar. De Kathelijnebrug, welke verbinding geeft met de Akkerstraat en de Kathelijnestraat was gemaakt van hout en is jaren en nog jaren onbruikbaar geweest. In 1870 is er eene stevige brug overgemaakt die gediend heeft tot 1944. Na drij jaren achter de oorlog is er een betonbed opgemaakt.

Het noorden der gemeente is onder het Oostenrijks bestuur vruchtbaar gemaakt. Op Overslag en St.-Elooi polder bevinden zich nog arduinen palen met het Oostenrijks wapen op.

De St.-Elooi polder is einde der 17^e eeuw ingedijkt, dit heeft veel geld en werk gekost, want meer dan drij aannemers hebben er zich aan geruineerd voor de laatste afsluiting van de vloed. Het laatste en goed besluit is geweest oude schepen in de geul laten zinken en op lage tij met hout en aarde het water tegenhouden.

De Wachtebeekse polder bevindt zich tussen Overslag en Kruisstraat. De SPOKBUIS heeft haren uitloop in de kreek van dezen polder. Deze buis is gedempt in den Fransen tijd omdat het afwateringsgeld aan de doorlopende polders niet meer betaald werd. Die buis ligt nog onder de Papdijk recht

op den waterloop van den Bovenhoek die aan den dijk komt. Volgens het verdrag met Holland mochten slechts “negen en dertig” hektaren hierdoor uitwateren.

Wachtebeke mag als natuurgrond in drie delen geschetst worden. De meersen of kleigrond, de goede zandgrond en de bossen, welke door ontginning soms in bouwland herschapen worden.

Tussen Walderdonk en Langelede lag langs weerskanten van het vaardeken ongeveer veertig hektaren bos van slechte hoedanigheid. Onder de bouwlaag bevond zich eene laag wit zand, soms twee meters dik en daaronder op sommige plaatsen een laag turf waarin nog onverteerde bomen worden blootgelegd.

Rond 1870 begon men het wit zand te ontginnen en langs het water naar Gent vervoerd aan één frank per ton. De schippers brachten bij gelegenheid eene lading baggergrond of stadsafval mede om de uitgemijnde gronden andere geringe landen vruchtbaar te maken. Deze meststoffen werden ook aan één frank per ton geleverd.⁵

De Burgerlijke Godshuizen van Gent bezitten honderde hektare grond tussen Wynkel en Zelzate. Het grootste gedeelte ervan is bos. Op het gemeentehuis bestaat eene oude kaart van einde de jaren 1600 (beloop genaamd). Daarop staat het Huisje ten Halve reeds aangewezen zijnde huis van den boswachter. In dien tijd waar nu sparren floreren was al heideveld en kreupelhout. Dit was eene goede huisvesting voor vogels, wild en zelfs venijn, vossen waren er niet te kort alsook het fluwijn. Deze kwamen de hoeven bezoeken voor konijnen, kiekens en eieren te roven. Kleine slangen (slingers genaamd) vissen en wezel waren ook gehuisvest. Rond 1800 stond nog niet één denneboom op de uitgestrekte kreupelheidegrond. Na 1830 is het bestuur der Godshuizen begonnen met de verdeeling hunner heidegronden in groote vierkante percelen en beplanting met sparren.

De kleigrond is het meest gelegen langs de Oostkant van Moervaart. De zaailanden zijn daar zeer vruchtbaar, maar vragen veel verzorging. De meersen behoren meest aan grote eigenaars en het gras werd jaarlijks in venditie verkocht. Dit gras was meest van slechte hoedanigheid vóór dat de kunstmeststoffen bestonden en de te lage ligging van de grond. Sedert den aanleg van de watering is het klimaat gans herschapen. De meersen zijn aangewend tot den veekweek hooiweiden en 1/5 in zaailand.

De goede zandgrond bevindt zich tussen de steenweg van Zelzaete en het grensgebied van Wynkel, dan tussen de wijk Langelede en de grens met Holland. Van Pottershoek tot Overslag is ook een goede streek. Kalve en Peene zijn grotendeels goede weiden, zaailand en bossen.

De eerste steenweg is gelegd in 1828: de staatsbaan van aan den Loozen Boer naar Assenede over Wachtebeke.

Voordien was de verkeersweg tusschen Zaffelaar en onze gemeente erbarmlijk. Eeuwen lang moest tijdens de winter per boot aan Mendonk dreef worden overgevaaren. Als er overstroming kwam zodat de Moervaart buiten zijne oevers ging was het hier een echt meer. In den winter 1879-80 zijn inwoners van Kalve per boot naar Steenebrug gevaren over dammen en weiden. Daarna strenge vorst en men schaatste tot Antwerpen.⁶

De tweede steenweg is later aangelegd naar Moerbeke. De derde naar Overslag. In dien tijd stond er tussen Ramonshoek en de Smishoek slechts één huis dat was aan de vierweegse op de weide. Een O.-L.-Vrouwkapelleke is daar in den tijd aan een boom gehangen om de toverheksen te verjagen die er des nachts kwamen dansen. Zo sprak het bijgeloof.

De steenweg naar Langelede is in 1886 aangelegd tot aan de laatste brug en later voltrokken tot aan de Oudenburgse Sluis.

De ijzerenweg tussen Lokeren en Zelzate is aangelegd in 1865.

De heirbaan van Brugge naar Antwerpen komt langs Ertvelde over Rostijne, Walderdonck, Kalve en voorts over Moerbeke naar Antwerpen. Deze baan volgt de hoge grondlagen der gemeenten. Walderdonck (of woud aan de donck) en Kalve zijn hierdoor wel als de oudste wijken te aanzien. Calve in 't Keltisch betekent "aan 't water".⁷

Er waren op de gemeente vijf windmolens om het graan te malen namelijk op Walderdonck-Rechtstro, Molenhoek, Langelede, Hoogstraat en St. Pietersveld. Op Walderdonck Groenstraat stond tot 1930 eene pottenbakkerij en daarna mandenmakerij.

De molenaars haalden vroegere jaren het graan op om te malen, per ezel en muilezel. Deze dieren waren best geschikt om langs de slechte wegen en op den molenberg te klimmen.

Drij brouwerijen hebben hier goede zaken gedaan en zijn allen verslonden door de bierhandel der grote brouwerijen. Tot rond 1890 was bij iedere brouwerij eene boerderij om de afval van het fabrikaat te benuttigen. Als monument bestaat hier de vierschaar welke afhing van het ambacht van Assenede. Deze is de eigendom van de kerkfabriek van Wachtebeke. Deze

is ook door brand vernield geweest. Een opschrift boven den ingang getuigt nog daarvan welk vermeldt “Met parochiegeld ben ik hersteld.”

Op Overlede heeft een fort bestaan waarvan het Fortstraatje nog zijn naam heeft.

Op de wijk Kleine Weide ook Axelsvaardeken genaamd en vroeger bekend als St. Pietersveld komt voort van St. Pietersabdij die daar bestaan heeft en grote landerijen uitbaatte tot in de schoten.

In de Meersstraat op het land van 't Godshuis heeft het kasteel gestaan van Juffer Debralta.⁸ Rond het dorp vindt men het kasteel van Notaris Teirlinck,⁹ op de Smishoek dat van Mr Van De Calseyde. Op de wijk Peene bevindt zich het kasteel van Mr Poullier, dit komt voort van de familie De Courtebourne.

Op de wijk Kalve bestond in 1880 nog een geneverstokerij. Op Walderdonk bestond in 1880 nog een olieslagerij met paarden gedreven. Deze is kort daarop overgebracht naar Overlede en met stoom bewogen. Door de uitbreiding van de grote slagerijen is de kleinere uitbating ook verdwenen. Op Walderdonck heeft wel de eerste brouwerij gestaan namelijk waar Wwe Ast Van de Voorde woont daar bestaan nog de kelders.

Het klooster is gebouwd in 1842 en later vermeerderd. De gemeenteschool is gebouwd in 1859. Vóór dien tijd werd het onderwijs gegeven door liefdadige private personen mits een klein of onbeduidend schoolgeld te betalen. Eene lei en griffel was al het materiaal. Voor de hoogste klas waren schrijfboeken alles mits te betalen.

De wijkscholen zijn gebouwd in 1880. Vóór dien tijd werd de catechismus aangeleerd op de wijken door goedwillige dochters en ook soms het boekje met a b c enz.

Toen in de jaren 1830 de postbestellingen begonnen werd Wachtebeke en Moerbeke bediend door de post van Zelzate. De briefbestellers moesten elke dag tot op Kruisstraat en Koewacht ronddelen. Om hun werk te vergemakkelijken gaven ze hun bestellingen mede aan de schoolkinderen. Dien tijd werden slechts twee dagbladen op de gemeente getrokken, één in de pastorij en één door een handelaar. In de jaren 1870 zijn er weekbladen verschenen, deze werden aan de kerk verkocht aan 0,05 fr. Langs de post zijn deze dan ook te verzenden geworden.

Vóór 1890 was het met de landbouw hier nog armzalig. Vele huizen hadden slechte verdeling en verluchting. Op sommige hoeven was nog eene

weefkamer aan het huis. Zoo kwam het op sommige hofsteden voor dat het vlas dat op het land geoogst was niet van de hoeve ging vooraleer het voden was, want het vlas werd geroot, gezwingeld, gesponnen, geweven tot lijnwaad, geb..., gebleekt en dan slaapgoed en linnenklederen van gemaakt. De schuren en stallingen waren nog meest van hout en stroo, soms zonder fondement. Vele koestallen bestonden waar geen vloer in lag. Met begin 1800 woonden vele behoeftige gezinnen in hutten met slechts een steengevel om vuur aan te maken.

Deze stallen worden weinig van hun mest ontlast wat het gevolg was dat er weinig boter gekarnd werd van de koeien die in zulke meststallen moesten verblijven.

Voor het in gang komen der scheikundige meststoffen brachten de landerijen weinig op. De stalmest was van slechte hoedanigheid doordien er te weinig dieren konden gekweekt worden, vermits de velden ontoereikend voeder oprachten.

De hoeven waar eene kudde schapen verbleef waren hiervan beter gesteld. Zoo waren er wijken waar soms drij kudden schapen vertoefden. Deze verplaatsten zich met tijdstippen van de ene hoeve naar de andere om deze daardoor van stalmest te voorzien. Om alles te kunnen bezaaien en beplanten moest men vruchten nemen welke weinig voedsel vergden, zoals boekweit erwten en ginst.

Tot in 1875 was de verkenkweek onbeduidend. Enkele hoeven hoeden ene kweekzeug. Als er een vet zwijn te veel was en verkocht werd moest het soms naar Terneuzen geleverd worden waar het geslacht en voorts naar Engeland werd verzonden. Na 1880 was er hier in Belgie reeds verkenhandel. De prijzen waren gering, soms 0,60 Fr per kg. en min.

In het huishouden werd er ook spaarzaam geleefd, niettegenstaande alles goedkoop was. Een kg. zout gold, 0,08 Fr. een kgr. bloem 0,12 fr. een kg. suiker een frank, een kgr. rogge 0,10 tot 0,12 Fr. Voor het stoomvaartgebruik kwam er weinig vreemd graan in ons land, niettegenstaande de transport slechts 0,50 Fr per honderd kgr. bedroeg.

Een paar kousen kostte 1 Fr. 50. Een eerste kommunikant was gekleed voor 35 Fr. Een liter petrol, 0,12 Fr. Een roetkaars twee centiemen. Een kg. boter 1,50 tot 2,80 Fr. Een ei 4 tot 0,06 Fr.

De eerste maisplanten kostte op wagen, Antwerpen soms 7 fr./kgr. Op de welstellende hoeven was het overschot van de graanvoorraad met begin van de nieuwe oogst soms nog genoeg voor de winter door te leven. Dit was in 't vooruitzicht van slechte oogst om hongersnood te beletten.

In 1880 kende ik nog twee huisgezinnen, waar geen petroollamp geen kachel en ook geen uurwerk in gebruik was. Deze laatsten ontwaakten op het kraaien van de haan op de naastbijgelegen hoeven.

Begin maart was het loon 1,62 fr en in den oogst 2 fr van 6 ure 's morgens tot 7 ure 's avonds 's middags was er twee ure rust.

Om een gemet rogge af te pikken betaalde men 6 frank.

Een paardeknecht won 20 à 25 frs per maand een koewachter 4 à 6 fr per maand, een meid 7 à 15 fr.

De vermaken bestonden in gaaischieten, bollingen, hanengevechten, gansrijden, kathalzen, meivellen enz.

Het drinkgeld was voor een volwassene 1 frank per zondag.

De melkerij Ste Catharina is gesticht in 1900. Deze heeft de landbouw op een bloeiend peil gebracht gezien zijn vroegere verachtering met de naburige gemeenten. De zuivelprodukten werden aan hoge prijzen naar de nijverheidscenters geleverd. Hierdoor komt veel geld naar de gemeente en komt de neiringdoeners ten goede terwijl integendeel vroeger de landbouwers met hun gebrekkige weinige opbrengst naar de markten moesten gaan verkoopen waardoor hun geld veel in de stad bleef.

Na enkele jaren bezaten de landbouwers een kapitaal en konden ze alles komptant betalen en vrijen handel drijven.

Aldus gecopieerd uit de eigenhandig geschreven geschiedenis door de
Heer Theofiel Scheire,
Melkerijstraat,
Wachtebeke.

De Melkerij Sint-Catharina anno 1903

*Achteraan, in de deuropening en getooid met een strooien hoed,
staat directeur Theofiel Scheire.*

Voetnoten:

1. De naam Wachtebeke gaat vermoedelijk terug tot de 7e eeuw, toen onze regio het grensgebied vormde tussen de Franken en de Friezen, maar een constante bewoning was er pas bij de turfontginningen in het begin van de 13e eeuw.
Meer informatie:
DE MAESSCHALCK L.: Over moeren, turfvaarten en rebelse Gentenaars, in *H.K. Oud Wachtebeke*, JB 32, 1999, blz 5-90.
VAN ACKER E.: De Moervaartvallei te Wachtebeke en te Winkel in de middeleeuwen en het ancien regime, in *H.K Oud Wachtebeke*, JB 38, 2005, blz5-104
2. De beschrijving van dit gemeentewapen is vermoedelijk gebaseerd op een brief aan het Wachtebeekse gemeentebestuur uit 1946, waarin ene Mr. J. Wabeke, een Majoor van het Koninklijke Nederlandse Leger, bevestiging vroeg of zijn familiewapen gelijkenissen vertoonde met het gemeentewapen van Wachtebeke. Opzoekingen hieromtrent gaven in 1953 als resultaat dat Wachtebeke nooit een eigen wapen had gedragen; er werd alleen een aanvraag voor een eigen gemeentewapen teruggevonden uit 1816. Tot dan toe werd het wapen van het Ambacht Assenede gebruikt.
Meer informatie:
VAN BLAERE L.P.: Het gemeentewapen van Wachtebeke, in: *H.K. Oud Wachtebeke*, JB 1, 1972, blz 3-20
3. Zie voetnoot 1
4. Zie ook
VAN ACKER E.: De Moervaartvallei te Wachtebeke en te Winkel in de middeleeuwen en het ancien regime, in *H.K Oud Wachtebeke*, JB 38, 2005, blz5-104
5. Zie ook:
HOEBEKE G.: De zandschippers, in: *H.K.Oud Wachtebeke*, JB 13-14, 1979-1980, blz 77-87
6. Zie ook:
VAN ACKER E.: De Moervaartvallei te Wachtebeke en te Winkel in de middeleeuwen en het ancien regime, in *H.K Oud Wachtebeke*, JB 38, 2005, blz5-104
7. Wat de benaming *Kalve* precies betekent, is niet zeker. Waarschijnlijk heeft *Kalve* hier de betekenis 'portie afgezakte aarde aan een slootkant, een kanaaloever' enz. De *Axelse Vaart* werd pas medio 14e eeuw gegraven, maar aangezien de bedding van de *Axelse Vaart* ontstond door kleinere natuurlijke waterlopen met elkaar te verbinden, die indien noodzakelijk verder werden uitgegraven, kan deze theorie nog steeds kloppen. Een andere verklaring is dat *Kalve* staat voor een kleine brugconstructie over een kleine waterloop die de bedding van de *Axelse Vaart* zou vormen. Nog een andere verklaring voor *Kalve* kan 'verzamelplaats voor kalveren' zijn. De jonge runderen liet men doorgaans grazen op weiden die dicht bij de boerderij lagen .
Ook over de etymologie van naam *Walderdonk* is weinig bekend. Het is vermoedelijk een samenstelling, opgebouwd als *Wal ter Donk*. *Wal* komt van het Germaanse *walla*, dat 'mote, kunstmatige heuvel' betekent. In Vlaamse dialecten heeft wal twee betekenissen: 'ringgracht', bijvoorbeeld rond een hoeve, of 'ophoping van aarde, een kunstmatige heuvel als waterwering' *Donk* komt van het Germaanse *dunga* en betekent 'zandige opduiking in een moerassig gebied'. *Walderdonk* ligt inderdaad op een hoger gelegen zandrug. Is *Walderdonk* dan misschien een donk die verder werd opgehoogd tegen overstromingen? *Walderdonk* was immers één van de vroegst bewoonde plaatsen

en moest waarschijnlijk wegens de ligging aan de benedenloop van een kleine waterloop die later tot de Langelede zou horen, verder versterkt worden

VAN DE VELDE J.:

Bijdrage tot de microtoponymie van Wachtebeke

Onuitgegeven scriptie tot het behalen van het diploma van Master in de Taal- en Letterkunde: twee talen. Vakgroep Nederlandse Taalkunde

8. Met dit kasteel wordt verwezen naar het 17e eeuwse voormalige landgoed van Jonker De Paralta. De familie De Paralta was vermoedelijk de laatste bewoner van dit kasteel; in een register uit 1777, waarin de geteelde gewassen werden genoteerd, vond men hier immers geen bebouwing meer terug. Op de voormalige toegangsweg naar het kasteel, die aansloot in het dorp, stond in 1777 wel de woning van mevrouw Carion. De familie Carion was dan ook de nieuwe eigenaar van dit landgoed, maar zij liet blijkbaar een nieuw gebouw oprichten, wat laat vermoeden dat het eigenlijke kasteel in verval was geraakt. Het volledige goed werd in het midden van de 20e eeuw blijkbaar nog steeds naar de familie De Paralta benoemd.
Het was ook op de plaats van het voormalige kasteel dat in het laatste kwart van de 20e eeuw het nieuwe OCMW rusthuis werd opgetrokken.
9. Nu de woning van notaris Luc Roegiers

Winkel vertelt

**Omer en Maria Stevens
Schuttersmaatschappij “De Ware Vrienden”**

**Martha Van Loo
Herinneringen aan Wereldoorlog II**

Guy Hoebeke

Er is door ons in de publicaties van de H.K. al meerdere keren verwezen naar het belang getuigenissen op te tekenen van mensen die er bij waren en een levend onderdeel van het “collectieve geheugen” van onze samenleving vormen. Daarin passen de volgende twee verhalen, die ofwel door ons opgenomen en op schrift gezet zijn ofwel die ons onder schriftelijke vorm bereikt hebben.

Guy Hoebeke

1) Omer en Maria Stevens

De verteller Omer Stevens en zijn zuster Maria

Onder onze leden zijn er heel wat die iets te vertellen hebben over het Wach-tebeke van vroeger en ook over weinig bekende dingen zoals pijlen maken.

Zoals uit de foto's van het vaandel van de handboogmaatschappij "De ware Vrienden" blijkt bestonden ze al in 1895. M. Stevens was er lid van. Als schutter kende hij de pijlenmaker **Kamiel Van Loo** uit **Sint-Kruis-Winkel**. Die woonde waar nu het Salzburgerhof is. Omer had enkele keren per jaar een nieuwe pijl nodig en ging die halen bij Van Loo, 's zondags na de acht-urenmis. De aankopen bleven beperkt, want het beschikbare budget was niet groot. Eén keer heeft Van Loo aan Omer gezegd: "Kijk, dat is de beste pijl die ge kunt kopen!" en hij is er goed mee geweest.

We laten nu Omer zelf aan het woord:

"De tweede Sinksendag van elk jaar ging ik schieten bij Van Loo in Winkel, op de liggende wip in zijn zaal. Zijn pijlen maakte hij uit het hout van planken gezaagd uit de noordkant van de canadapopulieren. Dit was de taaiste kant van het hout. Het moest echter goed droog zijn voor er pijlen konden

van gemaakt worden. Ook in Moerbeke-Waas waren er pijlenmakers en die heetten ook Van Loo. De vrouw van Kamiel Van Loo maakte de vogeltjes voor de wip.”

Omer werd geboren te **Winkel** waar zijn vader, Emmanuel, boerde in de Volderstraat (nu de **Jozefienenstraat**). Dat hof was te klein en Emmanuel verhuisde naar Zaffelare, naar de Bosdam, maar daar werd hij na vier jaar onteigend voor het Provinciaal Domein. Hij is dan naar de Hoogstraat in Wachtebeke gegaan, waar hij de familie van Roger Creve leerde kennen.¹ Omer woonde dicht tegen de grens met Moerbeke. Hij ging naar de mis en om boodschappen in dat dorp, want de kern lag dichterbij dan die van Wachtebeke. Eigenaardig is wel dat Omer, en zijn zuster Maria, spreken van “het dorp” en daarmee doelen op het stuk van de Hoogstraat waar aan beide zijden van de weg huizen stonden!

Toen kwam het gesprek op mijten: houtmijten, hooimijten, stromijten.² Langs de Moervaart aan Pottershoek, richting Winkel, stonden in juli (2012) een dertigtal hooiruiters. Dit was zo’n zeldzaam iets dat het moest vermeld worden. Omer legde er de nadruk op dat ruiters geen hooimijten waren. Ruiters worden gebruikt om het gemaaid gras te drogen. Slechts nadien worden er hooioppers of -mijten mee gevormd.

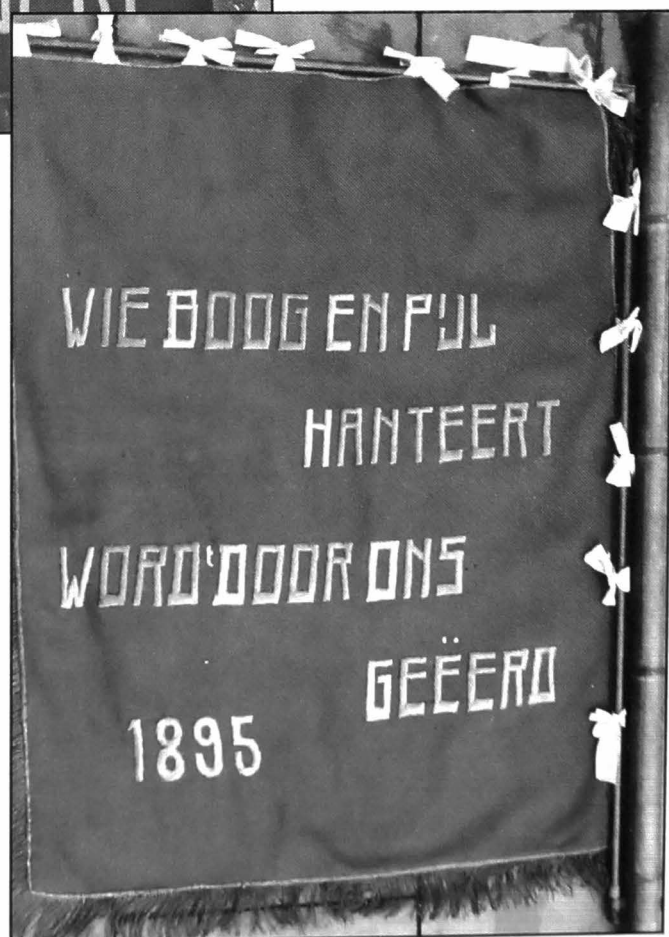
Op woensdag 24 oktober 11. was het dan zover. De plechtige overhandiging door Omer aan ons van het vaandel van de schuttersmaatschappij “De ware Vrienden”. Eerst werd het vaandel afgeborsteld door **Maria Stevens**, zuster van Omer. Nadat de vereniging opgehouden had te bestaan, belandde het vaandel in een duivenhok, nu niet bepaald de properste plaats om iets te bewaren. Het vaandel werd gered door Omer en het zag er nog zeer goed uit. Hij wist nog het volgende te vertellen.

Oorspronkelijk had de maatschappij een veel grotere vlag, maar die is gescheurd geraakt. Er werd dan besloten een kleiner vaandel te laten maken. Dit werd gedaan door **Theofiel Bauwens** uit de Stationsstraat en het borduursel door diens vrouw, **Martha Marquenie**. De twee handen werden geschilderd door **Jos De Caluwé**, de bekende schilder uit de Kerkstraat.

---

1. Zie jaarboek 2011.

2. Met dank aan ons wakkere lid, Hilaire Van de Walle, die ons dit meldde.

2) Herinneringen aan WO II door Martha Van Loo

Martha was een bijzondere vrouw, zeer begaan met heemkunde. Een beeld van haar werd geschetst door Wies Creve in ons tijdschrift De Vierschaar 2012-02. Haar zoon, Luc Bauwens, draagt onze kring een warm hart toe en bezorgde ons volgende tekst – een ooggetuigenverslag – , die Martha schreef toen ze 79 jaar was. Ondergetekende heeft de tekst wat bijgeschaafd tot een gaaf geheel. Zelf geboren in 1935 brengt deze tekst mij veel levendige herinneringen aan die tijd. De tekst wordt weergegeven zoals hij met de hand geschreven was.

1940-45

“Mei 1940, een meimaand zoo als geen ander.

Ik was er toen 21. Heden mag ik me verheugen in de gezegende ouderdom van 79 jaar, geboren in **St.-Kruis-Winkel** 15/12/1919. En ik wil ook mede betuigen wat men zooal kan beleven in een tijdperk wanneer de vrede in zoo'n wankele toestand zich bevindt. In 1939 worden de soldaten opgeroepen, zo begon de mobilisatie, die lange, zelfs te lange tijd duurde. Ze wachtten en wachtten maar. Dat er veel brieven en kaarten naar thuis en vrienden geschreven werden, alles was welkom, heen en terug. Voor deze die het overleven niet te vergeten. Het wordt meimaand, we zijn in 1940, maar stilaan komt de oorlog dichterbij. De mevrouw waar ik was,³ een weduwe met een zoon, had een groot huis met vier slaapkamers, dus er was voldoende plaats om een majoor op kwartier te nemen. Deze kreeg dienst toegewezen in Gent. Mijn opdracht was voor het ontbijt en zijn kamer te zorgen en dan was mijn dagelijkse taak voor de majoor af. Zo te zien is de toestand toch niet al te best. Na 19 mei komen de Franse soldaten in Gent op een namiddaguur. Wat er toen gebeurde: we konden onze oogen maar niet geloven en toch was het zoo. In de Begijnhoflaan reden gemotoriseerde soldaten langzaam verder. Dat moest wel, daar de bewoners ze verwelkomden met van alles wat goed was voor hen: sigaretten, drank, snoep, enz. Zoo een onthaal, ik zie het nog voor mijn oogen. (N.B. Later zal ik de vergelijking eens aanhalen in Frankrijk.)

10 mei 1940

Er wordt op mijn kamerdeur geklopt, daar kon ik me reeds aan verwachten. Het is 4 u. in de morgen. “À la minute” ben ik wakker en stap naar mijn

---

3. Waar Martha diensthode was.

kamerdeur om te openen. Het was madame: “Martha! Ze hebben me uit mijn bed gebeld, een telefonisch bericht voor de majoor!” Na het gesprek komt hij met zijn mededeling, daar hoorden we het onaangename nieuws. De oorlog is begonnen. De Duitschers zijn het Albertkanaal over gekomen. Het is 4 uur in de morgen: “Martha wil U eens naar beneden komen om het ontbijt klaar te maken? De majoor moet zoo vlug mogelijk naar zijn eenheid gaan.” (Majoor is een hoog geplaatst militair.) Vroeg uit de veren begon ik dan maar aan mijn dagtaak. Het was zoo omtrent 6 uur, de zon was van de partij. Wagenwijd de vensters open, een heldere blauwe lucht, maar het werd al vlug een schouwspel. Vliegers begonnen over te komen, rustgevend was het toch ook niet. Hoe gaat deze dag verlopen? Het eene vraagteken na het andere kwam steeds op me af.

Op 12 of 13 mei in de vooravond stopte een camion voor de deur. We kregen er een gezin bij. U raadt het al, de majoor zijn echtgenote, zijn zes kinderen en hun dienstmeisje. Zij allen kwamen van Antwerpen, waar ze woonachtig waren. De dames waren druk aan het regelen en wij, de twee meiden, mochten de werkzaamheden beginnen en de slaapgelegenheden in orde brengen. Er kwam nog bij zorgen voor het avondmaal, zoo dat het voor ons beiden een late avond werd. En ik moet mijn kamer afstaan voor onze gasten. Maar geen nood, we hadden ons al aan elkander voorgesteld en we konden goed met elkander opschieten. Het ontbijt werd gezamenlijk genomen. Elk van ons beide moest voor het gezin, waar we in dienst waren, voor de kookmaaltijd zorgen. Wassen en kuisen deden we samen. We mochten op een paillasse par terre (strozak op de grond) samen slapen en dan nog wel met de telefoon aan ons oor, want onze slaapkamer was het bureau wegens plaatsgebrek door de aankomst van onze gasten. De vraagtekens worden al vlug verdrongen door de drukke bezigheden van en met de aangekomen gasten. Na zo'n acht dagen was er ondertussen beslist, samen met de majoor en zijn gezin, dat ze naar Frankrijk zouden vertrekken. Maar dan moest er nogal wat werk geleverd worden. Madame haar kunstwerken moesten dan wel in haar schuilkelder ondergebracht worden en ze had er nogal wat. Een druk gedoe. Na een paar dagen was de klus klaar. Madame vraagt me “Martha, wat gaat gij doen?” Ze wou natuurlijk weten wat ik wilde. “U kan met ons mee, indien je dat verkiest.” Wat ze wel graag zou gewild hebben, maar mijn besluit stond al vast, wanneer ik hoorde spreken van naar Frankrijk te gaan. Mijn antwoord was “Ik ga toch liever naar huis bij mijn ouders.” En juist de zondag tussenin was ik niet naar huis geweest door al die narigheden. Nu goed, we kunnen beginnen met inpakken, maar er moet nog altijd voor eten gezorgd worden. Dat er wel wat overuren gemaakt zijn, hoeft je niet te verwonderen. We waren jong en letten er toen niet zoo nauw

op. Na een ganse nacht nog te hebben doorgewerkt, kunnen we eindelijk stoppen om 5 u., alle orders waren afgewerkt. Ik kon me in een zetel wat zetten en viel in slaap, maar geen vaste slaap, ik bleef steeds in waaktoestand. Madame kwam ons wekken en we maakten de koffie en het ontbijt klaar. Gezamenlijk middagmaal en afwas gedaan en klaar is kees. Het is nu rond 14 u., er stopt een Belgische legerwagen voor de deur en de verhuis kan beginnen. Ze waren dus vertrokken richting Frankrijk en stevenen naar Abbéville, rijden door de stad en even er buiten beleven ze hun eerste bombardement. Dat heb ik later vernomen van mijn madame. Waar ze juist verbleven hebben weet ik niet. Ze zijn er omtrent twee maanden gebleven.

Mijn fiets geladen met pak en zak en de tocht naar huis kan beginnen langs mijn gewoonlijke weg. Wat me nu te wachten stond, daar had ik geen vermoeden van. Het ging niet over een leien dakje. Ik kom aan de brug van Terdonk en wil er over rijden. Er staat een soldaat op wacht. "HALT!" Ik stap af. "Waar gaat gij naartoe?" Mijn antwoord was "Ik kom van Gent uit mijn dienst. Madame is naar Frankrijk en ik ga naar huis." In verzachtende omstandigheid krijg ik te horen: "U mag niet over de brug. Mijn collega's zijn de brug aan het mineren (om later te vernietigen). Maar u mag tussen negentien en negentien uur dertig terug komen, dan zal ik u over de brug brengen en kan je naar huis." Met name De Zutter Cyriel, krantenbediener van Het Laatste Nieuws, komt daar ook aan de brug. Ik zeg "Nu sta ik hier en moet wachten, enz..." Cyriel zegt "Ga naar Rieme en laat u overzetten met de boot van Jan Hoste." Destijds was daar een overzet op het kanaal. Ik zocht me in geen tweede avontuur te storten en ging niet in op zijn voorstel, nam het zekere voor het onzekere, wachten tot het vooropgestelde uur. Ik kon toch zo maar niet blijven rond hangen aan de brug en nam het besluit naar een kennis te gaan, die daar juist aan de brug woonde. Haar man is ook al lang gemobiliseerd. Ze woonde daar met haar zoon alleen. We kennen elkander goed, daar haar man bij ons thuis leverancier was. Ik stap naar de achterkant van het huis, de achterdeur stond open. Even geklopt, een antwoord "Kom maar binnen." En al vlug bleek dat ik een welgekomen gaste was. Ik leg daar mijn wedervaren uit en ze zegt me "Maar U mag bij mij blijven, dat is geen probleem." Ik denk dat zij dacht "Nu ben ik niet meer alleen met mijn zoon". Ik zeg haar nogmaals "Die wacht gaat me op het vooropgestelde uur over de brug brengen en kan ik naar huis". Intussen is de tijd om. Voor de enkele uren die ik daar heb mogen doorbrengen, was ik deze mevrouw van harte zeer dankbaar. Het uur is aangebroken en ik stap naar de op wacht staande soldaat. Het werk (het mineren) duurde wel wat langer dan voorzien en er moet dan maar weer gewacht worden. Ik vroeg hem van waar hij was en het bleek dat hij van Assenede was. Verder geen

stroom van vragen.⁴ Dan ben ik door de brave, van zijn woord zijnde, soldaat over de brug gebracht. Als afsluiting een oprechte dank. Nu kan ik mijn laatste restje van mijn tocht huiswaarts (Sint Kruis Winkel) verder zetten. De fiets op en maar rijden. Aan de wijk Knippegroentje staat een vrouw buiten op haar voorhofje, R. V. Ze spreekt me aan. Ik stap af mijn fiets Ze zegt me “Ze gaan uwen fiets afpakken.” Of ik nu rijd of te voet ga, ik was er met mijn fiets en namen ze hem mij af, wel dan was het zoo. Niet wetende wat er zooal in Winkel aan het gebeuren was, reed ik maar verder met de fiets tot ik thuis was, zonder afspraak wat ik zou doen ingeval er iets was. Mijn ouders zaten met het vraagteken “Wat? Hoe?”, maar waren innerlijk blij dat ik er was. Ondertussen was het reeds 21 u. geworden. Stel u voor van Gent naar Winkel, 15 km, En wel gerekend 6 u onderweg. Moed en geduld waren hier aan de orde.

Een stapje terug: 31 december 1935 – 1 januari 1936, ons ouders gaan de zaken uitbreiden. We gaan een café en een zaal voor alle gelegenheden uitbaten. De opening vond plaats op de eerstgenoemde datum. Als verrassing: mosselen gratis naar believen.

Maar nu was onze zaal al bruikbaar voor de Franse soldaten, die in Winkel waren aangekomen. Welja van de eene verrassing naar de andere vond ik zoo. Deze militairen trokken dan wel verder.

De jongere generatie weerbare jongens zijn aan de verhuis toe. Ons vader, zelf een strijder van 1914-18, zat ook niet stil en stelde zich ten dienste van de gemeente. Hij sloot aan bij de burgerwacht en kreeg als taak de jongens, die in groepen uit het Limburgse kwamen te verzamelen aan het gemeentehuis, om ze van daar uit naar de boeren te brengen. Per gezin werden 1, 2 en soms 3 gasten opgenomen. Het was dan ook maar een korte tijdelijke oplossing. Elk van hen had wel schrik van in de handen te vallen van de Duitschers. Daarbij kwam ook dat onze jongens uit de ‘Vlaanders’ de weg naar Frankrijk moeten nemen. De jongens van Winkel vergaderen en spreken af: ze gaan in groepen vertrekken. Zelfs mijn broer, Julien, al één van de jongste, nog geen 18 jaar, moet er aan geloven. Een voordeel was dat hij voor een paar maanden juist een nieuwe fiets gekregen had. Voor een verre tocht was dit in verband met een mogelijke breuk toch wat geruststel-

---

4. Tussendoortje: Zijn naam heb ik niet gevraagd, hoewel ik dit heden betreur, daar hier nu geschiedenis achter zit. Menige keer heb ik daar reeds over gesproken en zou het graag te weten komen wie het was. Heeft hij de oorlog overleefd? In de hoop dat ik het nog eens mag of kan te weten komen.

lender. Hij rijdt dus mee en zal hetzelfde lot ondergaan als de anderen. Veel goeds stond hen onderweg zeker niet te wachten. Ik kom eens terug op de aankomst van de Franse soldaten in Gent. Zoo'n uitbundige ontvangst met sigaretten, drank, snoep en zelfs bloemen. We zien nu dat bij het Franse volk onze jongens toch niet al te welkom waren. Voor hen werd het allicht wel een last. Daarentegen kwamen de Franse militairen ons helpen; we kunnen het hun echt niet kwalijk nemen.

De eerste brief van broer Julien Van Loo uit het onbezette Frankrijk van 27/5/40:

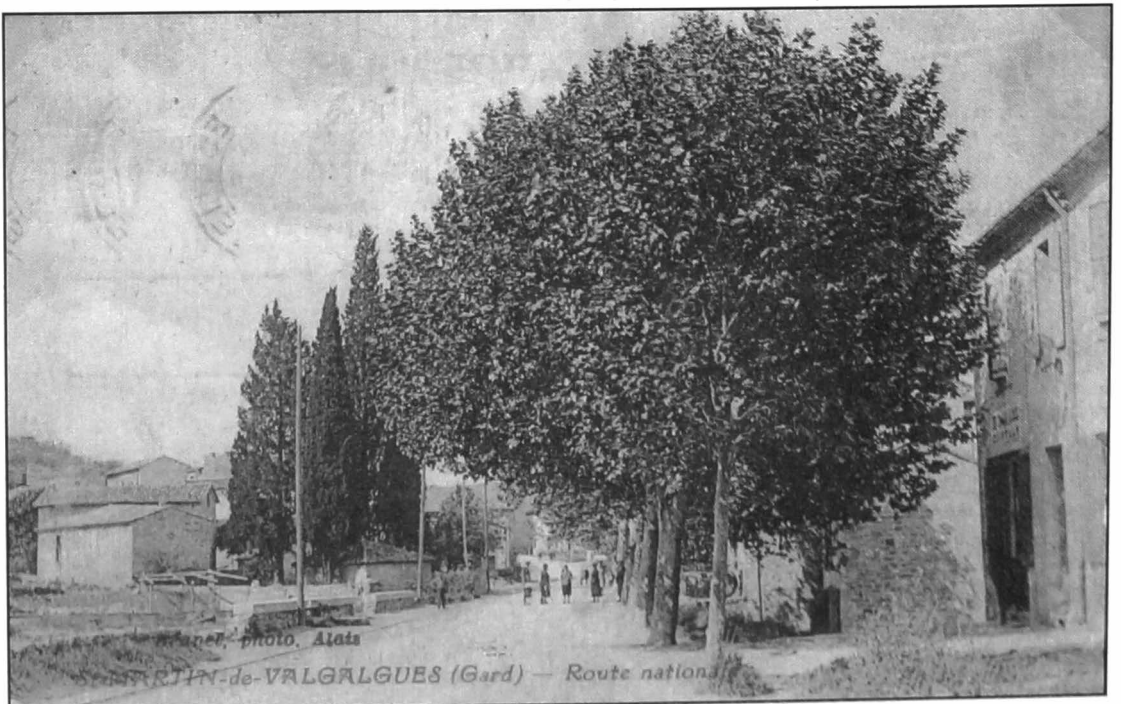
“Liefste ouders en zusters. Ik wil niet nalaten U een woordje te sturen. Van sedert we om 7.30 u. vertrokken zijn, kwamen we in Ieperen aan om 18 u. Er een uur verbleven. Daarna vertrokken richting Rouen. Gestopt zoo één uur dertig voorbij Ieperen. 1ste nacht bij een boer in zijn schuur geslapen. 2e dag na onze tocht ook in een schuur en wel met ratten. Niet te best geslapen. 3e nacht goed geslapen. 4e dag rond de middag waren we in Rouen. Daar in een kazerne overnacht; weinig eten. De dag daarop werden we buiten gelaten, zoo'n 4 uur hebben we op de straat vertoefd. En om 18 u. mochten we de trein op: 3 dagen en 3 nachten in de trein. Slecht geslapen, de kost kon nogal zijn, maar op het laatste niet meer.

Nu liggen we in de feestzaal van St.-Martin, met ons 20 toen we daar vertrokken zijn en een paar van Terdonk. Onze fietsen hebben we daar moeten achterlaten en ze lagen daar op hopen. St.-Martin ligt nog ver door Toulouse. We zijn er met de trein door gereden. Hier hebben we elk een bed, wat klein maar wel goed genoeg om te slapen. Elke dag krijgen we om 17.30 u. 2 bons van elk 5 Franse frank. Daar kunnen we mee gaan eten waar we

Mei 1940
Saint-Martin-de Valgalgues (Frankrijk)

willen. Voor 's morgens 2 à 3 sneden brood, 1 glaasje koffie: 1,57 FFr. 's Middags soep, brood naar believen, 1 glaasje wijn: 4 FFr. 's Avonds soep, brood naar believen: 15 FFr, maar vlees hebben we hier nog niet gezien. Ik heb niet te vroeg geschreven omdat we niet wisten of de brieven wel door gingen. Wanneer een stempel op de omslag staat, dan is het het adres waar we nu liggen. Nu sluit ik met de groeten vanuit St.-Martin. Je zoon Julien Van Loo.”

2de brief 7/6/40:

Liefste ouders en zusters. Ingekort ons dagverloop als volgt. We staan hier onder militair bevel, krijgen nog ons 10 Franse frank en moeten om 21 u. binnen zijn. Nu 's morgens is het 2 FFr, 's middags 4 FFr, 's avonds 1,5 FFr voor ons eten. Nu koop ik nog een broodje van 3 FFr bij om wat meer te kunnen eten. Vlees zien we hier niet. Nu op zondag was er wel een stukje vlees van maar een duim groot. We zijn hier nog met 20, jongens van de Groene straat en Marcel Steyaert en nog 5 van St.-Niklaas. Hier hebben we zuiver niets te doen. Onze chef heeft gezegd, dat we binnen acht dagen zullen kunnen werken. Het wordt tijd dat we wat kunnen verdienen, we zouden gebrek aan geld krijgen. 2,40 Belgisch geld en mijn potje is op. Ik sluit hier mee. Vele groeten aan vrienden en kennissen. En laat mij iets weten hoe het daar gaat. Wij weten hier van niets, noch van de koning. Tot ziens van uw zoon Julien Van Loo.

Voorste rij: tweede van links Victor Buysse (Terdonk) – derde van links Julien Van Loo (Winkel) – derde van rechts Georges Iterbeke (Terdonk) – uiterst rechts met bezem Serafien Verhulst

Intussen zijn we enkele dagen verder. Er ligt een Belgische soldaat A.H. achter den hoek van het huis nu bewoond door M. en Mw. Bonaerens op den uitkijk voor de aftocht en tegen de opkomst van de vijand, vermoedelijk een scherpschutter. De dag voordien was aan de huizen van C. De Caluwe, Eeckman Aug. en De Baets Ed.-Vereecken Marie de baan gemineerd om ze te laten springen. Daarop was de baan onderbroken. Bij het springen mochten we niet in ons huis verblijven: te gevaarlijk voor de brokken. We nemen onze toevlucht naar de oude brouwerij Verlinden op het Spaans veer. 's Anderendaags komen we naar huis, rondgang gedaan, het was werken geblazen. Overall kasseistenen los, de houten plafonds van onze slaapkamers boven lagen tot in onze bedden. De ramen in onze façade, de voorruit van onze café, een glas van 4 mm dik, gans verbrijzeld. De voorruit van onze winkel verbrijzeld. De schade was zeer groot. Ons woonhuis met de zaal, een werkhuis en 20 m hangar, van dit alles zouden we bij slecht weer en regen niet in het droge kunnen slapen, alleen maar in onze huiskelder. Elk komt eens kijken hoe groot de put wel is van dat te laten springen in het midden van de baan. Een broer van de burgemeester Van Hecke G. staat daar ook.

Anekdote: “Nu moet ge ne keer kijken. Jawel het nachtlampje van Augusta haar slaapkamer ligt daar en het brandt nog!”. Algemeen gelach. We horen zeggen dat de Duitsers al in Moerbeke zijn. Het was niet gelogen. In de namiddag zien we de eerste Duitse soldaat per motor aankomen, al op verkenning. We wonen op een goed punt: kruispunt vier wegen, schoolgebouwen en onze zaal, dus goed voor onderkomen van aankomende soldaten. In de vooravond kwamen de Duitsers al toe. Ze wisten al zeer goed waar ze moesten zijn. Stroo in de zaal en ze konden al slapen. We maakten ons stilaan uit de voeten. Twee matrassen in de kelder, onze buurvrouw met haar 2 kinderen kwam ook bij ons slapen. Haar man was ook gemobiliseerd. Wij waren met 4 en zij met 3. Er werd al langs beide kanten geschoten. Van slapen daar kwam het niet zoo vlug van. Liggen luisteren wat er in de zaal omging. Op een gegeven moment wordt de kelderdeur open gedaan. Ons vader kijkt en stapt de trap op naar boven.

Een militair, hoe hoog in graad weet ik niet, zegt aan ons vader met de revolver op hem gericht dat ze bier moesten hebben. Dat dan maar gegeven, zonder bewijs van opvordering (dat was wel verplicht).

We hadden een sterk vermoeden dat er wel bij waren die stomdronken waren, maar wij hielden ons kalm. In de vroege morgen was al een deel van deze soldaten vertrokken naar het kanaal naar Rieme rechtover de Palmafinafabriek. En op de heuvel over het kanaal zaten nog onze soldaten.

Het werd dus schieten hard om hard. Ik schreef al dat we in het goede mikpunt zaten. Het huis van de hoofdonderwijzer naast het schoolgebouw werd

*Gemeentelijke jongensschool en huis van de hoofdonderwijzer.
De obus trof het linkse van de drie bovenvensters.*

getroffen op de 1ste verdieping in de linkse hoek. Er kwam daar een obus terecht. De uitspatting van de shrapnels kwam op onze voorfaçade, winkel en café terecht. Rolluiken en ruiten doorzeefd en in stukken glas van 4 mm dik. Dat was dan voor de 2e maal dat we van de brokken te delen kregen.

“Und wir fahren nach Engeland!” De Duitse soldaten zaten nu aan het kanaal. Velen van hen dachten “over het kanaal en we zijn in Engeland”. Een goed gedacht, maar het was niet juist. Er werd een ganse dag geschoten heen en weer. De nacht daarop worden we terug bedacht met een obus voor de façade van onze schoenwinkel. De shrapnels van de obus vlogen tot in ons café, door twee tafelbladen, de spiegel, het buffet, door de trap, enz. Ons vader zijn nicht Marie De Kesel met haar man Philemon van Hove, wonen in de Riemestraat, voorheen de Oude Heirweg naar Antwerpen, uitgevende op het kanaal Gent-Terneuzen. Philemon kan zich alleen bewegen met twee krukken, vandaar dat ze zich niet verplaatsen. Wanneer het gevaarlijk wordt, nemen ze hun toevlucht naar de nabijgelegen grachten en zitten ze midden in het oorlogsgeweld. De Duitse soldaten zaten ook met veel schrik, zoodanig dat men ze naar moeder, vrouw en kinderen hoorde roepen. Het moet verschrikkelijk geweest zijn, bij zoover dat de soldaten hun officieren, die zich beschermden achter stalen platen, gingen halen en ze moesten mee in de strijd zoals hun onderdanen. Dat daar nogal wat slachtoffers gevallen zijn, is wel zeker. Marie en Philemon verliezen één van hun twee zonen, zijnde Renatus van Hove gevallen te Knesselare den 26 mei 1940.

De grote visvangst

Te Nieuwpoort, het was december 1943 of januari/februari 1944. Onze nicht Urbanie en haar man Michel Penny uit Oost-Eeklo (hij is vrachtvoerder) hadden vernomen dat er zooveel “levaart” te vangen was.⁵ Ze nemen het besluit naar Nieuwpoort te rijden. Ze laten zich laden met de vis. Vanuit Nieuwpoort wordt er gebeld (tijdens de oorlog hebben we voortdurend onze telefoon mogen behouden). Mijn moeder neemt op: “Tante Augusta we staan hier geladen met levaart. Mogen we die naar Winkel brengen?” – “Dat zal wel goed zijn, maar ik zal toch maar eerst mijnheer de burgemeester, Gustaaf Van Hecke, er van op de hoogte brengen.” – “We gaan hier zoo dadelijk vertrekken naar Oost-Eeklo en bel ons daar bij ons thuis wat antwoord we krijgen.” Het gesprek met mijnheer Gustaaf was hoopgevend en stelde tevreden. Zoo maar levaart aangeboden, het kwam de bevolking ten goede. De afspraak was: mijn moeder zou terugbellen naar onze nicht. Het antwoord was “ja” en de tocht naar Winkel kon beginnen. Wanneer de vis afgeladen was, werd het al late namiddag. De verkoop zou doorgaan ’s anderendaags. De veldwachter, Jan Burick, werd belast met zijn bel de bevolking langs de openbare weg te melden dat er – ’s anderendaags na de aankomst – levaart te bekomen was vanaf 9 u. ’s morgens bij Camiel Van Loo. Het was een toemaatje, niet gerantsoeneerd. Ze stonden dan ook in rijen aan te schuiven. Alles verliep vrij rustig. Dit herhaalde zich nog tweemaal, telkens 12.000 kg maal 3, totaal 36.000 kilo. Bij de eerste aankomst werd de levaart bij ons thuis ook al vlug gezouten, daarna na een tijdje uitgenomen en aan koorden geregen om op te hangen. Gezien het winter was, moet er dan maar binnenshuis opgehangen worden. Onze keuken leek wel op een echte haringdrogerij. Bij de laatste aanvoer bleven er nog zoo’n 50 kilo over, dus niet verkocht. Mijn moeder stapte naar het klooster bij de Eerwaarde Moeder Overste, legde haar uit dat we nog met dit overschot zaten en het niet konden laten kapot gaan. De Moeder Overste wou die vis wel, maar ze had geen vaten om deze te zouten. “Geen probleem,” zegt mijn moeder, “die kan U van ons gebruiken.” Meteen werd de knecht er van op de hoogte gebracht, kon het hondengespan in gereedheid gebracht worden om alles te komen ophalen en de laatste levaart ving zijn tocht aan naar de Eerwaarde Zusters en hun bejaarden.⁶

---

5. “Levaart”: verse haring.

6. Gegevens afkomstig van RTBF van 25 januari 1994: Eind 1943, begin 1944 aanspoeling levaart te Nieuwpoort van 58 miljoen kilo. Verkocht ter plaatse aan 5 fr/kg. In het algeheel was daar 75 à 80 % belastbaar. In ’t zwart werd die verkocht aan 3 fr per kilo.

Verplichte reis naar Duitsland en oproepingsbevel voor Julien Van Loo. Omstreeks 12 maart 1943 moeten opgeëisten naar de Werbestelle Aussenstelle te Gent, St.-Margrietstraat 28. Ze moeten op 26/3/1943 vertrekken. Dat wordt uitgesteld en ze vertrekken maar op vrijdag 2/4/1943 naar Terdonk station en vandaar met de trein naar St Pieters station te Gent. Van daar vertrekken ze om 7 u. De eerste stop en afstappen rond 16.30 u. in Aken en bevoorrading. Terug de trein in en verder gereden tot 's anderendaagsmorgens om 7 u. (zaterdag), toen kwamen ze aan in Hannover. Terug vertrokken dat ze 's avonds aankwamen in Leipzig om 17 u. Daar moesten ze naar de arbeidsambtenaar. Daarna terug de trein op met bestemming Eibenstock, dat ligt in het Erzgebirge aan de grens met Tsjecho-Slowakije. Dit gebergte scheidt beide landen. Het dichtste dorp was een uur daar vandaan. Ze zijn daar aangekomen op zondagmiddag. "Ik (**Julien**) gaf me op als houtbewerker aan de draaibank. Het was een munitiefabriek en ik moest daar hulzen draaien. We hebben hier veel sneeuw. Mijn adres is Van Loo Julien A.W.S. Lager Barack I Unter Bahnhof, Duitsland, n° 383 Eibenstock Erzgebirge Sachsen." Om de drie weken stuurden we een pak op naar ons broer. Ze vroegen meestal vlees, aardappelen, meel, ajuin, enz., maar alles wat eetbaar was, was welgekomen. Het waren zware pakken en ook niet te verge-

"Wie zijn leven verliest omwille van Mij en het Evangelie, zal het redden."

(Marcus, 8,35)

†

Vroom aandenken aan

DE HEER

Julien VAN LOO

Geboren te Sint-Kruis-Winkel op 5 november 1923 en overleden in de kliniek H. Familie te Gent op 24 juni 1982, gesterkt door de genaderfiddelen van onze Moeder de H. Kerk.

Nog in de volle bloei der jaren werd dit leven tamelijk plots afgebroken. Een mens kan er sterk uitzien, schijnbaar de wereld om zich heen in handen hebben en de loop van vele dingen bepalen, maar plots ontvalt hem alles in dit leven. Zo was het ook voor Julien. Wellicht was de ziekte reeds lang zijn gestel aan het ondermijnen eer het zichtbaar was en wellicht lag daar de oorzaak van zijn moedeloosheid. Toch was hij stipt in het vervullen van zijn taak. Nauwgezet en eerlijk heeft hij zijn werk volbracht in dienst van zijn medemens. De genegenheid en dankbaarheid die hij betoonde aan familieleden en vrienden was eerder karig, maar wel oprecht en diep gemeend. Hij leefde eenvoudig en verwachtte niet veel van deze wereld. Voor zichzelf vroeg hij niet veel, want zijn geluk lag niet gebonden aan stoffelijke goederen.

Als gelovig man had hij zijn hoop gevestigd op het ware geluk dat voor de mens is weggelegd in de hemel. Daarin lag het geheim van zijn eerlijkheid en zijn trouwe plichtsvervulling. In stilte, eerder teruggetrokken, heeft hij geleefd: zijn leven was een wachten in stilte op de redding van de Heer. "H. Hart van Jezus, ons toekome Uw Rijk."

Uw deelneming in het verlies van hem die ons zo dierbaar was, schonk ons veel troost, en uw gebed was een kostbare hulp voor onze welbeminde overledene.

Wij danken U daarvoor van harte.

Mevr. Petrus BAUWENS(†)-Martha VAN LOO,
Mevr. Maurice STEYAERT(†)-Bertha VAN LOO,
zijn zusters;

Zijn neven en nichten;

De families VAN LOO en ROMBAUT.

Begr. & crem. Verhoeven, Zelzate ☎ 44 04 86
Druk. HamerlInck, Zelzate ☎ 44 50 17

ten vroegen ze tabak en blaadjes, daar konden ze ook al eens mee ruilen. Wij bakten ons eigen roggebrood: roggemeel in de trog, geraspte wortelen en suiker en wat zout. Getrapt (met de voeten gekneed), daarna in den oven en een paar dagen daarna werd het gesneden en geroosterd op de buis van de Leuvense stoof en in den oven. Zoo konden we brood opsturen dat niet kon bederven. Zoo verging het ook met de gedroogde levaart. De inhoud van de pakken moest omschreven worden en het gewicht ook. Af en toe werd al eens een pak nagezien, voor dat op zijn bestemming was. Op 26/4/44 sturen we een pak. Daar zaten van die gedroogde levaarts in. Het kan wel in 1944 geweest zijn, van die overvloed aan levaart.

Georges De Baets

Het in aanbouw zijnde gemeentehuis is nog niet gebruiksklaar. In het vroegere café recht over de kerk zijn nu de gemeentediensten ondergebracht. Georges De Baets is daar bediende. Op een zonnige dag 's middags is het alom in de mond "Georges De Baets is gevlucht." De reden was het bezoek van de Gestapo. We zien Georges niet meer. Intussen wordt het terug kermis in Winkel. De bestelling bier moet gedaan worden. Ik moet nog meerdere boodschappen doen in Zelzaete en rijd erheen met de fiets. Ik begeef me naar de Groenstraat, naar G. Van de Steene. Ik stap de garagepoort binnen en het duurt een tijdje vooraleer ik iemand te zien krijg. Opeens zie ik Georges met een grijze bediendenkiel (toen die tijd in gebruik) voorbij de achterpoort – die voorzien was van glas – voorbij springen. Ik schrok ervan en bleef daar nog alleen staan. Maar de tijd werd hier ingedeeld: Georges krijgt tijd om zich te verstoppen en ikzelf kreeg tijd om te bekomen en het gezin Van de Steene om op zijn positieven te komen. Eindelijk komt Guillaume te voorschijn. Ik kon wel zeggen dat ik geschrokken was door het voorval, maar ik deed dat niet. Ik deed de bestelling, die zou gebracht worden volgens afspraak. Wij beiden reageerden niet. Georges zijn thuis was maar 300 m. van ons. Zijn moeder had een kruidenierswinkel. Wij waren daar ook ingeschreven voor de rantsoenering aangaande de zegels. Met dit onderduiken van Georges aldaar (in de Groenstraat), kwam Guillaume ook wekelijks bij Georges zijn ma en pa. Nooit heb ik blijk gegeven dat ik wist waar Georges zich bevond. Trouwens het was best zoo. De ongerustheid was al groot genoeg. Op een zekere dag zegt een buurvrouw "Zeg eens, ze hebben Georges gezien in de cinema in Zelzate". Ik zeg haar "Ge zijt zeker niet goed? Wie zich verstoppt zal zoo dicht bij de deur niet gaan zitten (ter afleiding)" of wilde ze van mij horen wat de brouwer G. bij Marie ging doen? Geen commentaar, mondje dicht. Georges is thuis, veel beweging is er niet op straat. Ik ben aan het naaien en zit in onze café aan het venster. Bij Georges zit een Amerikaanse soldaat verscholen in de kelder van hun schuur.

Frans Slock is ook in het verzet en ik zie hem voorbij gaan langs onze kant van de weg, gaande naar het dorp op. Enkele minuten daarna komt Georges daar ook voorbij. Het is de eerste keer dat ik hem zie, ben op het punt van even op het venster te kloppen, maar gezien Frans daar juist voorbij was, dacht ik “Ze zullen toch wel wat te doen hebben.” Frans ziet het aankomen en stapt het hof op van Theodoor Verhoeven, gaat naar de schuur op, maar slaat dan linksaf naar de weide. Zoo kan hij verder het veld in en ontkomen. Ik klop dan maar niet. Meteen zie ik een Duitse soldaat aankomen vanuit het dorp richting vierweegse. Hij was met een blauwe toeristenfiets, springt er af, zet deze aan het muurtje waar nu het monument van de weerstand staat en stapt over recht naar Georges. Hij zou een revolver uit Georges zijn binnenzak genomen hebben en hem neergekogeld hebben. Mijn eerste gedacht was “Ze schieten Georges dood”. Het was zoo. Georges zijn ma staat in haar winkel met een klant, die woonde ook in de Dorpstraat. Marie zegt haar “Anna ze schieten onze Georges dood”. Anna neemt haar boodschappen op en vertrok naar huis. Marie komt vlug naar haar winkeldeur. Ze zet het op een lopen naar Georges. Vlug trok ze zijn botten uit, loopt 30 m. de Dorpstraat in en vlucht verder langs het boerenhof van Verhegge Clement, langs achter naar huis. Ze was dus de straat af.

Tweede huis van links: Kamiel De Caluwé – Augusta Bauwens.

Derde huis van links: Een deel van het thans vernieuwde gebouw Edmond De Baets – Marie Vereecken, ouders van Georges De Baets. Nu woont er zijn broer Victor De Baets (2000).

Rechterkant: Gebouw kinderen Van Hecke, onder wie Gustaaf Van Hecke, burgemeester.

Clement staat aan zijn hekpaal, 2e van de vierweegse gezien. Waar nu Bonaerens wonen, wordt er scherp geschoten naar Clement. Hij ziet de beweging tijdig en trekt zich terug. Het schot was juist in het midden van de paal, omtrent 16 à 18 cm diameter. Dit was dan het 2e schot, vermoedelijk van dezelfde soldaat. Er zijn personen die beweren dat er 2 vluchtende Duitse soldaten waren. Dat is niet juist. Ik heb een Duitse soldaat gezien die Georges daar zoo meedogenloos neerknalde aan het muurtje van wwe Alfons De Muynck – Irene Oosterlinck. Georges zien liggen van binnenshuis kon ik niet, daar dit plaatsvond langs onze zijde van de straat. Aan het muurtje was een insprongetje, de haag sprong naar voor. Toen dit gebeurd was, ging Clement zijn kruiwagen halen om Georges naar het dodenhuisje te brengen op het kerkhof. Een dorpsvrouw, die het verzet genegen was, had vlug bloemen bij Georges gelegd. Intussen werd ook burgemeester Van Hecke van zijn huis naar het gemeentehuis gebracht voor ondervraging. Deze kan zich nogal uit de slag trekken. Het ziet er toch niet zoo goed uit. De broer Jozef en de zuster, juffrouw Ida, gaan hun broer Gustaaf achterna. Ze zijn de Duitse taal machtig. Dank zij hen hebben zij Winkel van een groot onheil gespaard.

Thuiskomst van Julien Van Loo 29 juni 1945

Zooals gewoonlijk gaan we den vrijdag naar Gent. In de vroege ochtend vertrekken we naar Terdonk station, ik met mijn fiets, mijn moeder er van achter op. En weg waren wij, verder moeder met de trein en ik met de fiets naar Gent Dampoort. Daar kwamen we samen. Vandaar naar het schoenmagazijn in de St Lievenspoortstraat, geladen met pakken naar de Vrijdagmarkt. Daar was een café waar we onze pakken konden laten staan, wanneer we nog andere boodschappen te doen hadden. Ook konden we daar onze boterhammen op eten. Nog voor den middag zijn we op de Vrijdagmarkt terug en moeten nog in het magazijn “De Pluim” zijn; het is er heden nog steeds. We keren terug langs de Wijzemannsstraat, die is maar kort en geeft verbinding naar Sint Jacobskerk. Wat me overviel, begreep ik niet. Een voorgevoel? In vernoemde straat bevonden zich twee beenhouwerijtjes, niet groot van façade. In één ervan bevindt zich in de winkel een trapje dat naar de woonkamer leidt. (Heden is het een bloemenwinkel.) Het valt me zo op en mijn oogen blijven voortdurend op dat huis gericht. Wat heb ik toch? Maar ik moet verder mee met mijn moeder, naar het station Dampoort. Zij heeft een paar kleinere pakken. De grote zijn op mijn fiets geriemd. Ik rijd langs Oostakker, Desteldonk ... een gewoonte geworden van tijdens de bezetting. Ik kom aan het Moleneinde van Desteldonk en zie het huis van de wwe Celie, dat versierd is. Twee van haar zonen waren samen met mijn broer in het lager van Eibenstock Erzgebirge. Ik stapte naar binnen. Mevrouw Celie zegt “Martha, uw broer is ook thuis”. Wat handjes gedrukt en ik verrok. Nog even naar

de familie Hoste-Vernaeve. Eveneens met blijdschap melden ze me “Uw broer is thuis!” Ik vertoefde daar ook niet lang. Ik ga nog naar Terdonk mijn moeder gaan halen en nu samen te voet naar Winkel. Een uur gaan. Ik had het daar al over dat beenhouwerijtje. Eén van de gebroeders Celie had daar als beenhouwersgast dienst gedaan. Bij hun aankomst in Gent St Pieters station zegt hij “Wij gaan naar de Wijzemansstraat, daar kunnen we ons wassen en eten. ‘k Heb daar destijds gewerkt.” Dat was het dus: terwijl wij daar voorbij gingen, was mijn broer daar aanwezig. Ze namen den tram Oostakker-Desteldonk-Zaffelare. Ons vader en mijn zuster Bertha waren thuis. De telefoon rinkelt, het was van de familie Celie met het bericht dat ons broer al in Desteldonk bij hen was. Julien zal nu tot bij de familie Hoste-Vernaeve gaan in de Noordstraat, daar kunnen we hem ontmoeten. Mijn zuster Bertha neemt haar fiets en begeeft zich naar Hostes. Vandaar zijn ze samen te voet naar huis gekomen al over het veer van Mendonk. Het loopt als een vuurtje. In de Groenestraat, heden Albert De Smetstraat zijn ze de jongens, die daar reeds thuis gekomen waren, aan het vieren. Een versierde wagen kwam meteen onzen Julien ophalen. Onmiddellijk deelde iedereen mee in de vreugde. Ze hebben hem met de wagen ook terug gebracht. Toen waren ik en ons moeder reeds thuis van onze Gentse reis. Tot mijn verbazing herkende ik mijn broer bijna niet, hij was sterk vermagerd. Al vlug kregen we nogal wat bezoekers over de vloer. Een natje heeft er bij velen de vreugde doorgespoeld en we hebben het met veel genegenheid geschonken. Ons broer was dus thuis. Hoewel de heer burgemeester Gustaaf Van Hecke vreesde dat er met ons broer wel wat aan de hand kon zijn. Gelukkig kwam hij te voorschijn als laatste en jongste van allen die vertrokken waren naar Duitsland vanuit St.-Kruis-Winkel. Om de thuiskomst te vieren werd dan maar bij verscheidene een avondfeest gepland. Nu hier, dan daar, bij

ons was het op een zaterdagavond. Ze bleven over tot de zondagmorgen en gingen allen tesamen naar de H. Mis van 6.30 u. in St.-Kruis-Winkel. Daarna vatte iedereen zijn eigen weg aan terug naar huis.

*Mijn zuster Bertha neemt
haar fiets ...*

Martha Van Loo

Bertha Van Loo

**Vervaet - Ducarmon
Staelens - Vervaet
1912 - 2012**

Eddy Van Acker

Inleiding

In het voorjaar van dit jaar was het precies 100 jaar geleden dat de ‘ijzerwinkel’ Staelens-Vervaeke werd opgericht. Deze gebeurtenis had niet alleen haar weerklank in Wachtebeke, het was ook een hot item voor de regionale pers en TV. Met koppen zoals: **“Winkel voor curiosa bestaat 100 jaar”**, **“Mekka voor decorbouwers en televisiemakers is unicum in Vlaanderen”** en **“Wat niet verkocht wordt blijft liggen.... al 100 jaar”**, werd in het kort de geschiedenis van deze handelszaak geschetst.

Waar de meeste dergelijke handelszaken in de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw weggeconcurrereerd werden door de grotere doe-het-zelfzaken, slaagden Mimi en Maurice erin het hoofd boven water te houden. Hier was niet alleen het zakentalent van Maurice Van Bockstal verantwoordelijk voor, de winkel bezat immers ook een verzameling antiquiteiten die je bijna nergens meer te koop vindt. Als je even rondneust in het oudste gedeelte van de winkelruimte stap je zomaar de jaren vijftig van de vorige eeuw binnen. Hier vind je nog bv. “nagelnieuwe” scheermessen, made in England 1940. Zij werden ooit, zoals het merendeel van de goederen in deze hoek, door haar vader, Maurice Staelens, opgekocht uit een of ander faillissement. In diezelfde hoek vind je ook nog een lot Russische olielampen, pakken vooroorlogse nagels, vijzen, sloten en handvatten, zinken kuipen en emmers, petroleumkannen, pispotten enz. Dit alles dateert uit een tijd dat je in ieder dorp wel een of meerdere meubelmakers, loodgieters, smeden en andere ambachtslui vond die hun materiaal hier aankochten.

Geen wonder dat in het laatste kwart van de vorige eeuw restaurateurs van oude meubelen en decorbouwers voor toneelgroepen hier regelmatig klant waren. De faam van deze Wachtebeekse ijzerwinkel als vindplaats voor kleine decorstukken raakte zelfs tot in Brussel bekend. Toen men midden de jaren tachtig voor de tv-reeks ‘Hard Labour’ op zoek was naar een gepaste ijzeren deurbel, vond men hier een authentiek exemplaar uit 1935. En de makers van de reeks ‘Lilli en Marleen’ ontdekten hier in de jaren negentig, het draaimolentje uit de begingeneriek. Ook de zinken kuipen en vaten op de binnenkoer van café ‘De Lichttoren’ in deze serie, werden als nieuw in Wachtebeke aangekocht.

Als heemkundige kring zijn we dan ook verplicht om op deze toch merkwaardige handelszaak iets dieper in te gaan.

1) Hoe het begon

De geschiedenis van de winkel ‘Staelens-Vervaeet’ kan aangevat worden in het midden van de 19e eeuw, bij **Joannes Baptist Vervaeet en Ida Roegiest**. Dit gezin woonde in het estaminet ‘in’t Schuttershof’ op Pottershoek en telde tien kinderen. Verschillende onder hen, en ook hun nakomelingen, hebben er voor gezorgd dat de naam Vervaeet op het einde van de 19e – en in het begin van de 20ste eeuw onomstotelijk met de gemeente Wachtebeke verbonden werd.

Henricus: °02/06/1860

Dominicus: °01/02/1862

Clemence: °13/03/1864

Theophilus: °26/02/1865

Emilius: °03/06/1867

Maria Coralie: °14/07/1870

Livinus Ludovicus: °05/11/1871

Elodie: °19/01/1874

Gustaaf: °03/06/1877

Alfons: °24/05/1884

Henricus Vervaeet huwde met Honorine Van de Capelle. Hij was voerman en beter bekend als ‘**de Pruis**’, een naam die we nu nog terugvinden in de voormalige feestzaal en herberg ‘het Pruisenhof’ in het Rechtstro.

Dominicus Vervaeet huwde met Augusta Van de Capelle. Hij was brouwer en uitbater van de afspanning ‘Het Brouwershuis’ tegenover het klooster. Uit deze zaak is later de bierhandel van Michel Celie ontstaan.

Clemence Vervaeet overleed op vijfjarige leeftijd in 1869.

Theophilus Vervaeet was ongehuwd en hielp als brouwersgast in de brouwerij van zijn broer Dominicus.

Hij was vooral een dorstige levensgenieter... .

Emilius Vervaeet huwde eerst met Regina Leonie Verbrugge en nadien met Maria Ludovica Roets. Hij was landbouwer en de vader van o.a. voormalig gemeenteontvanger Albert Vervaeet.

Maria Coralie Vervaeet, gehuwd met Karel Lodewijk Van Hecke. Zij baatten de ouderlijke boerderij uit in Pottershoek.

Livinus Ludovicus was gehuwd een eerste maal met Ursula De Waele en een tweede maal met Rosalie Ducarmon. Zij waren de oprichters van de zaak ‘Vervaet-Ducarmon’.¹

Elodie Vervaet huwde met Charles Louis Eykens. Zij woonden in Gent en bleven kinderloos.

Gustaaf Vervaet was gehuwd met Marie Droesbeke en baatte een herberg uit tegenover de ouderlijke woning. Hun nakomelingen zijn o.a. Jules Vervaet, Gerard Vervaet en Bertha Vervaet.

Alfons Vervaet gehuwd met Adelaïde Van de Voorde, woonde in de Statiestraat tegenover zijn broer Livinus. Zij baatten een kruidenierszaak uit die in hoofdzaak bekend was voor haar snoepgoed.

2) Livinus Ludovicus Vervaet, stichter van de ‘Yzerhandel in ’T Groot en Klein In Den Sleutel’

Naast het estaminet ‘in ’t Schuttershof’ op de Pottershoek lagen een aantal percelen grond die toebehoorden aan de Gentse familie Spruyt. Zij waren de uitbaters van het huis ‘A La Clef D’or – In Den Gouden Sleutel’, een handelszaak gespecialiseerd in *moufles, outils, émeri, palans, méches, foreuses, décolletage, meules*, en gevestigd in de Dampoortstraat te Gent.

Blijkbaar leefden de families Vervaet en Spruyt in een goede verstandhouding, want op 8 mei 1897 verliet Joannes Baptiste’s zoon, Livinus Ludovicus Vervaet, kortweg Louis, op 26-jarige leeftijd, de gemeente Wachtebeke en vestigde zich te Gent², waar hij tewerkgesteld was in de handelszaak van de familie Spruyt. Louis was toen gehuwd met Ursula De Waele, afkomstig uit Mendonk. Zij schonk hem op 29 augustus 1897 een dochter, Juliana. Maar wanneer er echter problemen ontstonden in dit huwelijk werd Juliana opgevangen bij haar tante Marie-Coralie Vervaet en oom Karel Lodewijk (Louis) Van Hecke in de ouderlijke woning op Pottershoek. Ursula De Waele overleed te Halle op 1 maart 1903.

---

1. HESTERS, P.: In ’t Schuttershof bij de kinderen Vervaet, in: *Tijdschrift van de H.K. Oud Wachtebeke*, jg. 25, nr. 2, 1998.

2. GAW: Bevolkingsregister, Telling 1891-1900, Boek 1, folio 57

Louis huwde in Gent op 13 augustus 1904 een tweede maal, nu met de Wachtebeekse Rosalie Ducarmon (° Wachtebeke 18 oktober 1873). Zij was de dochter van Leopold Ducarmon, een bierbrouwer, tapper en handelaar uit de Meersstraat, en Marie Josephina De Decker.

Rosalie Ducarmon werd op 18 augustus ingeschreven in de Beeldhouwersstraat 29, te Sint-Amandsberg³. Zij baatte hier een winkel uit in naaigerief en stoffen, terwijl Louis zich verder opwerkte in de zaak van de familie Spruyt. Het gezin Vervaeet-Ducarmon werd op 10 februari 1905 uitgebreid met een zoon, Leon, en vijf jaar later, op 4 maart 1910, met dochter Magdalene.

***± 1904: Ouderlijke woning van Rosalie Ducarmon in de Meersstraat
De twee personen gezeten op een stoel vlnr: Coralie Ducarmon en
Marie Ducarmon. Uiterst rechts Rosalie Ducarmon***

Enkele jaren later, in 1912 om precies te zijn, keerden Louis en Rosalie terug naar hun geboortedorp Wachtebeke en vestigden zich met hun kinderen Juliana, Leon en Magdalene in de Statiestraat nr. 18.⁴ Met de ervaring die

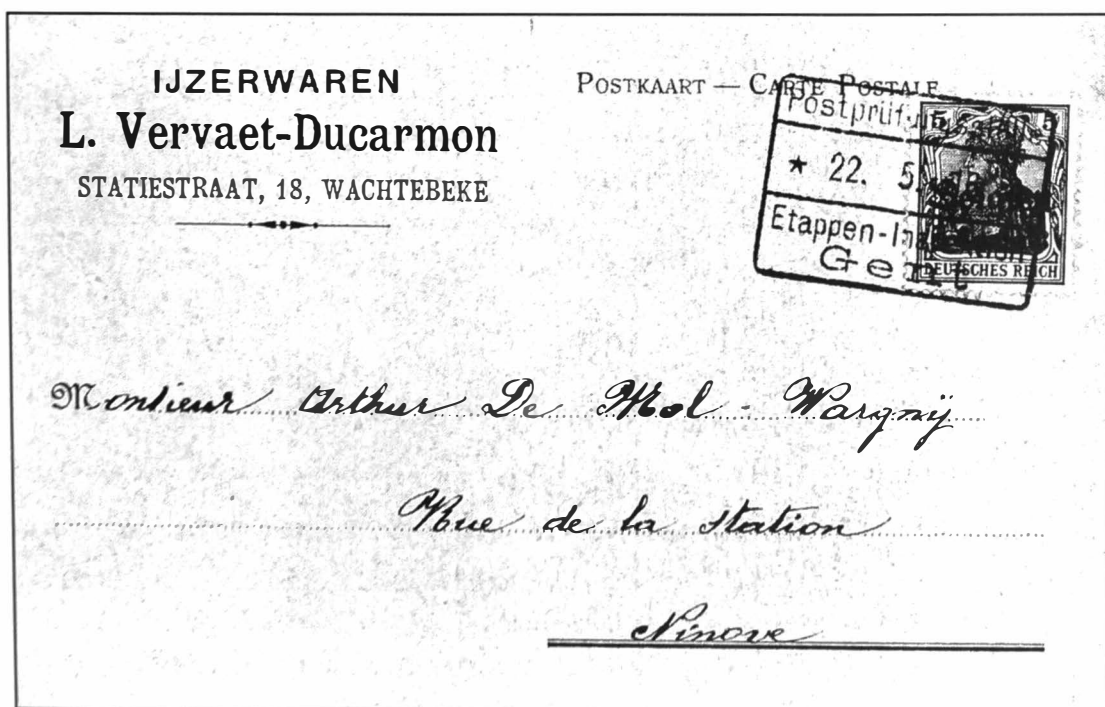
3. GAW: Bevolkingsregister, Telling 1900-1910, Boek 2, folio 71

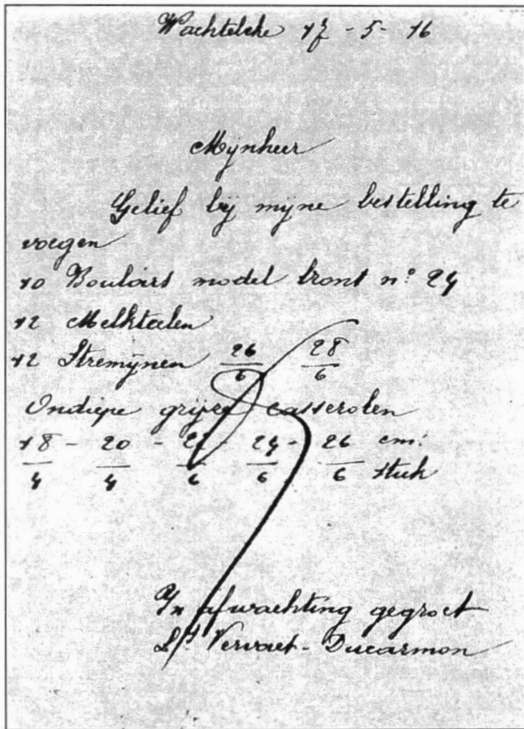
4. GAW: Bevolkingsregister, Telling 1910-1920, Boek 7, folio 1254

Louis in Gent had opgedaan stichtte hij hier zijn eigen handelszaak in ijzerwaren. Rosalie had er een naaiatelier waar vijf meisjes waren tewerkgesteld. Het gezin werd in 1917 verder uitgebreid met een derde dochter, Germaine.

±1905: Statiestraat. In het derde huisje links stichtte Louis Vervaet in 1912 zijn handelszaak. Anno 2012 staat dit gebouw te verkommeren (oud benzinstation)

Tijdens de eerste wereldoorlog werden de bestellingen ook geplaatst per postkaart.

Het betreft hier een bijkomende bestelling bij

*Monsieur Arthur De Mol - Wagnij
Rue de la station, Ninove*

10 boulons model brons n°24

12 melkteilen

*12 stremijnen: 6 van 26cm en
6 van 28cm*

*26 ondiepe grijze casseroles 4 van
18cm; 4 van 20cm; 6 van 22cm; 6
van 24cm en 6 van 26cm*

Na de eerste wereldoorlog, rond 1920, kocht Louis Vervaeht de woning aan op de hoek van de Lindestraat met de Statiestraat. Dit gebouw werd toen bewoond door de zus van Rosalie Ducarmon, Coralie Ducarmon en haar man Désiré De Wilde, een hulpbrievendrager en kleermaker.

±1905: De Lindestraat gezien vanuit het Rechtstro, met centraal, op de hoek van de Lindestraat met de Stationsstraat, de woning die toen gehuurd werd door Desiré De Wilde en Coralie Ducarmon.

Louis liet hier een nieuw gebouw optrekken en gaf zijn zaak de naam 'Yzerhandel in 'T Groot en Klein In Den Sleutel', een naam die terug doet denken aan de handelszaak van de familie Spruyt uit Gent.

In de loop van de daarop volgende jaren verlieten de kinderen één voor één het nest. Net als hun ouders bleken zij het handeldrijven in het bloed te hebben.

Juliana Vervaet (°29/08/1897) de dochter uit Louis' eerste huwelijk, huwde met Maurice Leroux, een elektricien. Zij waren in de eerste helft van de 20e eeuw de oprichters van de meubelzaak Leroux-Vervaet in de Smishoek.

Leon Vervaet (°10/02/1905), de enige zoon van Louis met Rosalie Ducarmon, was gehuwd met Anna-Maria Van Petegem. Ook hij was handelaar in ijzerwaren in de Statiestraat.

Magdalene Vervaet (°04/03/1910), huwde met Maurice Livinus Staelens, en nam rond 1940 de zaak van haar ouders over.

Germaine Vervaet (°14/05/1917), huwde met Maurits Van Bambost en woonde in de Lindestraat, naast haar ouderlijke woning.

± 1928: De 'Yzerhandel in 'T Groot en Klein In Den Sleutel' van Louis Vervaet en Rosalie Ducarmon.

L. VERVAET - DUCARMON

Statiestraat, 1, WACHTEBEKE

1926

Alle soorten van IJzerwaren, Keukengerief,
Timmermans-, Metsers- en landbouwgereedschappen,
Bouwartikelen, Stoven, Kachels, Forneizen, Raapmolens,
Wanmolens, Bascuuls, Aalpompen, Vlechtwerk, Doorndraad.

Bijzondere keus van Cuisiniëren.

Postch.-rekening 270.19

Telef.: Selzaete 143

«Vroom, werkzaam en eenvoudig trouw
trad hij dit aardse leven door.
Zijn sterven wordt voor ons geen rouw,
naar God gaat hij ons allen voor.» G.H.

†

Bid voor de ziel van

DE HEER

Louis VERVAET

weduwnaar van Mevrouw Ursula DE WAELE
en van Mevrouw Rosalie DUCARMON,

geboren te Wachtebeke op 5 november 1871
en er godvruchtig overleden op 10 juni 1966,
gesterkt door de H. Sacramenten der Zieken.

Het leven van onze dierbare afgestorvene
is hoger geklommen dan wij naar menselijke
maatstaf mogen verlangen. Niet iedereen
wordt meer dan 90 jaar. Wij moeten dan
danken om zijn lange levensduur. De zijnen
weten hoe zijn leven gevuld is geweest met
arbeid en zorg. Hij vertelde zo gaarne over
zijn leven; hoe hij overal zijn werk goed
gedaan had; hoe hij de genegenheid van
anderen gewonnen had door zelf veel vriend-
schap te geven.

In lief en leed was hij bij de zijnen. Het
vroeg overlijden van zijn schoonzoon had
hem diep geraakt. Zijn laatste levensmaanden
waren een wachten op O.-L.-Heer. Zoals hij
het zelf zei: «Hij mocht komen wanneer Hij
wilde; hij was gereed.»

Wij vertrouwen thans op Christus. Hij is
sterker dan de dood. Hij schenkt redding aan
onze ziel en lichaam. Als we O.-L.-Heer vra-
gen: «Zullen we onze dierbaren wederzien»,

dan antwoordt Hij ons in het Evangelie:
«Vader, ik wil dat al die ge mij gegeven
hebt bij Mij zijn opdat ze mijn heerlijkheid
zien.» We bidden dan: «Schenk, Heer, aan
onze dierbare afgestorvene de rust in uw
vrede.»

Dierbare kinderen, klein- en achterkleinkin-
deren, gij hebt me veel genegenheid en vreug-
de gegeven in mijn oude dag. Vooral U bij
wie ik woonde ben ik dankbaar voor al wat
ge deedt. Volhardt in het goede. Ik ben thans
naar O.-L.-Heer en allen die mij voorgingen.
Blijft in afwachting van het blijde wederzien
voor ons bidden.

Beste familie en vrienden, dank U om de
schone uren die we samen mochten beleven.
Tot weerzien allen in de hemel; ik reken op
uw gebed.

*Uw deelneming in het verlies van
hem die ons zo dierbaar was
schonk ons veel troost, en uw ge-
bed was een kostbare hulp voor
onze welbeminde overledene.*

Wij danken U daarvoor van harte.

De Familie.

Druk. Hamerlinck, Zelzate

Heer, in uw handen beveel ik mijn geest.

† BID VOOR DE ZIEL

van Mevrouw

ROSALIE DUCARMON

echtgenote van Mijnheer

LOUIS VERVAET

geboren te Wachtebeke op 18 October 1873 en er
overleden op 8 Januari 1954,

versterkt door de HH. Sacramenten.

• Ik ben de verrijzents en het leven, wie in mij gelooft zal leven... •. Deze woorden van onze Goddelijke Zallig-maker zijn troostend voor allen die in Hem geloven en naar zijn geboden handelen, want zij houden een belofte in voor een beter en schoner leven hierna. Zij geven ook moed en kracht om de lasten die het leven meebrengt te dragen, en edelmoedig Gods geboden te onderhouden.

Ook de volgende woorden van Christus spreken tot ons gemoed wanneer wij staan bij een sterfbed: • Weest bereid want op een uur dat niemand het verwacht komt de dood •. Indien wij deze woorden steeds indachtig zijn zullen wij niet onvoorbereid voor Gods rechterstoel geroept worden.

Duurbare Echtgenoot, Kinderen en Kleinkinderen, wat ik U nog vragen wil: bidt voor mij, zodat wij in het gebed steeds verenigd blijven, en houdt Gods geboden in ere.

Laten wij bidden: Neig uw oor, o Heer, tot onze bedden, waardoor wij van uw barmhartigheid afsmeken dat Gij de ziel van uw dienares vestigt in een oord van vrede en licht, en deelgenoot maakt aan het geluk van uw heiligen. Amen.

María, Hulp der Christenen, bid voor ons.

DRUK CREVE-CHEYNE - WACHTEBEKE

Uw deelneming in het verlies van haar die ons zo dierbaar was, schonk ons veel troost, en uw gebed was een kostbare hulp voor onze welbeminde overledene.

Wij bedanken U daarvoor van harte.

De familie.

3) Magdalena Vervaeet en Maurice Staelens Firma Staelens-Vervaeet

Op 7 december 1910 werd te Antwerpen Maurice Staelens geboren. Hij was de zoon van Philemon Staelens en Anna Tollenaere. In oorsprong was deze familie afkomstig uit Zeveneken, maar Philemon en Anna waren naar de Antwerpse haven uitgeweken, waar zij een kruidenierszaak openden. Maurice had een oudere broer, Joseph, die eens hij volwassen was, terugkeerde naar de geboortestreek van zijn ouders en daar de voormalige bloemisterij van Dr. Waelkens uitbaatte in de Kerkstraat te Zaffelare. Dit tuinbouwbedrijf had in 1923 met een faillissement te kampen gehad, waarop in 1925 Philemon Staelens de zaak had overgenomen.

De verkoop van de gekweekte planten werd deels verzorgd door vader Philemon. Deze trok naar de markten van Sint-Niklaas, Dendermonde, Mechelen, Antwerpen en Gent, waar hij met veel bravoure de door Joseph (Jos) gekweekte planten aan de man trachtte te brengen. Later werd Philemon hiervoor bijgestaan door zijn jongste zoon Maurice.

Maar ook voor het algemeen onderhoud van de serres deed Joseph met regelmaat beroep op zijn vader Philemon. En zo gebeurde het dat op een

goede dag Philemon Staelens, samen met zijn zoon Maurice, de winkeldeur van de ijzerhandel van Louis Vervaet opende, en zij er geconfronteerd werden met dochter Magdalena. De vonk tussen Maurice en Magdalena sprong direct over wat resulteerde in een huwelijk waaruit in 1935 een dochter, Marie-José, beter bekend als Mimi geboren werd.

Magdalena Vervaet en Maurice Staelens⁵⁻⁶

In de loop van de jaren dertig kreeg de winkel een wat oubollig karakter. Louis' dochter Magdalena nam dan rond 1940, samen met haar echtgenoot Maurice Staelens, de zaak over.

Naast de gewone handelaars bevoorraadde Maurice zich ook door het opkopen van faillissementen aan een gunstige prijs. De koopwaar bestond vooral uit nagels, bouten, handboren, metsersmateriaal, sloten allerhande..... Dit resulteerde echter in een veel te grote stock, die uiteindelijk deels nooit verkocht werd.

Maar dit waren ook de oorlogsjaren waarbij de aankoop van goederen soms heel erg moeilijk werd. Er kwamen zo goed als geen handelsvertegenwoordigers meer, zodat de goederen per fiets moesten opgehaald worden. Indien de afstanden te groot waren, Brussel of Antwerpen bv., deden Maurice en

---

5. Met dank aan André Mulders.

6.. Met dank aan André Mulders.

Magdalena beroep op de vervoersmaatschappij van hun neef Albert (Pruis) Vervaet. Het gebeurde ook meermaals dat de beloofde goederen niet meer te koop waren en zij van een kale reis dreigden terug te keren. Om dit te vermijden vertrok men meermaals vanuit Wachtebeke met een hoeveelheid boter die handig verstopt werd in een bakje onder de passagierszetel. De Duitsers werden bij de neus genomen en Magdalena had dan toch iets verdiend.

Na de tweede wereldoorlog werd Maurice Staelens ook importeur voor de haardenfabriek Becht en Dyserinck uit het Nederlandse Weesperkarspel. De voor die tijd moderne kolen-, mazout- en petroleumkachels vond men dan ook al vrij vlug terug in tal van Wachtebeekse gezinnen. Naast de verkoop in de eigen zaak bevoorraadde Maurice verschillende andere handelszaken met deze Nederlandse haarden.

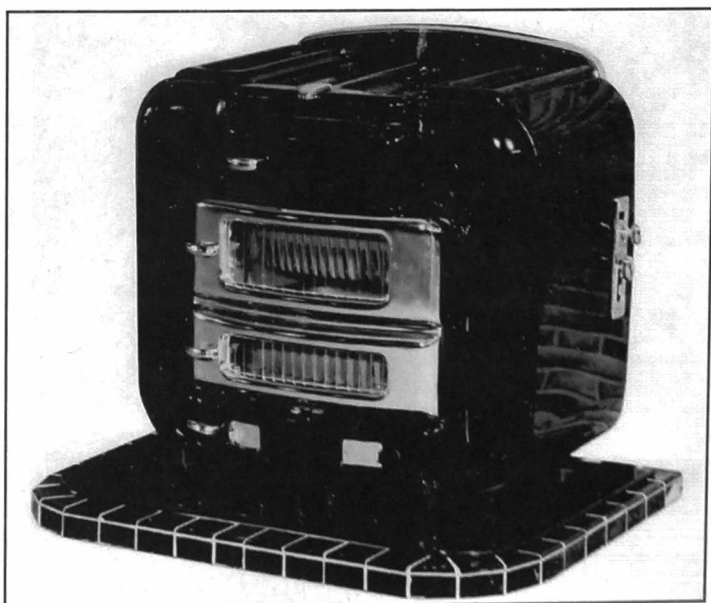
*Mimi Staelens,
dochter van Maurice en
Magdalena, op 16-jarige
leeftijd.⁶*

Bestelwagen voor het transport naar de omliggende gemeenten en steden.

Maar nadat in 1948 in het Nederlandse Coevorden de eerste gasvelden werden ontdekt, besloot Becht en Dyserinck in de jaren vijftig om in de toekomst nog enkel aardgasvuren te maken. Hierdoor kwam Maurice enigszins in de problemen en besloot dan, om zijn vele klanten niet te verliezen, een eigen kachel te creëren. De constructie hiervan gebeurde in een werkplaats in de Kerkstraat.

De door de 'Firma Staelens p.v.b.a.' geconstrueerde kookhaard.

Maurice Vervaeet op een jaarbeurs in Brussel midden de jaren 50.

« Leven is weven en sterven is zijn stuk in Gods handen geven. »

†

Bid voor de ziel van
MIJNHEER

Maurice-Livien STAELENS

echtgenoot van Mevrouw Madeleine VERVAET
geboren te Antwerpen op 7 december 1910 en
overleden te Gent op 20 april 1965, gesterkt
door de H. Sacramenten der Zieken.

Als een eik werd hij geveld. Reeds een tijdlang liet zijn gezondheid te wensen over, maar hij schonk er geen aandacht aan en deed zijn werk gewoon verder, hij wilde zich niet ziek weten, totdat hij zich toch moest gewonnen geven. Slechts enkele dagen heeft hij te bed gelegen, een uiterste poging om hem te redden faalde, op de drempel van het hospitaal overleed hij.

Hij was een goed mens, die slechts verlangde met alle mensen in vrede te leven en er onder leed wanneer hij dat niet kon bereiken. Hij was steeds opgeruimd en gelukkig bij iedere kleine attentie. De zijnen heeft hij altijd innig lief gehad, hij was om hen bekommerd. Hij kan geen mensen zien lijden en weigerde geen hulp wanneer er hem om gevraagd werd. Allen die bij hem werkten zullen de herinnering bewaren van een goed mens. Ook daar zal Onze Lieve Heer rekening mee houden.

Bidden wij dan met de Kerk voor zijn ziele-rust: « Geef hem de eeuwige rust, Heer, en het eeuwig licht verlichte hem, Christus, die U geroepen heeft, ontvang U; verlos hem van alle banden van de zonde, en laat ook voor hem de zon van uw liefde schijnen. »

Beste echtgenote, wij hebben elkaar steeds zeer graag gezien. Hard zal deze slag voor U zijn, laat U echter niet overwinnen door uw verdriet, maar zoek uw troost bij Onze Lieve Heer. Daar alleen is de oplossing te vinden voor elke pijn en alle lijden. Blijf met mij verbonden in uw gebed.

Mijn kinderen en kleinkinderen, gij waart mijn trats en mijn vreugde, bij U roelde ik mij terug jong worden, dank voor uw goedheid en uw liefde. Toont nu vooral uw genegenheid door uw gebed voor mijn zielerust.

Beste moeder en schoonvader, aanvaardt ook dit offer uit Gods handen, Hij zal u ook de moed geven het te aanvaarden. Weest ook gij mij indachtig in uw gebed.

Beste broer, schoonbroers, schoonzusters en familie, ik heb u alleen steeds lief gehad. Toont ook gij nu uw genegenheid in uw gebed.

Uw deelneming in het verlies van hem die ons zo dierbaar was, schonk ons veel troost, en uw gebed was een kostbare hulp voor onze welbeminde overledene.

Wij danken U daarvoor van harte.

De Familie.

Druk. Hamerlinck, Zelzate

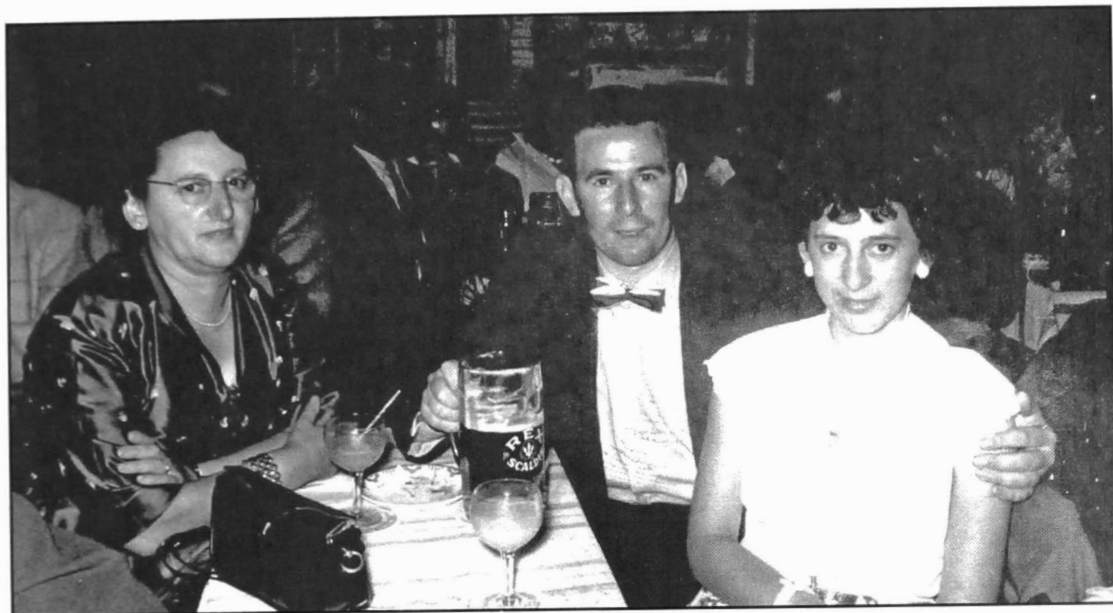
4) Marie José (Mimi) Staelens en Maurice Van Bockstal

Na het overlijden van Maurice Staelens in 1965 werd Magdalena in haar winkel steeds meer bijgestaan door haar dochter Mimi met haar man Maurice Van Bockstal. Aanvankelijk was Maurice gemeentesecretaris in de kannaaldorpen Desteldonk, Mendonk en Terdonk. Maar daarnaast was hij natuurlijk ook in de zaak van zijn schoonouders te vinden.

In die periode drong er zich ook een modernisatie op van de kachels. Maar dit project bleek uiteindelijk veel te duur zodat Maurice naar een andere opportuniteit zocht.

De jaren zestig van de vorige eeuw werden in onze regio gekenmerkt door de uitbreiding van het Gentse havengebied. De bouw van Volvo, Ebes Rodenhuyze en Sidmar bracht dan ook tal van aannemersbedrijven naar hier. Voor de aankoop van hun materialen bezochten deze firma's verschillende handelszaken in de omgeving, waaronder ook de handelszaak Staelens-Vervaeet. Maurice Van Bockstal had al vrij vlug door dat verschillende van deze bedrijven nood hadden aan geschikte lassers, mecaniciens en ander personeel dat instond voor allerhande kuiswerken. Dit bracht hem op de idee om zijn werknemers die aanvankelijk instonden voor de fabricage van de kachels, om te vormen en zo een eigen onderhoudsbedrijf op te richten. Dit bleek een groot succes, en al vrij vlug vond men de Firma Staelens-Vervaeet terug in Sidmar, Volvo en Ebes Rodenhuyze. Het gevolg hiervan was echter dat verschillende werknemers op korte termijn naar deze bedrijven in opbouw overstapten. Om dit verlies aan arbeidskrachten op te vangen zag Mimi zich genoodzaakt om 's avonds na sluitingstijd in Wachtebeke en omgeving rond te toeren om werkvolk te ronselen. Deze zocht, en vond ze vooral op landbouwbedrijven, smederijen en bloemisterijen.

In 1967 was het bedrijf in die zin geëvolueerd dat, op vraag van Magdalena, Maurice zijn functie van gemeentesecretaris opgaf om zich volledig op de zaak Staelens-Vervaeet toe te leggen. Er stonden toen immers 90 personen op de loonlijst. Maar in 1969 sloeg het noodlot toe. Maurice werd het slachtoffer van een verkeersongeval te Eeklo en was 18 maanden buiten strijd. Tijdens deze lange periode van verplichte rust ontwikkelde Maurice verschillende plannen. Zo was er de idee ontstaan om de winkel van ijzerwaren om te vormen tot een postorderbedrijf. Er zouden pakketten gemaakt kunnen worden met bv. verschillende artikels voor een schoonmaakbedrijf e.d.. En het was ook interessant om de klanten bij aankoop van een mazoutkachel een mazouttank aan te kunnen bieden. Deze konden immers gemaakt worden door eigen personeel.

*Magdalena Vervaet met haar schoonzoon
Maurice Van Bockstal en dochter Mimi Staelens.*

Huis Staelens-Vervaet

Telefoon 78 00 43
Stationsstraat 1 Wachtebeke

BIEDT U AAN :

verwarmingstoestellen kolen, mazout, gas, petroleumvuren in alle uitvoeringen en naar de laatste modellen
werkhuiskachels met kolen en mazout

ijskasten en diepvriezers in meerdere maten en prijzen

wasmachines en drogers

volautomatische wasmachines aan de laagste prijzen

compresseurs met drijfkracht en op lichtnet

lasposten grote en kleine met alle bijhorigheden

waxlornuizen vanaf 90 à 300 liter

grasmachines met of zonder motor

boormachines met boorkop en slijpsteen

zaagmachines

trapladders

verfspuittoestellen

stofzuigers en mixers

gasvuren aan eindejaarsprijzen

grote keus van alle gebruiks- en huishoudartikelen

slaap- en beroepsmateriaal

eenmansbedden met nieuwe matras

alles aan prijzen die u zullen meevallen.

*Reclamefolder uit het eind
van de jaren 60*

In de jaren 70 waren er ook verschillende leveringen aan het Belgisch leger. Eén van de succesrijkste was een voedingcontainer. De contacten met het leger zorgden er ook voor dat de firma Staelens-Vervaeet kon meedingen voor de constructie van een aanvalsbboot voor de genietroepen. Waar andere constructeurs opteerden voor metalen vaartuigen bestond het concept uit Wachtebeke in hoofdzaak uit hout. Na verschillende testen op een rivier in de Ardennen bleek dat dit de juiste keuze was en kreeg Maurice de order toegewezen. Dit vaartuig werd hier in Wachtebeke gebouwd en werd aangeduid als de SV80: SV voor Staelens Vervaeet en 80 voor het bouwjaar.

De SV80 Stormboot kon men aan elkaar koppelen door de rechte achterstevens tegen elkaar te duwen en te vergrendelen met 2 lange pinnen in de daartoe voorziene uitsparingen.

De Aanvalsbboot SV80 van de Genie.

De drie mannen met de zwarte muts zijn Geniakken.

De twee voorste zijn er om de peddelkadans aan te geven en uiteraard om met de lege boot terug te keren. De man op de achtersteven was de stuurman ook uitgerust met een roeispaan.

<http://www2.kamp-vogelsang.be>

5) De laatste generatie

Het kasteel van Saffelaere en Firma Staelens Metaalconstructies

En Maurice Van Bockstal had nog meer pijlen op zijn boog. Zoals eerder aangehaald was Philemon Staelens, de grootvader van Mimi, in 1925 eigenaar geworden van de bloemisterij van Dr. Waelkens in de Kerkstraat in Zaffelare. Dit tuinbouwbedrijf werd uitgebaat door Philemons oudste zoon Joseph (Jos). Deze had, in de loop der tijden, op de aanpalende gronden een eigentijdse bungalow laten optrekken, zodat na het overlijden van Philemon Staelens de voormalige dokterswoning aan de weduwe en de dochter van Maurice Staelens, Magdalena en Mimi, werd toegemeten. Bij Maurice Van Bockstal ontstond dan het idee om dit neorenaissancegebouw niet alleen te restaureren maar het ook gevoelig uit te breiden, en hier een restaurant in onder te brengen. Het merendeel van deze werken werd uitgevoerd door eigen personeel. Hierdoor slaagde Maurice er in om voor een deel van zijn werknemers tijdens de economische zwakke periode van de jaren tachtig, werkloosheid te vermijden. In 1985 werd dan het restaurant *Kasteel van Saffelaere* geopend. De naamgeving werd geïnspireerd door een postkaart van het gebouw uit 1902, getiteld: *Chateau de Saffelaere*.

De zaak werd later uitgebreid met een kunstgalerij en wordt uitgebaat door Petra Van Bockstal, dochter van Maurice en Mimi, en haar echtgenoot Herman Windey.

De tweede dochter van Maurice en Mimi, Veronique Van Bockstal, nam het aannemersbedrijf Staelens-Vervaeke over. Maar aangezien de werkhuizen in de Kerkstraat nood hadden aan een grondige renovatie, en ook het machinepark moest gemoderniseerd worden, werd besloten om naar een nieuwe vestigingsplaats uit te kijken. Het bedrijf kreeg als naam Firma Staelens Metaalconstructies, en is nu gevestigd in de Aven Ackers in Verrebroek. Het is vooral gespecialiseerd in het construeren van industriële metalen (staal en inox) trappen, bordessen, leuning, buizenbruggen, roostervloeren enz.

Na het overlijden van Maurice Van Bockstal in 2000 bleven Mimi en haar moeder Magdalena achter in de winkel die ooit door haar grootouders werd opgericht. Wat de toekomst zal brengen is nog onduidelijk, maar de kans is groot dat na meer dan 100 jaar Mimi de laatste uitbaatster zal zijn van de voormalige **‘Yzerhandel in ’T Groot en Klein In Den Sleutel’**.

*Een uniek mens is heengegaan.
Nu zijn we verbijsterd en bedroefd,
maar hij zal altijd bij ons blijven
door de onuitwisbare indruk die hij achterlaat.
Overal en altijd verspreidde hij warmte en liefde.*

Dankbare herinnering aan

De heer

Maurice Van Bockstal

echtgenoot van mevrouw Mimi Staelens.

Geboren te Zeveneken op 30 juli 1928
en overleden te Gent op 8 april 2000.
Gesterkt door de gebeden van de H. Kerk.

Zaakvoerder: F.V. Staelens-Vervae
BVBA Firma Staelens
BVBA Bosta
Stichter restaurant "Kasteel van Saffelaere"

De families Van Bockstal, Staelens, Meulewaeter, Vervae en aanverwanten danken u voor uw steunende aanwezigheid.

Dankbare herinnering aan

mevrouw

Magdalena Vervae

weduwe van de heer Maurits Staelens.

Zij werd geboren te Sint-Amandsberg
op 4 maart 1910
en is overleden te Wachtebeke
op 9 november 2001.

De families Vervae, Staelens, Ducarmon, Tollenaere en aanverwanten, danken u voor uw steunende aanwezigheid.

VALERIE WILLEMS

**een Wachtebeeks
tijdsdocument (1897)!**

Wies Creve

Inleiding

Via ons reeds jarenlang trouw medelid Christiane Willems, zelf afkomstig van de Oudenburgse Sluis, maar die nu te Gent woont, in de Wittewalle, kreeg ik een zeer merkwaardig boek in handen, een schrift eigenlijk van 107 bladen en dus niet minder dan 214 bladzijden, dat van de eerste tot de laatste bladzijde werd volgeschreven in een regelmatig en perfect leesbaar handschrift. Het schrift heeft een formaat van 20 × 16 cm. Het bijna ongeloflijke bij dit geval bestaat hierin, dat de eerste datum die erin voorkomt 21 januari 1897 is! Op het ogenblik dat ik die teksten nu overneem, zijn die 115 jaar oud! Leerplicht bestond toen nog niet (die is pas vlak voor de Eerste Wereldoorlog van kracht geworden) en bovendien woonde Valerie op de Sluize. Waar liep die toen school of... wie heeft haar lessen – in alle mogelijke disciplines – kunnen geven? Is ze buiten de gemeente Wachtebeke in een kostschool beland, zoals men zou kunnen concluderen uit een brief die ze schreef op 8 juli 1897, of berust die ook alleen maar op fictie, zoals duidelijk het geval is met heel wat van haar epistels?

Ergens schrijft ze: “rond dees tijd [dat was 1898] heb ik mijn eerste communie gedaan”. Toen werd die inderdaad “gedaan” op 11-jarige leeftijd. Zelf vind ik dat het bijna aan het ongelooflijke grenst dat dit meisje op die leeftijd reeds alles bijna foutloos kon noteren en berekenen wat hier volgt. Zelfs onder onze medeburgers van vandaag, die allen school gelopen hebben, zouden er heel wat te vinden zijn die bij een confrontatie zouden moeten “passen”! Vooral dan wanneer het hier gaat om haar zogenaamde “rekenvragen”... een machientje zoals wij dat nu hebben bestond toen nog niet!

De foto van Valerie, die we hierbij opnemen, dateert vanzelfsprekend van de tijd toen ze al volwassen en wellicht al getrouwd was. We beschikken ook over de tekst van haar rouwprentje, dat nota bene in onze eigen drukkerij “Creve-Cheyns” gedrukt werd, maar waarop een kanjer van een fout direct in het oog springt: in het grootste lettertype op het prentje – en dat is altijd de naam van de overledene – staat te lezen: VALERIE WULLEMS. Ja, met een U, terwijl iedereen wist dat het om een WILLEMS ging! Een onverklaarbare fout, waartegen nooit een klacht geformuleerd werd, en die alleen kan te wijten zijn aan een bijna onleesbare handgeschreven ontwerp tekst die aan de letterzetter en aan de drukker werd afgegeven.

Valerie Willems werd geboren te Hontenisse (Zeeuws-Vlaanderen) op 17 juni 1886. Hontenisse is een gemeente die uit zeven dorpen bestaat, waar-

onder Kloosterzande, dat als centrumdorp kan gezien worden. Waren haar ouders inderdaad Zeeuws-Vlamingen en was zij dus van Nederlandse nationaliteit of verbleven haar - Belgische - ouders daar alleen maar bij haar geboorte? Open vraag voor ons. We kunnen alleen maar vaststellen dat de hele tekst die hier voor ons ligt duidelijk uitsluitend "Belgisch" gekleurd is. Op het laatste (losse) blaadje van het lijvige schrift schrijft ze onderaan: "Valerie Willems, Wachtebeke, Oudeburgsche Sluize". Ze woonde dus blijkbaar al in Wachtebeke toen ze in 1897 met dit toch wel omvangrijk "werkje" begon...

Ze is eerst gehuwd geweest met Alfons Beyens (Waregem 21.08.1887 - Wachtebeke 04.02.1932), met wie ze op 3 februari 1922 te Wachtebeke een dochter kreeg, Julia, die hier ook reeds zeer jong overleed op 28 maart 1941. Weduwe geworden, huwde ze een tweede keer, ditmaal met ene Alfons Kindt. Valerie zelf, nu opnieuw weduwe, is overleden, nog steeds te Wachtebeke, op 11 januari 1971, in de gezegende leeftijd van 84 jaar.

Ik ben de verrijzenis en het leven
wie in Mij gelooft,
ook al sterft hij zal leven,
en al wie leeft en in mij gelooft,
zal niet sterven in eeuwigheid.

GEDENK IN UW GEBED

Mevrouw

VALERIE WULLEMS

weduwe van de Heer **ALFONS BEYENS**

en van de Heer **ALFONS KINDT**

geboren te Hontenisse (Ned.) op 17 Juni 1886
en overleden te Wachtebeke op 11 Januari 1971,
voorzien van het H. Oliesel in extremis.

Vier en tachtig jaar was zij geworden. En ondanks die hoge leeftijd was zij zeer goed bewaard gebleven. Stilaan namen echter haar krachten af en vreesde zij alleen het zlek worden, met de dood had zij zich reeds lang verzoend. Slechts een vijftal dagen was zij ernstig ziek, toen stierf zij zonder het goed te beseffen, op een half uur tijd was alles voorbij.

Zij was een eenvoudige, goede vrouw en moeder, bekommerd met haar medemensen, gevoelig voor elke kleine attentie. Zij was ook een diep kristelijk mens, gans haar leven door heeft zij trouw haar plicht gedaan en toen zij niet meer kon ontving zij thuis Ingetogen de H. Eucharistie. Bij haar heengaan passen geen tranen, enkel vreugde, ondanks de pijn van het afscheid, omdat wij haar zo lang midden onder ons mochten bewaren.

Bidden wij dan samen met de Kerk voor haar zielerust : Geef haar de eeuwige rust Heer, en het eeuwige licht verlichte haar, Kristus die haar geroepen heeft, ontvang haar, verlos haar van alle banden van de zonde, en laat ook voor haar de zon van Uw liefde schijnen.

Mijn kinderen, ik dank U zeer hartelijk voor al hetgeen gij voor mij hebt gedaan, voor al uw genegenheid en vriendschap. Dank zij U heb ik in mijn huls een gezellige oude dag mogen doorbrengen, zonder U zou ik daar niet hebben kunnen blijven. Slechts een ding vraag ik U : blijf mij gedenken bij O. L. Heer.

Beste familie en vrienden, ook voor U allen een woord van dank voor uw goedheid, voor de gezelligheid die gij mij hebt bezorgd. Ook aan U vraag ik mij niet te vergeten in uw gebed. Tot weerziens allen bij de Heer.

Uw deelneming in het verlies van haar die ons zo dierbaar was, schonk ons veel troost.

Uw gebed was een kostbare hulp voor de overledene.

Wij danken U daarvoor van harte.

DE FAMILIE.

CREVE - CHEYNS & Co WACHTEBEKE

Valerie Willems

Voor we de eigenlijke tekst aanvatten, reproduceer ik hier een aantal korte tekstjes, die blijkbaar achteraf, en aan het handschrift te zien eigenlijk veel later – toen Valerie al volwassen was? – toegevoegd zijn aan de nog vrije onderkant van bepaalde bladzijden. Ze hebben over het algemeen geen enkel verband met wat op de betreffende pagina behandeld werd. Maar Valerie vond ze waarschijnlijk interessant genoeg om op te slaan. Die volgen hier nu allemaal samen voor we aan de duidelijke “schooltekst” beginnen.

*****

«Doe wel en laat de wereld praeten.»

«Aan een vriendelijk verzoek wordt beter voldaan, dan aan tien bevelen. Wat gij iemand niet in het gezicht durft zeggen, zeg dat ook niet achter zijnen rug.»

«Het ware te wenschen,
Dat alle menschen
Met al hun gebreken,
Zich zelf eens bekeken.
Dan zouden zij 't praten
Van anderen wel laten!»

«Wilt gij in uw oude dagen
Vreugd genieten van het kind,
Zorg dan dat ze God behagen
Die 't hen eerste heeft bemind.
Zorg dat zij de mis bijwonen
Want 't is God die het gebied.
Om den Hemel in te komen
Die hij voor de braven schiep.»

«'t Zijn uilen die pruilen, met er is geen God.
't Zijn zotten die spotten m'êe kerk en gebod.
't Zijn dwazen die razen: als een spiegel zoo rein
Is mijn geweten. Ze vergeten hoe vuil zij dan zijn.»

«Trouwen is geen aardigheid
Want dit ziet men 't allertijd.
Maar trouwe die hoedanigheid
Wordt stillekens aan een zeldzaamheid.»

«Er bestaat geen oprechte vriendschap waar vleierij te vinden is, want deze is altijd bedrieglijk.»

«'t Kwaad treed in langs oog en ooren.»

«De verdueligheid, dat is de moed die kan lijden en wachten.»

«De zachtmoedigheid is het zout der goede zeden en aller hoedanigheden.»

«Kondet gij slechts een enkelen dag hooren wat achter uwen rug van u gezegd wordt, gij zoudt u weinig genegen voelen om het hoofd nog te verheffen.»

«Slechte kost is dure kost.»

«Willen is kunnen zegt een oud spreekwoord.
Woorden wekken, voorbeelden trekken.
Zwijgen en denken zal niemand krenken.»

«Zwijgen kan niet verbeterd worden. Hooren, zien en zwijgen.»

«'k Zag een sterre ginder verre.»

ZWEDEN EN NOORWEGEN

Het volk. – Zweden en Noorwegen heeft eene bevolking van ongeveer 7.000.000 inwoners die den Protestantschen godsdienst belijden en de Zweedsche en de Noorweegsche taal spreken.

Staatsbestuur. – Zwedenhoofdstad Stockholm en Noorwegenhoofdstad Christiana zijn twee door eenen koning bestuurde koninkrijken.

Steden. – Stockholm 180.000 inwoners haven gewone verblijfplaats des konings. Gothenburg 60.000 haven. Christiana haven aan den Skager Rack zetel van den stadhouder. Bergen 35.000 haven.

Voortbrengselen. – Het Scandinavisch schiereiland is eene uitgestrekte streek over het algemeen koud en onvruchtbaar. De inwoners leven samen aan de kusten en houden zich bezig met vischvangst, zeehandel, het bouwen van schepen, de benutting der metalen en wouden voor den uitvoer.

Wachtebeke 10 Juni 1897.

Lieve Vriendin,

Ik heb uwen brief van 8e dezer met de grootste vol andacht gelezen.

Het is waar nergens vond ik meer vermaak dan het rooven van nesten eieren en jongen; maar na eens rijkelijk al de diensten overwogen te hebben die deze lieve vogeltjes aan de mensch bewijzen, heb ik het voornemen gemaakt mij nooit meer aan zulke misdaad plichtig te maken. Denk daarom toch niet goede vriendin dat ik uit boosheid handelde; zeker neen eerder uit lichtzinnigheid.

Reken dus op mijne rechtzinnigheid en uwen wijzen raad zal gevolgd worden door

Uwe vriendin
Valerie Willems.

KEIZER KAREL DE V.

A. Zijne jeugd

Geboorte: Gent 1500

Letterkundig: Adriaan Boyens

Krijgskundig: Willem van Croy

Staatkundig: Margeretha van Oostenrijk

Zijne staten:

1506: De Nederlanden

1516: Spanje, Beide Siciliën, Amerika

1519: Oostenrijk, Duitschland: Karel de V

B. Zijne Oorlogen

1° Frans de I

Slag van Pavia: 1525

Vrede van Madrid: 1526

Damesvrede: 1544

Vrede van Crepy: 1544

In Hongarië

2° Tegen de Turken

Te Tunis: 20.000 christenen slaven

Te Algiers: storm

3° Tegen de Protestanten

Luther zijne prediking

Slag bij Mühlburg: 1547

Vrede van Augsburg: 1555

Zijne afstand: 1555 – België wordt door dan eene spaansche bezitting.

België onder Karel V

1° Margareet van Oostenrijk

Hare hoedanigheden

Verlicht bestuur

Haar dood: 1530

2° Maria van Hongarië

Zware belastingen

Onlusten te Gent

Straf der Gentenaars

3° Welvaart

Rijkdom van Antwerpen

Karel de V en Jan Daens

Dood van Karel V: Spanje te St-Justo: 1558

AFKONDIGING DER TIEN GEBODEN

Vastend en bidden bereidt

zich het volk twee dagen ter feestplecht.

Dan, wen 't Oosten ontgloeit

is de westelijke hemel met wolken

Onweerdreigend omhuld;

voortwentelend als rollende bergen.

Dooven ze 't rijzende licht

en vervangen 't met akelig donker.

Bliksems doorklieven het zwerk,

fel krakende romlen de donders.

Eens klaps roept het geluid

der bazijnen het volk uit de tenten.

En naar Gods bevel

leidt Mozes het op tot den Sinai.

Zwarter nog zweeft hier 't wolkgevaarte

om de onzichtbare bergekruin.

Siddrend stijgt daar rook op

en vlam – zoo toont zich jehova!

Hemel en aarde beven

voor hem van heilige eerbied!

Plotseling zwijgen de bazijnen

de donders onstuimig, ja hoorbaar

Klopt nu elk hart, in doodsangst

hoort men der Almacht!

“Ik ben de Heer, uw God,

die u heb geleid uit Egypte!

“Voor mijn aanschijn zult ge
geen andere goden aanbidden!
“Nimmer en zult ge de Naam
uws Heeren lichtvaardig gebruiken!
“Weest al de Ouden gedachtig
dat gij Mij heiliget den Sabat!
“Eert steeds vader en moeder,
en lang zult ge leven op aarde!
“Slaat niet dood; en bedrijft
geene onkuishheid, steelt nog en liegt niet!
“Voedt geen begeerte naar eego
uws naasten nog iets wat hem toebehoort.

[Hier merken we wel dat Valerie dit nog op zeer jonge leeftijd schreef. Ze beseftte nog niet de betekenis van “noch”, kon het woord “onkuishheid” nog niet volgens de toenmalige spelling correct gebruiken, en met “eego” werd duidelijk “eega”, dus “echtgenote” bedoeld. Duidelijk nog kinderlijke onschuld! - AC]

ITALIË

Het volk. – Italië heeft eene bevolking van 29.000.000 inwoners die den Roomschen godsdienst belijden en de Italiaansche taal spreken.

Staatsbestuur. – Italië hoofdstad Ronne is een koninkrijk bestaande uit verscheidene voormalige staten die zijn: Landen en staten:

- 1° Het oud koninkrijk van Piëmont en Sardinië v. st : Turijn 250.000 aan de Po. Genua 160.000 haven aan de Middellandsche zee.
- 2° Lombardië en Venetië v. st : Milaan 280.000 aan de Po. Venetië 130.000 haven aan de Adriatische zee.
- 3° Toskane oud hertogdom v. st : Florentië 150.000 aan de Arno. Livorno 100.000 haven aan de Middellandsche zee.
- 4° en 5° De voormalige staten Parma 45.000 en Modena 50.000 in de Pokom.
- 6° De oude kerkelijke staten v. st : Rome 30.000 aan de Tiber. Bologna 110.000 in de Pokom.
- 7° Het oud koninkrijk Napels en Sisilië v. st : Napels 500.000 inwoners haven aan de Middellandsche zee. Palermo 200.000 en Messina 100.000 havens in Sicilië.

Voortbrengselen. – Italië is beroemd om zijne schoone luchtstreek, zijn lieflijke en verscheidene uit gezichten en zijne natuurlijke rijkdommen. Nochtans maakt de nijverheid weinig voortgang behalve in de Noordprovinciën.

Het verkoopt aan België solfer, drogerijen, vruchten, stroohoeden, marmer mozaïken. Het koopt van ons wapens, laken, linen, spiegelglas, machienes.

[De "Middellandsche" Zee geeft Valerie duidelijk moeilijkheden: nu eens met één "l" gespeld, dan weer met twee, zoals het hoort. Verder in de tekst zullen we deze wisseling nog meer dan eens aantreffen. - AC]

Wachtebeke 22 Juni 1897.

Lieve Vriendin,

Toen ik mij gisteren morgen naar de school begaf ontmoette ik op mijnen weg twee arme kinderen enkel in lompen gehuld en weenende van honger en gebrek. Daar het weder maar slecht was had moeder mij het middagmaal medegegeven. Zonder aarzelen gaf ik het aan de arme schepseltjes. Ge moest eens gezien hebben vriendin hoe zij zich aan mijn mager maal vergastten! Wat had ik spijt die arme kleinen niet meer te kunnen geven! Toevallig had ik eenige gespaarde centen op zak welke ik hun ook gaf. Tranen van dankbaarheid blonken in hunne roodgeweende oogen zij beloofden ook mij in hunne gebeden niet te vergeten.

Ik was ook ten uiterste te vreden in mijn zelven eene goede daad gepleegd te hebben en ondervond eens te meer dat het zoet is den arme te helpen.

Uwe Vriendin

Valerie Willems.

[Het zal voor de lezers duidelijk zijn dat het hier niet om een ware gebeurtenis gaat. Het is bijna vanzelfsprekend een stijloefening – wat wij later in de "lagere school" een "opstel" noemden. Valerie tracht er een zo fraai mogelijk beeld van zichzelf op te hangen, wat schoolkinderen in latere jaren ook wel deden. Zoals we zullen merken zijn ook heel wat latere brieven eigenlijk alleen maar fictie. - AC]

REKENVRAAG

Men heeft 68 cent gewonnen op appelen die men voor 4 cent de 3 gekocht en voor 8 cent gewonen de 5 verkocht heeft. Hoevele appelen waren er.

Oplossing

3 appelen kosten 4 c.

1 appel kost $\frac{4}{3}$ c. – inkoopprijs

5 appels verkoopt men 8 c.

1 appel " $\frac{8}{5}$ c. verkoopprijs

Verkoopprijs – inkooprijs = winst of

$8/5 - 4/5 = 24/15 - 20/15 = 4/15$ c. winst op 1 appel.

Zoo dikwijls dat $4/15$ c. begrepen is in 68 c. zooveel appels zal men verkocht hebben of $68 : 4/15 = 68 \times 15/4 = 255$

Wachtebeke 24 Juni 1897

Geachte Vriendin,

In de naam mijner ouders vraag ik u naar een inlichting.

In uwe buurt woont de winkelier B... die gisteren bij ons een aanzienlijke bestelling van koopwaren gedaan heeft. Mijne ouders durven ze hem niet zenden daar zij over het betaalvermogen van B... niet ingelicht zijn.

Zoudt gij ons diensaangaande niet het een of het andere schrijven kunnen?

Voorafgaanden dank van

Uwe Vriendin

Valerie Willems.

OOSTENRIJK-HONGARIJE

Het volk. – Oostenrijk-Hongarië heeft eene bevolking van 39.000.000 inwoners die meest den Roomschen godsdienst volgen en de Duitsche en Hongaarsche taal spreken.

Staatsbestuur. – Oostenrijk-Hongarië hoofdsteden Weenen en Budapest is een tweevoudige monarchie of alleenheerschappij: het opperhoofd is keizer voor Oostenrijk en koning voor Hongarië.

Steden. – Weenen 1.100.000 inwoners aan den Donau in Oostenrijk. Budapest 380.000 inwoners aan den Donau in Hongarië. Praag 170.000 aan eene zijtak van de Elbe - Bohemen. Triest 120.000 haven aan de Adriatische zee. Gratz 100.000. Lemberg 100.000. Krakau 70.000 aan de Weichsel.

Voortbrengselen. – Oostenrijk-Hongarië is meestal een bergachtig land dat nochtans in het midden de uitgestrekte Hongaarsche laagvlakte omsluit. Het is zeer rijk aan mijnen en wouden. Hongarië levert op voor den uitvoer: vee, tabak, wijn en bovenal granen.

Wachtebeke 25 Juni 1897

Bemide Oom,

Gisteren namiddag heeft er over een deel onzer gemeente een afgrijsselijk onweder gewoed waarvan ik u eenige bijzonderheden wil mededeelen.

Geheel den dag had het onverdraaglijk heet geweest alles was te voorzien dat wij een onweder te vreezen hadden. En inderdaad rond 5 uren namiddag zagen wij langs den Zuidkant donkere wolken opdagen. Reeds ro-

melde de donder in de verte en enkele bliksems doorklieften het firmament. Rond 6 ure was het te zijnen hevigste: dan viel er een geweldige stortregen gemengd met weinig doch zeer groote hagelsteenen. Enkele stonden daarna begon het te hagelen dat hooren en zien verging. Het was geen gewone hagel maar echte stukken ijs ter grootte van duiven en kiekeneieren en allerhande vormen hebbende. Gij kunt reeds de verwoesting beseffen van den oogst en de gebouwen. Heel den Zuidkant der gemeente is op het veld alles verwoest: beeten, aardappelen, graangewassen, boekweit, vlas enz. zijn om zoo te zeggen afgemaaid of vergruisd. Geen enkel huis is in die streek of men ziet er gebroken ruiten, men rekent het getal op verscheidene honderden. Wat ook zeer veel geleden heeft zijn de broeikasen der hofbouwers alle in glas gedekt. Niet alleen zijn de gestichten met duizenden ruiten gebroken maar er is nog veel schade aan de planten.

Gij ziet dus lieve oom dat wij goed ons deel hebben in de verwoesting. Ook is het medelijden groot met de arme landbouwers die op zoo korten tijd geheel hunnen oogst vernield zijn.

Heeft het onweder in uwe streek ook gewoeld.

Uwe vriendin

Valerie Willems.

[Hier blijkt weerom – en dat zal in heel wat latere brieven ook nog duidelijk zijn – dat Valerie hier een schoolopgave voor een brief gekregen heeft. Niemand schrijft toch naar zijn oom als “vriendin”. Later zullen we ook nog merken dat het meisje Valerie ondertekent bij een brief die zoals uit de inhoud blijkt door een manspersoon zou geschreven zijn. - AC]

REKENVRAAG

Drie personen die samen handel gedreven hebben verdeelen de winst op de volgende wijze: de eerste krijgt $\frac{1}{4}$ de tweede $\frac{2}{7}$ de derde 3900 fr. Hoeveel hebben zij samen gewonnen en hoeveel ieder van hen?

Oplossing.

De 1e heeft $\frac{1}{4}$ en de 2e $\frac{2}{7} = \frac{1}{4} + \frac{2}{7} = \frac{7}{28} + \frac{8}{28} = \frac{15}{28}$

De geheele winst is $\frac{28}{28}$

De 3e heeft dus $\frac{28}{28} - \frac{15}{28} = \frac{13}{28}$

Nu $\frac{13}{28} = 3900$ fr.

$\frac{1}{28} = 3900 : 13 = 300$ fr.

A heeft dus $\frac{7}{28}$ of 2100 fr.

B heeft dus $\frac{8}{28}$ of 2400 fr.

C heeft dus $\frac{13}{28}$ of 3900 fr.

Totale winst 8400 fr.

Wachtebeke 1 Juli 1897

Vriendin M,

In uw voorgaande briefje hebt gij mij naar inlichtingen gevraagd over het betaalvermogen van A...B... winkelier onzer buurt. Ik voldoe aanstonds aan uw verzoek te voldoen.

De persoon in kwestie is op onze gemeente zeer geacht en doet zeer goede zaken bij zoo verre dat hij verleden jaar nog eigenaar geworden is van het huis dat hij bewoont. Uwe ouders mogen dus het in volle vertrouwen de gevraagde waren zenden.

Vraag maar dienst aan

Uwe vriendin
Valerie Willems.

OMWENTELING DER XVIe EEUW

I. Margareet van Parma

Staatsraad

Verbond der edelen: 1566

De beeldstormers

II. Hertog van Alva

De Bloedraad

Graven van Egmont en Hoorne 1568

Algemeene opstand

III. Requesens

Beleg van Leiden

Eiland Schouwen

Plundering van Antwerpen

Pacificatie van Gent: 1576

IV. Don Jan van Oostenrijk

Slag bij Gembloers

Dood van Jan: 1578

V. Farnese

Unie van Utrecht vereenigde provintiën

Inneming van Antwerpen en einde der omwenteling: 1579

Moord van Oranje: 1584

Gevolgen: Voor België vreemde overheersing en armoede

Voor Holland: onafhankelijkheid en rijkdom.

DE DORPSKERK

Wat is het lief, het oude kerkje,
Van 't kleene dorpken in het hout!
Wat is het lief voor 's dichters oogen,
Met groen bemosten steen gebouwd!

Hoe needrig is het hier alomme,
Hoe hertbeklemmend 't veld der dood!
Een treurige plaatse voor den droeve,
Die iedereen een schuilplaats bood.

Doch hoor, daar roept de torenklokke
Den christen landsman naar de kerk;
Hij knielt daar eerbiedvolle neder
En dankt den Heer na het werk.

Hoe ingetogen zit de schare,
Hoe diep verslonden in gebêen;
Of luistrend naar des herders stemme,
Zooals de vaadren weleer dêen!

O tusschen uwe muren bidt men,
Bevallig kerkje van 't gehucht;
Daar bidt men met ontroerder herte
En neemt onz' ziele breeder vlucht...

En daarom minnen we u o kerkje
Van 't kleine dorpken in het hout.
Wat zijt gij lief in 's dichters oogen,
Met groen bemosten steen gebouwd!

RUSLAND

Het volk. – Europeesch Rusland heeft eene bevolking van 88.000.000 inwoners die den Grieksch schismatieken godsdienst aanhangen en de Russische taal spreken.

Staatsbestuur. – Rusland hoofdstad St. Petersburg heeft eenen keizer die met onbepaalde maagt regeert; het gebiedt over een groot deel van Azië en telt 100.000.000 inwoners.

Steden. – St. Petersburg 900.000 inwoners aan de Neva. Moskow 600.000

aan de Moskowa onderzijtak van den Wolga. Warschau 340.000 hoofdstad van Polen aan de Weichsel. Riga 100.000 haven aan de Oostzee. Odessa 200.000 haven aan de Kaspische zee. *[Tot hier namen wij alle foutjes onverbeterd over, maar voor Odessa vergist de 11-jarige Valerie zich toch al te evident: hier had ze "Zwarte zee" moeten schrijven! - AC]* Astrakan 60.000 haven aan de Kaspische zee. Verder Kichenew, Kiew, Nijni Noogorod.

Voortbrengselen. – Europeesch Rusland is eene zeer uitgestrekte laagvlakte die koud en onvruchtbaar is in het Noorden en dor in het Zuid Oosten maar zeer vruchtbaar in het midden en aan den uitvoer oplevert: tarwe gezegd van Odessa, haver, vlas van Riga, huiden, pelswerk. Het maakt zich ten nutte groote dennewouden en behouwt rijke mijnen van goud, wit goud en edelgesteenten in het Oeralisch gebergte.

Wachtebeke 3 Juli 1897

Heer Eigenaar,

Hoe grievend is het voor mij u eene allerslechtste tijding te moeten mededeelen.

Gisteren namiddag is onze oogst gedurende een geweldig onweder totaal vernield. Graangewassen, bieten, vlas, aardappelen kunnen nog eene geringe opbrengst geven alles ligt vergruisd.

Gij kunt dus oordeelen Mijnheer in welken moeilijken toestand wij ons nu bevinden. Jaren en jaren reeds hebben wij altijd de verschuldigde pachtsom gekweten maar hoe zullen wij dit jaar de noodige som bijeen krijgen? Van den oogst? Hij is nouwelijks den arbeid weerd. Van de beesten? Gelijk gij hooger gehoord hebt zullen wij voor 't huisgezin geene aardappelen en graan genoeg hebben wat blijft er dan voor de beesten? Alles voor-koopen en kunnen wij niet en konden wij het welke winst zou daaraan vast zijn.

Ik koester de hoop Mijnheer dat gij medelijden zult hebben met onzen deerniswekkenen toestand en dat gij ook het uwe zult bijbrengen om ons ongeluk zooveel mogelijk te verzachten. Ware het u eenigzins mogelijk u van de waarheid te komen overtuigen gij zoudt zien hoe schrikkelijk onze streek geteisterd is.

Aanveerd Mijnheer de verzekering mijner oprechte hoogachting.

Uw diepbedroefde dienaar.

REKENVRAAG

Een winkelier heeft 25 kilogr. tabak ingekregen waarvan hij pakjes van 1/8 kilogr. maakt die hij tegen 3/10 verkoopt. Hem kost de halve kilogr. tabak 9/10 fr. Zoek nu eens zijne winst.

Oplossing.

$\frac{1}{2}$ kg. tabak kost hem $\frac{9}{10}$ fr.

1 kg. “ “ “ $\frac{18}{10} = 1$ fr. $\frac{8}{10}$

25 kg. “ kosten 1 fr. $\frac{8}{10} \times 25 = 45$ fr.

In 1 kg. tabak zijn 8 pakjes want 1 pakje weegt $\frac{1}{8}$ kg.

In 25 kg. zijn $25 \times 8 = 200$ pakjes

1 pakje verkoopt hij $\frac{3}{10}$ fr.

200 pakjes verkoopt hij $\frac{3}{10}$ fr. $\times 200 = 600 : 10 = 60$ fr.

Hij wint dus 60 fr. $- 45$ fr. $= 15$ fr.

Wachtebeke 6 Juli 1897

Beminde Vriendin,

In onze buurt woont een doodarme weduwe moeder van vijf kinderen waarvan het oudste nouwelijks acht jaren telt. Onnoodig u te zeggen dat die vrouw in den onderhoud van haar gezin niet kan voorzien. Daarom deed moeder mij gisteren morgen derwaarts gaan met een brood, vet en eenige afgelegde kleedingstukken. Pas was ik eenige stonden in de schamele woning of Maria mijne vriendin en medeleerlinge trad binnen. Hij [??] overhandigde de weduwe eene som van tien frank welke zij van hare peter ten geschenke ontvangen had en met de toelating harer ouders aan dat arm gezin mocht geven. Gij moest eens gezien hebben goede vriendin met welke dankbaarheid die vrouw onze aalmoezen ontving! Hoe zij met tranen in de oogen ons duizendmaal dankte en beloofde voor ons en onze ouders met hare kinderen veel te bidden. Wij ook waren uiterst te vreden omdat wij eene goede daad verricht hadden. En inderdaad vriendin zou er wel iets zoo aangenaam dan ongelukigen te helpen en bij te staan.

Uwe vriendin

Valerie Willems.

REKENVRAAG

Een stuk land is $200 \frac{3}{4}$ met lang de breedte is de $\frac{4}{11}$ der lengte. Hoeveel brengt dit land op tegen 160 fr. de hectare.

Oplossing.

De breedte is de $\frac{4}{11}$ van de geheele lengte.

$200 \frac{3}{4} \text{ m} \times \frac{4}{11} = 73 \text{ m}$ breedte.

Oppervlakte = $200 \frac{3}{4} \text{ m} \times 73 \text{ m} = 14654 \frac{3}{4} \square \text{ m}$.

$14654 \frac{3}{4} \square \text{ m} = 1.46.54 \frac{3}{4}$ Hectare

Pacht 160 fr. per Ha dus

$1.46.54 \frac{3}{4} \times 160 \text{ fr.} = 234,47 \text{ fr.}$

Wachtebeke 8 Juli 1897

Geliefde Ouders,

Het einde van het jaar nadert. De prijsuitdeeling die dit jaar bijzonder luisterlijk zal zijn zal Maandag aanstaande 12e dezer plaats hebben. Ik bid u die plechtigheid te willen komen bijwonen.

Gedurende geheel het schooljaar dat thans bijna afgelopen is heb ik met ijver gestudeerd en gewerkt, ik heb er mij op toegelegd om in alles de raadgevingen en de voorschriften mijner meesters volgen en ik heb niet eene straf ontvangen.

Ik geloof dus met reden te mogen hopen dat ik in de prijsuitdeeling zal beloond worden en zelfs meer dan eenen prijs ontvangen zal. Hoe gelukkig zal ik zijn de vruchten mijner aanhoudende pogingen te mogen plukken vooral indien gij daar tegenwoordig zijt.

In de hoop beminde ouders dat gij aan mijne uitnoodiging zult beantwoorden bied ik u de verzekering mijner kinderlijke toegenegenheid.

Uw liefhebbende dochter

Valerie Willems.

REKENVRAAG

Een persoon laat de $\frac{6}{25}$ van zijn fortuin aan de armen de $\frac{7}{19}$ van het overschoot aan de godshuizen en het nieuwe overschoot aan de drie neven die elk 8000 fr. bekomen. Welk was het fortuin van dien man?

Oplossing.

Geheele fortuin = $\frac{25}{25}$

Voor de armen $\frac{6}{25}$ blijft dus $\frac{19}{25}$

Voor de godshuizen $\frac{7}{19}$

$\frac{19}{25} - \frac{7}{19} = \frac{361}{475}$ blijft $\frac{186}{475}$ of de fortuin der 3 neven.

Ieder heeft 8000 fr. is te samen 24.000 fr.

$\frac{186}{475} = 24000$

$\frac{1}{475} = \frac{24000}{186}$

$\frac{475}{475} = 24000 \times \frac{475}{186} = 61290 \frac{60}{186}$ of $10\frac{31}{31}$

't Siddren van de dichte blaren

En 't eentonig treurgezang

Van de krekels in de struiken

Maakten 't arme kindje bang.

Maar het kon geen stap meer verder

En het kreet zijn oogjes rood

Tot de nacht in zoet sluimring

Zijne tranende oogjes sloot.

't Morgenrood scheen op het klokje
Van den stillen heuvel top
En de vroeg ontwaakte kinders
Klommen naar het kerkje op.

Men vond 't kind bij 't enge deurken
Met de handjes saamgevouwd
En men voelde aan 't bleeke knaapje
Maar het lijkje was reeds koud.

Hooger rees de zomerzonne,
Speelde en tintelde om de knaap
Als wou zij hem weder wekken
Uit de zoete morgenslaap.

't Was een kind uit vreemde strecken,
Niemand wist hier wie hij was
En men hief het killig lijkjen
Uit het vochtig heuvelgras.

't Kistje droeg men naar het kerkhof,
Waar men d' afscheidszegen gaf
En een zachte zomerregen
Weende alleen op 't kindergraf.

REKENVRAAG

Drie erfgenamen moeten gelijkelyk eenen grond verdeelen van 72 aren geschat op 1,20 fr. den □ meter. De eerste neemt $\frac{1}{5}$ van den grond, de tweede $\frac{3}{10}$ van den grond, de derde het overige. Welke som heeft de derde aan zijne medeerfgenamen te betalen opdat de eene niet meer hebbe dan de andere. Oplossing.

72 aren = 7200 □ m.

Elk moet hebben $7200 : 3 = 2400$ □ m.

De 1e heeft $\frac{1}{5}$ of $7200 : 5 = 1450$ □ m.

Dus $2400 - 1450 = 950$ □ m te weinig.

De 2e heeft $\frac{3}{10}$ of $7200 \times 3 : 10 = 2160$ □ m.

Dus $2400 - 2160 = 240$ □ m te weinig.

De 1e trekt dus $950 \times 1,20$ fr. = 1140 fr.

De 2e “ “ $240 \times 1,20$ fr. = 288 fr.

De 3e moet opleggen 1488 fr.

[Hoewel de beredenering helemaal klopt, is de rekenkundige bewerking hier niet correct. - AC]

ALBERT EN ISABELLA

Eerste daden van Albert: Calais.

Zijn huwelijk: Isabella.

De aartshertogen souverainen des lands.

Slag bij Nieuwpoort 1600.

Beleg van Oostende.

Twaalfjarig bestand (1609-1621)

Bestuur:

Openbare werken

Landbouw Dijken

Schilders – toondichters – geleerden

Dood:

van Albert 1621

van Isabella 1633

België wordt weder eene Spaansche bezitting.

GRIEKENLAND

Het volk. – Griekenland heeft eene bevolking van 2.500.000 inwoners die Grieksch zijn van oorsprong, godsdienst en taal.

Staatsbestuur. – Griekenland hoofdstad Athene is een koninkrijk dat Morea, de Ioninische eilanden, Negrepont en Syclades bevat.

Steden. – Athene 70.000 inwoners. Corfou 20.000 en Zante 20.000 havens op de eilanden van de zelfde naam.

Voortbrengselen. – Griekenland bestaat uit eilanden en een schiereiland en is gunstig gelegen voor de zeehandel doch het binneland zijn boschlooze dorre en woeste bergvlakten. De nijverheid is zeer gering. Het voert nochtans uit beroemd marmer en droge vruchten bijzonderlijk krenten, olijfolie, was, honing gezegd van Athene.

EUROPEESCH TURKIJE

Het volk. – Europeesch Turkije heeft eene bevolking van 9.000.000 inwoners die den Griekschen of Mahomedaanschen godsdienst aanhangen en de Turksche en de Slavische taal spreken.

Staatsbestuur. – Turkije hoofdstad Konstantinopel wordt geregeerd oor eenen keizer wiens macht onbeperkt is; het strekt zich ook uit in Azië en Afrika en heeft meer dan 30.000.000 onderdanen.

Steden. – Konstantinopel 700.000 inwoners haven aan den Bosfoor. Andri-nopel 140.000. Callipoli 25.000 aan de dardanellen. Salonika 70.000 aan den golf van dien naam.

Voortbrengselen. – Europeesch Turkije is over het algemeen bergachtig na-

tuurlijk rijk aan produkten van het delfstoffenrijk en plantenrijk doch een willekeurige en ruwe regeering heeft er sedert lang nijverheid en landbouw verlamd. Het voert uit rijst, tabak, zijde en vruchten.

VAN 1633 TOT 1715

I. Vrede van Munster (1648)

De onafhankelijkheid der Vereenigde provinciën erkend.

Sluiting der Schelde: 1648

Gevolg ondergang van Antwerpen en België.

II. Oorlogen van Lodewijk XIV

België verwoest en geplunderd.

Verbrokkeld ten voordeele van Frankrijk.

III. Vredesverdagen

van Utrecht: 1713

van Rastradt: 1714

Bareel traktaat: 1715 - België aan Oostenrijk gegeven.

ROEMANIË - SERVIË - MONTENEGRO EN BULGARIË

Het volk. – Zij volgen algemeen het Grieksche Schisma en spreken de Roemeinsche en de Slavische taal.

Staatsbestuur. – Roemanië, Servië en Montenegro zijn voormalige provinciën van het Turksche rijk; door het verdrag van Berlijn van 1878 zijn zij drie onderscheidene en onafhankelijke vorstendommen geworden.

I° Het vorstendom Roemanië 6.000.000 inwoners hoofdstad Bucharest 220.000 inwoners. Voornaamste steden: Jassy 90.000 en Galatz 80.000 haven aan den Donau.

II° Het vorstendom Servië 2.000.000 inwoners ligt te zuiden van den Donau hoofdstad Belgrado 30.000 inwoners aan de samenvloeiing van den Donau en de Save.

III° Het vorstendom Montenegro 350.000 inwoners hoofdstad Cettinje 10.000 inwoners in de bergen en als haven Antivari aan de Adriatische zee.

IV° Het vorstendom Bulgarië hoofdstad Sofia. Voornaamste stad: Varna haven aan de zwarte zee.

Voortbrengselen. – Servië en Montenegro zijn berglanden die weinig voortbrengen en slechts een plaatselijke nijverheid uitoefenen. Roemanië en Bulgarië hebben vruchtbare dalen, teelen tamelijk veel vee en brengen in overvloed mais en tarwe voort voor den uitvoer naar westelijk Europa.

REKENVRAAG

Vier werklieden moeten onder elkander 245 fr. verdeelen in deelen evenredigheid met de getallen $\frac{1}{2}$ $\frac{2}{3}$ en $\frac{3}{4}$. Welk zal ieders deel zijn.

Oplossing.

Als de 1e $\frac{1}{2}$ heeft heeft de 2e $\frac{2}{3}$ de 3e $\frac{3}{4}$ en de 4e 1 geheel.

Nu $\frac{1}{2}$ $\frac{2}{3}$ $\frac{3}{4}$ en 1 = $\frac{6}{12}$ $\frac{8}{12}$ $\frac{9}{12}$ $\frac{12}{12}$

$\frac{6}{12} + \frac{8}{12} + \frac{9}{12} + \frac{12}{12} = \frac{35}{12}$ of 245 fr.

$\frac{35}{12} = 245$ fr. of de te verdeelen som.

$\frac{6}{12} = 245 \times \frac{6}{35} = 42$ fr. deel van den 1e

$\frac{8}{12} = 245 \times \frac{8}{35} = 56$ fr. deel van den 2e

$\frac{9}{12} = 245 \times \frac{9}{35} = 63$ fr. deel van den 3e

$\frac{12}{12} = 245 \times \frac{12}{35} = \underline{84}$ fr. deel van den 4e

Proef   245 fr.

Wachtebeke 22 Juli 1897.

Mijnheer,

Verleden week heeft vader bij u eene aanzienlijke bestelling van kruidenierswaren gedaan welke ons gisteren door den voerman F.... moesten gebracht worden. Daar wij niets gewaar geworden zijn doet vader mij schrijven welke de oorzaak van die vertraging is. Indien de waren nog niet verzonden zijn gelief ze dus zoohaast mogelijk met den ijzerenweg te zenden want reeds hebben wij aan eenige klanten waren moeten ontzeggen.

Wij rekenen op spoed en groeten u met achting.

Voor vader

K. Winkelmans.

DE KNAAP DER BERGEN

Ik ben de knaap der bergen herderszoon;

Ik zit hier op der Alpen troon.

De zonne schijnt het eerst bij mij;

Zij blijft mij ook het langste bij.

Ik ben de knaap der bergen!

Hier is de bronwel van den stroom;

Ik drink hier van zijn steenen boom.

Van rotsen bruist zijn schuimend sop.

Dit vang ik met mijn armen op.

Ik ben de knaap der bergen!

Is daar beneen beneen het bliksemvuur,

Dan sta ik hier nog in 't azuur.

Ik ken die kracht en roep haar aan:
Laat vaders huis in vrede staan.
Ik ben de knaap der bergen!

De berg die is mijn eigendom.
Daar waaien woeste stormen om,
En huilen zij van Zuid of Noord,
Mijn lied wordt bovenuit gehoord.
Ik ben de knaap der bergen!

En als de bange stormklok klinkt,
En 't krijgsvuur op de bergen dringt,
Dan daal ik af in 't strijdgebied
En zwaai mijn zweerd en zing mijn lied.
Ik ben de knaap der bergen!

DUITSLAND EN PRUISEN

Het volk. – Duitsland heeft eene bevolking van 46.000.000 inwoners die den Protestantschen godsdienst belijden en de Duitsche taal spreken.

Staatsbestuur. – Duitsland hoofdstad Berlijn is een bond keizerrijk dat 26 staten omvat waarvan de bijzonderste zijn. Staten en steden.

1° Het koninkrijk Pruisen hoofdstad Berlijn 1.300.000 inwoners aan Spee zijtak der Elbe. Breslau 280.000 aan de Oder. Keulen (Köln) 150.000 aan de Rijn. Koningsbergen 150.000. Dantzig 110.000 en Stettin 95.000 havens aan de Oostzee. Franckfort aan de Main 140.000. Aken 90.000.

2° Het koninkrijk Beieren hoofdstad Munchen 240.000 inwoners.

3° Het koninkrijk Saxen hoofdstadstad Dresden 225.000 inwoners.

4° Het koninkrijk Wurtemberg hoofdstad Stultgat 110.000 inwoners.

5° Het groothertogdom Baden hoofdstad Carlsruhe 50.000 inwoners.

6° Het groothertogdom Hessen hoofdstad Darmstadt 50.000 inwoners.

7° Elzas en Lotharingen Vst. Straatsburg 105.000 inw. En Metz 55.000.

8° De drie vrije steden Hamburg 300.000 haven aan de Elbe; Bremen 100.000 aan de Wezer; Lubeck 50.000 aan de Oostzee.

Voortbrengselen. – Deutschland is een lage zandachtige en in het Noorden weinig vruchtbare landstreek in het Zuiden bergachtig en oneffen en zeer wel bebouwd. Het staat nevens Engeland voor de steenkolen, ijzer en zinkmijns en voor den inhoud der handelsvloot. Het verkoopt aan België wol, zijde, olieaad, hout, tabak, vee, lood. Het koopt van ons ruwe huiden, linnen, laken, peerden, vet enz.

[Het is merkwaardig dat Valerie hier driemaal "Duitsland" schrijft zoals wij het nu doen, en niet met de "sch" die we elders overal vinden! - AC]

AZIË

Oppervlakte 40.000.000 vierk. kilomet. Of 4 maal die van Europa en 77 maal die van Frankrijk.

Luchtgesteltenis. – Veranderlijk: zeer koud in Siberië, zeer warm in Indië en Arabië.

Bevolking. – Ongeveer 775.000.000.

Grenzen. – Ten N de Noordelijke IJszee ten O aan den grooten Oceaan, ten Z aan Indische Oceaan, ten W aan de Roode Zee de Middellandsche zee en Europa.

Zeeën. –

1° De IJszee.

2° De groote Oceaan maakt de zee van Behring, van Ohkoth van Japan, de Gele zee, de Blauwe zee en de Chineesche zee.

3° De Indische Oceaan maakt de zeeën of golven van Bengalen en van Oman, de Perzische golf en de Roode zee.

4° Met den Atlantischen Oceaan zijn verbonden de Middellandsche en de Zwarte zee.

5° De Kaspische zee ligt afgezonderd.

Wachtebeke 28 Juli 1897

Zeer lieve Ouders,

Ik ben er toch eindelijk in gelukt u anders dan door woorden mijne dankbaarheid te bewijzen. Met het grootste ongeduld heb ik naar het oogenblik verlangd waarop ik u de eerste kleine vergelding zou kunnen geven voor al het goed dat gij mij gedaan hebt. Vandaag heb ik die grootte voldoening, vandaag kan ik voor de eerste maal de vrucht van mijnen arbeid zenden.

De som is niet groot hoewel ik lang heb gespaard het is slechts eene kleinigheid maar ik bid u lieve Ouders die als een bewijs mijner innige erkentelijkheid te aanveerden.

Ik wil voortaan met nog meer iever en vlijt arbeiden om een bekwaam ambachtsman te worden ik wil mijnen meester met de grootste trouw dienen en nooit eene werkdag verzuimen.

Alzoo hoop ik u welhaast eene tweede wellicht grootere som gelds te kunnen zenden en u langs om meer te kunnen bijstaan.

Aanveerd lieve Ouders de uitdrukking mijner kinderlijke liefde.

Uw gelukkige dochter
Valerie Willems.

*[Hier weerom: ambachtsman - duidelijk door de leraar opgelegd werkje!
- AC]*

AZIË VERVOLG

Golven. – De golven van Obi, Tonkin, Siam, Perzië en Aden.

Zeeëngten. – De Behringstraat, de straat van Malakka en van Babel-Mandek.

Eilanden. –

1° In de IJszee: de liakoo-eilanden.

2° In den Grooten Oceaan: Tarrakaï, de Japaansche eilanden: Niphon Jesso enz. Formosa en Haïnan.

3° In de Indische Oceaan: Caylan.

4° In de Middellandsche zee: Cyprus en Rhodes.

Schiereilanden. – Arabië, Vóór-Indië of Dekan, Achter-Indië, Corea en Kamschatka.

Landengte. – Van Suez tusschen Afrika en Azië.

Kapen. – De kaap Ramanië ten Z van Mallakka en de kaap Comorin ten Z van Dekan of Vóór-Indië.

MARIA THERESIA

Troonsbeklimming: 1740.

Oorlog:

De Hongaren

Slag van Fontenoy: 1745.

Vrede van Aken: 1748.

Vooruitgang:

Stoffelijke: Wegen – Nijverheid en handel – Brussel: park en naburige straten.

Zedelijke: Theresiaansche Colleges – Keizerlijke Akademie.

Dood van Maria Theresia: 1780 – Karel van Loreinen: 1780.

REKENVRAAG

Iemand begint eene onderneming met 8700 fr., acht maanden later associeert hij zich met eene persoon die 19500 fr. bijgebracht. De onderneming duurt 2 jaren en brengst 7500 fr. op. Zoek ieders aandeel in de winst.

Oplossing.

2 j. = 24 m.

8700 fr. voor 24 m.

19500 fr. voor 24 m. – 8 m. = 16 m.

8700 fr. op 24 m. = 208800 fr. op 1 maand.

19500 fr. op 16 m. = 312000 fr. op 1 maand.

520800 fr.

Met 520800 fr. winnen zij 7500

1 fr.   7500

$$\begin{array}{r} 208800 \qquad 520800 \\ 208800 \qquad \underline{7500 \times 208800} \\ \qquad \qquad \qquad 520800 \qquad = \quad 3006 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 312000 \qquad \underline{7500 \times 312000} \\ \qquad \qquad \qquad 520800 \qquad = \quad 4494 \end{array}$$

HET LIEDJE MIJNER KINDSHEID

Wat in de kinderjaren
Het herte boeit en tooit,
Blijft eeuwig in 't geheugen
En men vergeet het nooit.

Als men 't eenvoudig liedje
Van mijne kindsheid zingt,
Dan denk ik aan de liefde
Waarmede ik was omringd.

Dan denk ik aan de liefde, de stemme
Die 't liedje klagend zong
Wanneer de zonne daalde,
Wanneer het maantje blonk.

Wanneer de sterren schenen,
Wanneer de zwaluw zweeg,
En alles op den buiten
In zachte sluimring zeeg.

Het lied weerklonk zoo troostend
In halve duisternis,
Gelijk de zucht van 't windje
In 't hangend waterlisch.

Het wiegde 't hert en ruste,
Gelijk het zoet gezang
Van 't klokjen in de verte
Bij zonnenondergang.

O zachte en stille tonen,
Gij hebt mij vaak ontroerd
En in vervlogen dagen
Van heil teruggevoerd.

O oud eentonig liedjen,
Hoor ik u thans niet meer,
Toch klinkt gij in mijn herte
Zoo helder als weleer.

Virginie Loveling.

AZIË VERVOLG

Bergen. – De bergen van Azië waar meest van gesproken wordt zijn: de Himalaya de hoogste bergketen der wereld (9000 m.) ten N. van Hindoustan of Voor-Indië; de Altai in Siberië; de Oeral en de Kaukasus die Europa van Azië scheiden; de berg Ararat en de Libanon en de Aziatisch Turkije; de berg Sinai in Arabië.

Waterloopen. –

1° In de kom der IJszee: de Obi, de Jenissei en de Lena allen in Siberië.

2° In en Grooten Oceaan: de Amour of Sakaliën, de Gele en Blauwe stroom in China, de Mekong in achter Indië of Indo China.

3° In de Indischen Oceaan: de Bramapoetra, de Ganges en de Indus in Vóór-Indië, de Euphrat en de Tigris in Aziatisch Turkije.

4° De Oeral die in de Caspische zee loopt.

Wachtebeke 3 Augusti 1897.

Vriendin Maria,

Ik kom eenen kleinen dienst vragen. Mijne ouders, gelijk gij weet, zijn niet rijk en hebben talrijke kinderen; zij kunnen mij niet langer laten naar school gaan.

Daar ik op mijn veertiende jaar ben is het tijd dat ik begin voor mij zelven te zorgen en zoo mogelijk, iets voor mijne ouders te verdienen.

Ik zou dan geerne in dienst treden en kom u bidden in uwe gemeente inlichtingen te nemen om eene plaats van dienstmeid voor mij te vinden. Ik zou het liefst bij eenen landbouwer wonen omdat ik het landwerk eenigzins ken en dat het mij best bevalt.

Ik verzeker u dat ik mij altijd wel zal gedragen en immer neerstig trouw beleefd en onderdanig zijn.

Ik verlang op uwe gemeente te zijn omdat ik daar in u eene goede vriendin zou vinden bij wie ik's zondags een aangenaam uurken zou kunnen doorbrengen.

Intusschen bied ik u mijne beste groetenissen en mijnen voorafgaanden dank.

Uw toegenegene vriendin
Valerie Willems.

[Uit deze brief kunnen we duidelijk concluderen dat het hier gaat om een modelbrief, waarvan het onderwerp aan de leerlingen werd voorgelegd. Gezien Valerie (° juni 1886) op de datum die bovenaan de tekst prijkt slechts sedert een paar maanden elf jaar oud was en dus helemaal nog niet “op haar veertiende”, blijkt het hier om een opgelegde oefening voor nog later eventueel gebruik te gaan. - AC]

AZIË – STAATKUNDIGE VERDEELING

I° Russisch Azië, 12.000.000 inwoners, bevat:

1. Siberië: groot, koud en onvruchtbaar land. V. st. Tobolsk.
2. West Turkestan. V. st. Tiflis.

II° Het chineesche rijk, 420.000.000 inwoners, hoofdstad Peking. V. st. Nanking, Schanghai en Caton zeehavens.

III° Het Japansche rijk, 35.000.000 inwoners (eilanden) hoofdstad Miako. V. st. Jeddo zeehaven in het eiland Nippon.

IV° Voor-Indië of Hindostan, 240.000.000 inwoners, groot en rijk land aan de Engelschen. V. st. Calcutta, Bombay, Madras, groote zee havens.

V° Achter Indië of Indo-China, 36.000.000 inwoners, bevat:

1. Het Koninkrijk Anam h.s. Hué.
2. Het koninkrijk Siam h.s. Bangkok.
3. De koninkrijk Birman h.s. Mandalay.
4. Het de Engelsche bezittingen v.st. Singapour.
5. Fransch Cochinchina v.st. Saigon.

VI° Beloedchristan v.st. Kelat.

VII° Afghanistan v.st. Kaboul.

VIII° Midden-Turkestan v.st. Boukhara aan Rusland onderworpen.

IX° Aziatisch Turkije, 15.000.000 inwoners dat aan de Sultan van Konstantinopel gehoorzaamt en omvat:

1. Klein Azië v.st. Smyrna.
2. Syrië v. st. Damaskus en Beyrouth.
3. Palistina v.st. Jeruzalem.
4. Armenië v.st. Erzeroum.
5. Babylonië v.st. Bagdad.

X° Perzië, 8.000.000 inw. Waarvan de vorst sjah genoemd wordt. H.st. Teheran.

XI° Arabië, 6.000.000 inw. zeer uitgestrekte maar dorre en onbevolkte

streek, v.st. Mekka, grafstede van Mahomed. Aden haven behoort aan de Engelsche.

JOZEF II

I° Zijne regeering

Vestingen door de Hollanders ontruimd.

Schelde: onderworpen.

Karakter van Jozef II.

Zijne hervormingen.

Ontevredenheid: oorzaken der omwenteling.

II° Brabantsche Omwenteling

Belgen te Breda vereenigd.

Slag bij Turnhout: 1789.

Teruchtocht van de Oostenrijkers.

De vereenigde staten van België : 2 partijen: Vonck vooruitstrevenden /

Van den Noot behoudsgezinden.

Zijne dood: 1790.

LEOPOLD II

Terugkomst der Oostenrijkers.

België door de Franschen veroverd: 1792 door den slag van Jemmappes.

REKENVRAAG

Een rentenier heeft aan twee personen 3000 fr. geleend, aan den eenen 600 fr. meer dan aan den anderen. De eerst moet 4% interest betalen, de tweede 5%. Tegen hoeveel p. % hadde de rentenier de som 3000 fr. moeten uitzetten, om dezelfde interest te hebben.

Oplossing.

$$3000 \text{ fr.} - 600 \text{ fr.} = 2400 \text{ fr.}$$

$$2400 \text{ fr.} : 2 = 1200 \text{ fr. voor den 2e}$$

$$600 \text{ fr.} + 1200 \text{ fr.} = 1800 \text{ fr. voor den 1e}$$

$$1800 \text{ fr.} \times 4 = 72.00 \text{ fr. interest voor den 1e}$$

$$1200 \text{ fr.} \times 5 = 60.00 \text{ fr.} \quad \text{“} \quad \text{“} \quad 2e$$

$$132 \text{ fr. interest de 2}$$

$$3000 \text{ fr. geven op 1 jaar 132}$$

$$1 \text{ fr. geeft op 1 jaar } 132 : 3000$$

$$100 \text{ fr. geven } 132 \times 100 : 3000 = 4 \frac{2}{5}\%$$

Hij moest zijn geld uitzetten tegen $4 \frac{2}{5}$ fr.

AFRIKA

Oppervlakte. – 30.000.000 □ Km of 3 maal Europa.

Luchtgesteltenis. – Zeer warm en ongezond.

Bevolking. – Ongeveer 150.000.000 inwoners.

Grenzen. – Ten N. de Middellansche zee, ten O. de Indische Oceaan, ten Z. en ten W. de Atlantische Oceaan vormt:

Zeeën. – 1° De Middellandsche zee.

2° de golf of zee van Guinea.

De Indische Oceaan vormt de Roode zee.

Golven. – De golven van Guinea, Aden en Suez.

Zeeëngten. – De straat van Gibraltar, van Babel Mandeb en het Mozambisch kanaal.

Eilanden. – In den Atlantischen Oceaan de Maderaeilanden, de Azoren en de eilanden der Groene Kaap van Portugal, St-Helena aan de Engelschen.

In den Indischen Oceaan: het groot eiland Madagascar onafhankelijk, Reunion aan Frankrijk, Mauritius aan Engeland.

De landengte van Suez verbind Afrika met Azië.

Kapen. – De Witte Kaap den N van Tunis; de Groene Kaap ten W van Senegal; de kaap der Goede Hoop ten Z van Afrika; de Kaap Guardafui ten O van Afrika.

Stroomen. –

1. In de Middellandsche zee: De Nijl 6000 KM. de langste stroom der Oude Wereld.

2. In de Atlantische Oceaan: De Senegal en de Gambia; de Congostroom en de Oranje rivier.

3. In den Indischen Oceaan: de Zambeze.

Meren. – De voornaamste zijn: het meer Thad in Soedan; het Victoria- en Albert Nianza-meer; het Tanganikameer in de Congo.

Landstreken van Afrika.

I° Marokka, 8.000.000 inwoners h.s. Marokka;

II° Algiers, 3.000.000 inw. h.s. Algiers, Fransche bezitting.

III° Tunis, h.s. Tunis, aan Frankrijk onderworpen.

IV° Tripoli, h.s. Tripoli, aan Turkije.

V° Egypte, 16.000.000 inw. onderkoninkrijk van het Turksche rijk, h.s. Kairo, v.st. Alexandrië, haven, Suez en Port-Said, havens aan het kanaal dat de landengte van Suez doorsnijdt.

VI° Nubië, v.st. Kartoem.

VII° Abyssinië, v.st. Gondar.

VIII° Sahare of de Groote Woestijn, weinig bevolkt.

IX° Senegambië, v.st. St Louis aan de Franschen.

- X° Opper- en Neder Guinea, v.st. Freetown aan de Engelschen.
XI° Het woeste Hottentottenland.
XII° Het Kaapland, h.st. Kaapstad aan de Engelschen.
XIII° Mozambiek, v.st. Mozambiek aan Portugal.
XIV° Zanguebar, v.st. Zanzibar.
XV° Soedan in het midden van Afrika, v.st. Sakatoe en Timboectoe.
XVI° de onafhankelijke Kongostat.
XVII° Zuid-Afrika tot nu toe weinig gekend.
XVIII° Het eiland Madagascar, h.st. Tananarivo.
-

BELGIË

A. Onder de Republiek.

Slag bij Jemmappes: 1792.

Het schrikbewind in België.

Slag bij Neerwinden 1793 : Terugkomst der Oostenrijkers.

Slag bij Fleurus 1794: id. der Franschen.

Vrede van Campo Formio: 1797.

België in 9 departementen verdeeld.

Vrijheid der Schelde: handel van Antwerpen.

De Loting.

B. Onder Napoleon I.

Zijne oorlogen: zeer veele Belgische soldaten.

Het Burgerlijk Wetboek.

De haven van Antwerpen.

De katoennijverheid te Gent.

Zijne nederlaag: eiland Elba.

Congres van Weenen: België en Holland: Koninkrijk der Nederlanden.

Terugkomst van Napoleon.

Slag bij Waterloo: 1815.

I. STATEN VAN NOORD-AMERIKA

1° Alaska koud en onvruchtbaar land aan de Vereenigde Staten.

2° Deensch Amerika of Groenland en IJsland.

3° Canada of Engelsch Amerika, 5.000.000 inwoners, zeer groote landstreek woest in het N., bevolkt en bloeiend in het Z. h.s. Ottawa, v.st. Montreal en Quebec aan de St Laurensrivier.

4° De Vereenigde Staten, 50.000.000 inw., een der rijkste en machtigste staten van den aardbodem. H.s. Washington 100.000; New York 1.600.000; Brooklyn, Philadelphia, Baltimore, Nieuw Orleans havens aan den Atlan-

tische Oceaan. St Louis, Chicago in het binnenland; San Francisco haven aan den Grooten Oceaan.

- 5° De republiek Mexico haven aan den [?? - AC], 10.000.000 inw., h.s. Mexico. V.st. Vera Cruz haven op de zee van Mexico.
- 6° Midden-Amerika verdeeld in 5 kleine republieken. V. st. Guetemala en San Salvador.
- 7° De Antillen zijn rijke eilanden die meestendeels aan de Europeers behooren. Haiti is bewoond door onafhankelijke negers. Cuba h.st. Havana en Porto-Rico aan Spanje; Jamaika en verscheidene kleine Antillen aan Engeland; Montinique en Guadelloupe aan de Franschen.

STATEN VAN ZUID-AMERIKA

- 1° Guyana aan Engeland, Holland en Frankrijk.
- 2° De republiek Brazilië 10.000.000 inw. h.s. Rio Janeiro. V.st. Bahia en Pernambouc.
- 3° De republiek Venezuela h.s. Caracas.
- 4° De republiek Colombia h.s. Bogota. V.s. Panama haven aan de landengte van dien naam.
- 5° De republiek Ecuador of Evenaar h.s. Quito.
- 6° De republiek Peru h.s. Lima. V.s. Cacao haven.
- 7° De republiek Bolivia h.s. La Paz.
- 8° De republiek Chili h.s. Santiago. V.st. Valparaiso haven.
- 9° De republiek Paraguay h.s. Assomption.
- 10° De republiek Uruguay h.s. Montevideo haven.
- 11° De Argentijnsche republiek of La Plata h.s. Buenos Ayres.
- 12° De Patagonie. Koude en woeste landstreek.

HET KONINKRIJK BELGIË

- A - Belgische omwenteling.
Verbond van 1828.
De Muntschouwburg; de Brabanconne.
De prins van Oranje te Brussel.
De Septemberdagen.
Voorlopig bewind.
Nationaal Congres: Onafhankelijkheid van België.
Grondwet: 7 Februari 1831.
Verkiezing van Leopold I.
- B - Leopold I.
Geboorte - studiën - jeugd.
Leopold te Parijs – in Engeland.

Zijn eerste huwelijk: 1816.
De kroon van Griekeland: 1830.
1831: 4 Juni: verkiezing.
21 Juli: inhuldiging.
Augusti: tiendaagsche veldtocht.
1832: Huwelijk: Koninklijke familie.
1835: Eerste spoorweg.
1839: De 24 Artikkelen.
1848: Omwetelingen in Europa.
1850: Electriche telegraf. – Dood der Koningin.
1856: 25e verjaring.
1860: Afschaffing der stedelijke tolrechten.
1863: Afkoop van de Scheldetol.
1865: 10 December: dood des Konings.

OCEANIË

Oppervlakte. – Ongeveer 10.000.000 □ km.

Luchtgesteltenis. – Zeer verscheiden.

Bevolking. – Omtrent 40.000.000 inwoners.

Grenzen. – Ten W. Azië en de Indische Oceaan, ten O. Amerika.

Verdeeling. –

1° Nieuw Holland of Australië, een vasteland, 2.000.000 inwoners.

2° Maleizie of de groote Indische eiland zee, 32.000.000 inw.

3° Polynezie 1.000.000 inw.

4° De landen om de Zuidpool, bevrozen en onbewoonbaar.

Zeeën. – Oceanië ligt in drij Oceanen: de Groote, de Indische Oceaan en de Zuidelijke IJszee.

De bijzondere zeeën zijn de zee van Nieuw Zeeland, ten Z.O. van het vasteland de Koraalzee, N.O. Zee van Java ten N. van het eiland van dien naam.

De golf van Carpentarië in Australië.

Zeeengten. – Van Torres, Bass, Cook en Mallaka.

Eilanden of Eilandzeeën. –

1° Maleizoë omvat: De Soendaeilanden, Sumatra, Java, Timor enz.; Bornea, Celeben, de Molukken en de Philipijnen.

2° Polynesië bevat voornamelijk ten W. Nieuw Guinea of het land der Papoeas; Nieuw Caledonië; Nieuw-Zeeland en Tasmanis. Ten O. de Hawai of Sandwich-eilanden, de Zeevaarders, de Tatti en de Marquesas-eilanden.

WISSELBRIEF

Gent, den 25 Oogst 1897

G V 2000 fr.

Den 1en Oktober aanstaande zal het u gelieven te betalen door dit mandaat op het order van mij zelve. De somme van tweeduizend fr. weerde die gij in koopwaren ontvangen hebt.

Aan Mijnheer K. Baert
negociant
R. Verbouwen.
Wachtebeke.

LEOPOLD II

A – Regeering.

1835: Zijne geboorte.

1853: Zijne meerderjarigheid: Senaat.

Zijn huwelijk. Koninklijke familie.

1854: Reis naar het Oosten.

1865: (17 December) Inhuldiging.

1870-71: Fransch-Duitsche oorlog.

1872: Honderdjarig bestaan der akademie.

1874: Koninklijke prijs van 2500 fr.

1876: De Congo.

1878: De zilveren bruiloft.

1880: 50 jarig bestaan onzer onafhankelijkheid.

Nationale tentoonstelling.

Feest van 16 Augustus.

1885: Tentoonstelling van Antwerpen.

Leopold II souverein van de Congo.

1892: Herziening der Grondwet.

1895: Tentoonstelling van Antwerpen.

1897: id. van Brussel en te vuur. [*wordt hier Tervuren bedoeld?* - AC]

B – Werken.

De Gileppe.

Haven van Antwerpen.

Spoorwegen en Statiën.

Overwelving de Senne: boulevards.

Gebouwen: Beurs – paleis van Justitie enz.

Kanaal van het centrum.

Beminde Oom,

Voorzeker kent gij Victor den zoon onzes buurmans. Deze kleine jongeling komt zijn dertiende jaar te bereiken. Hij heeft de school tot nu toe bijgewoond. Altijd was hij in de klasse een voorbeeld van orde, werkzaamheid, gehoorzaamheid en wijsheid. Dit jaar heeft hij deelgenomen aan de wedstrijd der lagere scholen en heeft een diploma behaald. Daar zijn ouders arm zijn kan hij zijne studiën niet voortzetten. Gij lieve Oom, die een zoo groot getaal bedienden hebt, zoudt gij Victor niet kunnen een plaatsken geven in uw magazijn. Gij moogt zeker zijn dat gij niet klagen zult over mijne beschermeling. Ik durf u verzekeren dat hij zijne taak met stiptheid en iever zal volbrengen.

Reken op de dankbaarheid van zijne ouders en van
Uwe verkleefde nicht
Valerie Willems.

OCEANIË - VERVOLG

De Engelschen bezitten:

1° Australië waar zij verscheidene zeer bloeiende kolonieën gesticht hebben; v.st. Sydney, Melbourne en Adelaide.

2° Tasmanië, Nieuw Zeeland en de Fidji eilanden.

De Nederlanden bezitten het zeer bevolkte Java h.s. Batavia, de Molukken, een deel van Sumatra, Borneo enz.

De Spanjaards bezitten de Philippijnen h.s. Manilla in het eiland Luzon.

De Portugeezen bezitten de Ph een deel van Timor.

De Franschen bezitten Taiti, de Marquesas en Nieuw-Caledonië Strafkolonie.

---

93 Nous mangeons la chair des bœufs, des veaux, des agneaux, des porcs, des chèvres, des lièvres, des lapins, des poules, des oies, des alouettes, de perdrix etc. Le couteau se compose du dos, du manche et de la lame. Le paysan et la paysanne parlent de l'étable, de la grange, du hangar, du chenil, du poulailler, des charrues et des charrettes de la ferme. La table se compose du dessus, du châssis, du tiroir et des pieds. La couturière parle de l'œil de l'aiguille et de la tête de l'épingle. Le visage se compose du front, des yeux, du nez, des joues, du menton et des oreilles. Nous parlons des confessionneaux, des crucifix, des tableaux, des portails et des vitraux des églises. Le livre se compose du dos, de la couverture et des feuilles. Le signe de la croix est le signe du chrétien.

VERGELIJKING DER VASTELANDEN.

Europa is in verhouding weinig uitgestrekt; doch daar het de bedrijvigste en verstandigste en bedrijvigste en verstandigste [*sic!* - AC] volkeren bevat, brengt het eene veel grootere hoeveelheid koopwaren voort dan de andere wereldeelen: Europa bijna alleen brengt den wereldhandel in beweging.

Amerika staat op den tweeden rang door zijne nieuwe van Europeers afstammende blanke bevolking en door zijne overvloedige natuurprodukten. Azië op den derden door zijne talrijke en vlijtige chineesche en Indische bevolking.

Oceanië staat op den vierden door zijne Nederlandsche en Engelse volksplantingen.

Afrika op den laatsten ter oorzake van zijne ongunstige natuurlijke gesteldheid, zijne dungezaaide barbaarsche of wilde volkeren.

UITVOER VAN EUROPA

Europa voert vooral naar den vreemde uit:

- 1° Zijne gefabriceerde voorwerpen: katoen-, wollen- en zijdestoffen; gemaakte kleederen, mode en linnen; voorwerpen huisraad; goud- en zilverwerk; uurwerken; kramerij; keukengerief; wapens en machines; speeltuigen; artikels voor kunsten, wetenschappen en boekhandel.
- 2° Eetwaren: wijnen en sterke dranken; geraffineerd suiker; meel; ingelegde eetwaren enz. enz.

INVOER

Europa ontvangt van de andere wereld en voert bij zich in:

- 1° Grondstoffen voor de fabrieken.
- 2° Ruwe delfstoffen of metalen.
- 3° Eetwaren.

VERDEELING GESLACHT EN GETAL VAN HET NAAMWOORD

Verdeeling.

Eigene: Schelde, België, Gent.

Gemeene: hond, boek, kaart.

Geslacht.

Mannelijk: vogel, brand, muur.

Vrouwelijk: moeder, kas, Schelde.

Onzijdig: meisje, schaap, hert.

Getal.

Enkelvoud: de vrucht.

Meervoud: de vruchten.

VORING VAN HET MEERVOUD

Land-en: bij het enkelvoud en voegen

Bode-n: “ “ “ n voegen

Priester-s: “ “ “ s voegen

Ei-ers: “ “ “ ers of eren voegen.

Die op heid veranderen in heden.

Korte i verandert in zachtlange e: bij voorbeeld: schip-schepen; stad-steden.

BEREKENEN DER OPPERVLAKTE

A. Vierkant

Een vierkant is een vlak dat 4 gelijke zijden en 4 rechte hoeken heeft.

[Hieronder zet Valerie een vierkantje neer van circa 3×3 cm., waarin ze schrijft: Oppervl. = $Z \times Z$.

Ze vervolgt dan daarnaast:]

Om de oppervlakte van een vierkant te zoeken moet men zijde maal zijde vermenigvuldigen.

Zij bij voorbeeld eene vierkante kamer van 5,5 m. zijde, deze zal een oppervlakte hebben van $5,5 \times 5,5 = 30,25 \square$ m.

OUD BELGIË

Grenzen. – Noordzee, Kanaal, Seine, Marne, Rijn.

De vlakte:

Zee en Schelde: overstromingen.

Vlaanderen en Kempen: moerassen.

Dieren: reigers en ooievaars.

Waterplanten: riet, biezen, wilgen.

De hoogvlakten:

Golvend terrein.

Vruchtbare grond: Henegouw, Brabant en Luik.

De Ardenen:

Rotsen, leibanken.

Rivieren met hoge oevers.

Wouden: woudboomen: eik, beuken.

Dieren: wolf, wild zwijn, hert, beer, woudos, rendieren.

REKENVRAAG

Iemand koopt tegen 8,25 fr. de stère eenen stapel brandhout van 5,50 m. lang en 3,20 m. breed en 4 met. hoog. Tegen hoeveel moet hij de stère verkoopen om 200,64 fr. op dit hout te winnen.

Oplossing.

De houtmijt bevat $5,50 \text{ m} \times 3,2 \text{ m} \times 4 = 70,4$ steren.

1 stere hout kost 8,25 fr.

70,4 steren hout kosten $70,4 \times 8,25 \text{ fr.} = 580,80 \text{ fr.}$

Inkoopprijs 580,80 fr.

Winst 200,64fr.

Verkoopprijs 781,44 fr.

Verkoopprijs per stere 781,44 fr. : 70,4 = 11,00. [*Eigenlijk zou dit 11,10 moeten zijn... - AC*]

Wachtebeke 7 Oktober 1897.

Goede Vrienden,

Zondag aanstaande zal er in onze zondagschool een schoon feestje plaats hebben ter gelegenheid van den naamdag van onzen eerweerden heer pastoor.

Sedert weken en weken hebben wij er ons op toegelegd om liederen, zangspelen en tooneelstukjes te leeren. Het feest beloofd dus allerprachtigst te zijn. Daarom noodig ik u ten vriendelijkste uit en durf u verzekeren dat gij menig aangenaam uurtje zult slijten.

De plechtigheid begint om 3 ure zeer stipt: kom dus bij ons middag.

Tot zondag.

Uw Vriendin
Valerie Willems.

HOOFDPLAATSEN DER RECHTERLIJKE EN BESTURENDE AR- RONDISSEMENTEN VAN BELGIË

Provincie West Vlaanderen.

Rechterlijke: Brugge, Yperen, Veurne, Kortrijk.

Besturende: Brugge, Oostende, Veurne, Diksmuide, Yperen, Kortrijk, Thilet, Roeselare.

Provincie Oost Vlaanderen.

Rechterlijke: Gent, Dendermonde, Oudenaarde.

Besturende: Gent, Eekloo, St. Nikolaas, Dendermonde, Aalst en Oudenaarde.

Provincie Antwerpen.

Rechterlijke: Antwerpen, Mechelen en Turhout. [*sic!*]

Besturende: Antwerpen, Mechelen en Turnhout.

Provincie Limburg.

Rechterlijke: Hasselt, Tongeren.

Besturende: Hasselt, Maseik en Tongeren.

Provincie Luik.

Rechterlijke: Luik, Hoei, Verviers.

Besturende: Luik, Hoei, Verviers, Borchworm.

Provincie Luxemburg.

Rechterlijke: Aarlen, Neufchateau, Marche.

Besturende: Aarlen, Virton, Neufchateau, Batsnach [*wordt hier Bastenaken bedoeld?*] en Marche.

Provincie Namen.

Rechterlijke: Namen, Dinant.

Besturende: Namen, Dinant, Philippeville.

Provincie Henegouw.

Rechterlijke: Bergen, Charleroi, Doornijk.

Besturende: Bergen, Aath, Zoningen [*was dit het "Vlaamse" woord voor Soignies?*],

Doornijk, Thuin, Charleroi.

Provincie Brabant.

Rechterlijke: Brussel, Leuven, Nijvel.

Besturende: Brussel, Leuven en Nijvel.

Goede Oom,

Herinnert gij u nog het vreeselijk onweder van dezen zomer wanneer den oogst van geheel den oostkant onzer gemeente door eene verschrikkelijke hagelbui vernield werd? Al de kleine landbouwers dier streek zijn daardoor totaal ten onder gebracht. Om die lieden nu ter hulp te komen heeft gelijk gij weet de landbouwersbond van Oost-Vlaanderen eene omhaling gedaan in onze provincie. In onze gemeente ook bestaat er een plaatselijk komiteit die gelden inzamelen voor de ongelukkigen. Daar gij in zekeren welstand verkeert en geerne uwen evenmensch bijstaat vraag ik u ook in dit goed werk mede te helpen. Neen ik zal niet tevergeefs op uwe beurs geklopt hebben en deze week nog zal onze som merkkelijk vermeerderd zijn.

Aanvaard met mijne beste groeten den oprechten dank van

Uwe nicht

Valerie Willems.

II. RECHTHOEK

Een rechthoek is een vlak waarvan de zijden twee en twee gelijk zijn en de hoeken recht.

Om er de oppervlakte van te berekenen moet men de lengte maal breedte vermenigvuldigen ofwel de Basis maal Hoogte. Formule $B \times H$ of $L \times B$.

[Hier tekent Valerie een rechthoek van ± 6 cm. lengte en 3 cm. breedte,

waarbinnen ze noteert: $O = B \times H$. Daar dan naast vervolgt ze:]

Waaruit blijkt:

1° Dat de oppervlakte gelijk is aan $B \times H$.

2° Dat de Basis gelijk is aan $O : H = B$.

3° Dat de hoogte gelijk is aan de $O : B = H$.

I. EERSTE BEWONERS VAN OUD BELGIË

Woningen: hollen, hutten van boomtakken.

Kleding: dierenhuiden.

Wapens: Bijlen en pijlen van vuursteen.

Voedsel: Jacht: rouw vleesch, merg, bloed.

Visch, honing, wortels en wilde vruchten.

II. DE BELGEN

Oorsprong: Germanië, IIIe eeuw vóór J.C.

Woningen.

Kegelvormige hutten: klei, ruwe steenen.

Huisdieren: varkens, schapen, ganzen.

Tuinen: palmhagen; groenten: boonen; vruchten: appelen, kersen.

Nijverheid.

Brood, bier, mee.

Wollen stoffen; verf: kleederen.

Steengroeven; zout; schepen mergel.

Godsdienst.

Geloof: goden, ijzerkruid, gewijde marentakken.

Priester: barden: krijgszangen.

druiden: hun eeredienst.

Plechtigheid: open plekken in de bosschen; druidenteenen.

Stammen.

Nerviërs: Henegouw en Brabant.

Menapiërs en Morinen: Vlaanderen.

Aduatuken: Namen.

Eburonen: Luik en Limburg.

Trevieren: Luxemburg, Condruzen en Permanen.

REKENVRAAG

Een rentenier heeft aan twee personen 3000 fr. geleend; aan den eenen 600 fr. meer dan aan de anderen. De eerste moet 4% interest betalen; de tweede 5%. Tegen hoeveel p. % hadde de rentenier de som van 3000 fr. moeten uitzetten om denzelfden interest te hebben.

Oplossing.

$$3000 \text{ fr.} - 600 \text{ fr.} = 2400 \text{ fr.}$$

$$2400 \text{ fr.} : 2 = 1200 \text{ fr., kapitaal van 2en.}$$

$$1200 \text{ fr.} + 600 \text{ fr.} = 1800 \text{ id. den 1e.}$$

$$1800 \times 4 = 72 \text{ fr. interest geeft den 1e.}$$

$$1200 \times 5 = \underline{60 \text{ fr.}} \text{ interest geeft de 2e.}$$

132 fr. interest trekt de rentenier.

$$3000 \text{ fr. geven } 132 \text{ fr.}$$

$$1 \text{ fr. geeft } 132 : 3000.$$

$$100 \text{ fr. geven } (132 \times 100) : 3000 = 4 \frac{2}{5} \%$$

Om dezelfde interest te hebben van 3000 fr. in een kapitaal moet hij het uitzetten tegen $4 \frac{2}{5}$.

REKENVRAAG

Een rechthoekig stuk land is 9 Dm7m en 5 decimet. lang en 57,50 m. breed.
Zoek de oppervlakte in aren en centiaren; alsook de Gentsche roeden.

Oplossing.

$$\text{Lengte } 9 \text{ Dm}7\text{m}5\text{dm} = 97,5 \text{ m.}$$

$$\text{Opp. Rechthoek} = B \times H \text{ of } L \times B.$$

$$\text{Bijgevolg } 97,5 \times 57,5 = 5606,25 \square \text{ m.}$$

$$5606,25 \square \text{ m} = 56,0625 \text{ aren.}$$

$$0,560625 \text{ H} \times 673,15 = 377,3 \text{ gentsche roeden.}$$

BEMIN UW VADERLAND

Ik zit soms bij den boord der Schelde,

Als 't zonlicht in de golven baadt,

Of wen de orkaan de wilde wateren

Al razend tegen de oevers slaat.

En 't vreedzaam kabblen van het golfje,

De gulden gloed der dagvorstin,

En 't woest gebrul van wind en baren

Roept als de stem van God: Bemin,

Bemin uw Vaderland!

En ik uw zoon ik zou u niet minnen,

Gelijk een zoon zijn vader mint?

Ik u vergeten, u versmaden

Gelijk het diep ontaarde kind?...

O neen! Uw naam leve op mijn lippen

En in mijn hert uw beeld zoo schoon!

In leed en vreugd, in leven, sterven,
Blijf ik u trouw, blijf ik uw zoon,
Blijf ik u minnen, Vaderland!

Wachtebeke 21 Januari 1897.

Vriendin,

Gisteren namiddag moest ik voor moeder eene boodschap doen naar eenen nabijgelegen wijk. Gelijk nog al dikwijls mocht onze Azor die een uitmuntende zwemmer is medelopen. Ik volgde een eind wegs het kanaal waar ik verscheidene kinderen zich aan den oever zag vermaken. Opeens rolde een der kleinen in den vaart die daar ruim die daarum 2 diep [*sic!*] is. Onze wakkere hond had het gevaar bemerkt: als een pijl vloog hij naar de plaats van het ongeluk, sprong in het water en een oogwenk daarna was reeds het kind behouden aan waal. Ik erkende het voor het zoontje van den landbouwer DW die buurt en droeg het bij zijne ouders. Na de redding verhaald te hebben ontsprongen tranen van dankbaarheid aan de oogen der moeder; zij vond geene woorden genoeg om mij en den redder van haar kind te bedanken terwijl zij met bevende handen de mijne vasthield. Na Azor eene laatste maal geliefkoosd te hebben ging ik mijnen weg voort. Te huis gekomen vertelde ik het voorval aan mijne ouders die grootelijks hunne vreugde uitdrukten over het geluk van zoo eenen trouwen hond te bezitten.

Moet ik zeggen dat Azor die reeds ons troetelkind was nu nog veel liever zal gezien worden.

Uw Vriendin,
Valerie Willems.

REKENVRAAG

Iemand koopt een stuk land dat den vorm heeft van Trapezium met tarwe bezaaid. De groote basis of $B = 125$ m. lang en de kleine basis of b 35 m. korter; de hoogte of H is 80 m. Zoek: 1° de middenbasis of MB ; 2° de oppervlakte in $\square$ m; 3° in hectaren, aren en centiaren; 4° in Gentsche roeden; 5° de weerde van den oogst tegen 1,25 fr. de roede.

Oplossing.

1° De middenbasis = $(125 + 90 \text{ m.}) : 2 = 107,5$.

2° De opp. = $(B \times b) : 2 \times H$ of $(125 + 90) : 2 \times 80 = 8600 \square \text{ m.}$

3° $8600 \square \text{ m} = 0,86 \text{ Ha.}$

4° $0,86 \text{ Ha} \times 673,15 = 578,9$ gentsche roeden.

5° $578,9 \times 1,25 \text{ fr.} = 728,62 \text{ fr.}$ weerde van den oogst.

Wachtebeke 25 Oktober 1897.

Beminde Vriendin,

Slecht zeer slecht is het nieuws dat wij gisteren uit goede bron vernomen hebben.

Welhoe gij verkeert met slechte gezellen! Hebt gij er al eens wel aan gedacht wat al onheilen er voor u en ons huisgezin kunnen uit voortspruiten? Hebt gij dan al die goede lessen en voorbeelden onzer doorbrave ouders vergeten? Ja ik ben er zeker van; gij handelt eerder met lichtzinnigheid dan uit boosheid en ik twijfel er ook niet aan dat gij die slechte gezellen voor altijd vaarwel zult zeggen en dat eer weinig dagen verlopen zijn. Neen gij zult onze ouders dat groot verdriet niet willen aandoen en zult die brave jongeling worden van weleer tot grootere vreugde van

Uw toegenegen zuster
Valerie Willems.

[Zoals we het reeds vroeger zagen klopt het hier helemaal niet meer. Valerie moest een tekst verzinnen bij een opgelegd onderwerp... Ze noemt zich de zuster... van haar vriendin!... van wie ze naderhand hoopt dat die een brave jongeling (...???) zal worden! - AC]

REKENVRAAG

Een landbouwer gebruikt 3 stukken land. Het 1e is rechthoekig en is 85 m. lang en 46 m. breed; het 2e is driehoekig en heeft eenen basis van 184 m. en eene hoogte van 75 m.; het 3e heeft den vorm van een trapezium waarvan de groote basis 200 m. is, de kleine basis 120 m. en de hoogte 150 m. Hoeveel pacht moet die landbouwer betalen tegen 50 fr. het gemet?

Oplossing.

Opp. 1e stuk $B \times H = 85 \text{ m} \times 46 \text{ m} = 3910 \text{ m}.$

2e stuk $(B \times H) : 2 = 184 \text{ m} \times 75 \text{ m} = 6900 \text{ "}$

3e stuk $(B + b) : 2 \times H = (200 \text{ m} + 120 \text{ m}) : 2 \times 150 \text{ m.} = \underline{24000 \text{ "}}$

Opp. der 3 stukken in $\square \text{ m.}$ 34810 $\square \text{ m.}$

Opp. in Hectaren aren ca. 3.4810 Ha.

Opp. in Gentsche roeden $3.4810 \text{ Ha.} \times 673,15 = 2343,2 \text{ roeden.}$

$2343,2 : 300 = 7,81 \text{ gemeten.}$

Pacht $7,81 \times 50 \text{ fr.} = 390,50 \text{ fr.}$

BELGIË ONDER DE ROMEINEN

Nieuwe stammen.

De Tongeren: Overblijfselen der Eburonen. De stad Tongeren.

De Taxandriërs: In de Kempen.

Romeinsche wegen en villa's.

Groote weg: Bavai naar Maastricht.

Steden: Bavai, Tongeren, Trier.

Villa's: bouwvallen.

Het Christendom.

Druïdendom, heidendom, christendom.

3 opeenvolgende godsdiensten.

250: eerste missionarissen.

De Barbaren.

Oorsprong: Germanië.

Overtocht van de Rijn.

Plundering der Romeinsche steden en villa's.

Val van het Romeinsche rijk.

Stichting van het rijk der Franken.

REKENVRAAG

Een boekhandelaar heeft 4750 schrijfboeken verkocht tegen 0,10 fr. het stuk. Elk schrijfboek heeft eenen gekleurden omslag en bestaat uit 10 bladen. Het papier kost 3,60 fr. den riem (500 bladen); de omslagen 6,25 fr. het duizend. Voor het vervaardigen van 100 schrijfboeken betaalt men 0,30 fr. Hoeveel wint de boekhandelaar : a) in het geheel; b) p. % ?

Oplossing.

Voor 1 schrijfboek bezigt hij 10 bladen.

Voor 4750 schrijfboeken 47500 bladen.

$47500 : 500 = 95$ riemen papier.

1 riem papier kost 3,60 fr.

95 riemen papier kosten $95 \times 3,60$ fr. = 342 fr.

1000 omslagen kosten 6,25 fr.

4750 omslagen kosten $6,25$ fr. $\times 4,750 = 29,68$ fr.

Het maken van 100 schrijfboeken kost 0,30 fr.

4750 kosten ons $47,50 \times 0,30 = 14,25$.

Papier 342 fr. + omslagen 29,68 fr. + maken 14,25 fr. = 385,93 fr.

Totale uitgaven:

Van 1 schrijfboek ontvangt hij 0,10 fr.

Voor 4750 schrijfboeken " 475,00 fr.

Hij heeft uitgegeven 385,93 fr.

Hij wint in 't geheel 89,07 fr.

Met 385,93 fr. wint hij 89,07

Met 1 fr. wint hij $89,07 : 385,93$

Met 100 fr. wint hij $(89,07 \times 100) : 385,93 = 23\%$.

VOOR DEN ARME

Als ge, rijken, vroolijk neêr zit
Aan een uitgelezen disch,
Denkt ge dan dat menige arme
Zonder brood en penning is?

Denkt ge dat die arme een broêr is,
Schoon hij in ellende leeft?
En schoon staat en stand verschillen,
God ook voor zijn vader heeft?

Bij dien vader is 't dat we allen,
Arm en rijk en klein en groot,
Schaamle beedlaars – komen kloppen
Om ons daaglijks stuksken brood!

Rijkaards, wordt u dit gegeven,
't Is opdat ge u spijzen zoudt
En de mond uws broêrs verzaden
Met hetgeen gij overhoudt!

REKENVRAAG

Een spaarzame werkmán legt wekelijks 2,75 fr. van zijn dagloon weg. Na 8 jaren zoo gespaard te hebben koopt hij zijn huisje dat 1850 fr. kost. Hoeveel geld zal hij moeten leenen? Hoeveel interest zal hij moeten betalen tegen 4%? Na hoeveel tijd zal hij volledige eigenaar zijn?

Oplossing.

Hij spaart op 1 week: 2,75 fr.

“ “ “ 1 jaar: $2,75 \text{ fr.} \times 52 = 143 \text{ fr.}$

“ “ “ 8 jaar: $143 \text{ fr.} \times 8 = 1144 \text{ fr.}$

Zijn huisje kost : 1850 fr.

Hij heeft reeds: 1144 fr.

706 fr. moet hij leenen.

$706 \times 0,04 \text{ fr.} = 28,24 \text{ fr.}$ interest moet hij geven.

$706 \text{ fr.} : 2,75 \text{ fr.} = 257$ weken moet hij nog sparen,
of $257 : 52 = 4$ jaar en 49 weken.

Wachtebeke 5 November 1897.

Zeer lieve Moeder,

Gisteren middag bracht de bode mij eenen brief. Nieuwsgierig brak ik hem open en o geluk! daar had ik het zoo lang verwacht portret van moeder in handen. Dank honderdmaal dank!

Dit geschenk doet mij bijna vergeten dat ik van moeder gescheiden ben. Ik heb die dierbare beeltenis aan mijne bedstede gehangen. Des avonds zal mijn laatste blik op dezelve gevestigd zijn; des morgens nadat ik mijn hert tot God gewend heb is wederom mijne eerste gedachte aan mijne lieve moeder.

Ik denk heel in 't kort de gelegenheid te hebben mijn portret te laten maken en dan zend ik het u aanstonds.

Uw verheugde dochter
Valerie.

KLOVIS - DE MEROVINGERS

De Franken.

Afkomst: Rijnrovers.

Voortgang: Sala, Taxandrië, Somme.

Hoofdstad: Doornijk.

Meroveus: Stamhuis der Merovingers.

Klovis.

Troonsbeklimming: 481.

Plan: Verovering van geheel Gallië.

Volken: Franken, Romeinen, Burgondiërs, Westgoten.

Veroveringen: 1° Romeinen; Siagreus; Soissons.

2° Allemannen, Tolbiac 496.

Doop van Klovis 497.

3° Burgondiërs, Dyon 500.

4° Wetsgothen, Alaric II 507.

5° Frankische stammen.

Rijk der Franken: hoofdstad Parijs.

Dood van Klovis: Parijs 511.

PARALLELOGRAM

Een parallellogram is een vlak waarvan de zijden twee aan twee gelijk en evenwijdig zijn en twee stomp en twee scherp.

Om er de oppervlakte van te berekenen moet men basis maal hoogte vermenigvuldigen.

Formuul: $B \times H$.

[Hieronder tekent Valerie een parallellogram van ± 4 cm. basis op een hoogte van 1,5 cm. Zij vervolgt dan:]

Waaruit blijkt:

1° Dat de basis gelijk is aan de oppervlakte gedeeld door de hoogte. Formuul: $B = O : H$.

2° Dat de hoogte gelijk is aan de oppervlakte gedeeld door basis. Formuul: $H = O : B$

Wachtebeke 9 November 1897.

Vriendin Alies,

De lange winteravonden zijn weer daar. Ik heb het voornemen gemaakt die lange uren op eene aangename en tevens nuttige wijze over te brengen.

Dagelijks hebben wij van onzen onderwijzer een huiswerk te maken dat meest handelt over de noodigste vakken van het onderwijs. Dat werk vraagt enkel eene uur tijds wat dan met de overige gedaan? ... Daar goede lezingen leerrijk aangenaam en stichtend zijn heb ik het gedacht opgevat mij daarmee bezig te houden. En waar zou ik mij beter die boeken kunnen aanschaffen dan bij u die er zulke schoone hebt? Dat ik er groote zorg zal voor dragen moet ik u niet zeggen.

Gelief mij dus te laten weten of ik zaterdag namiddag mag komen om een schoon werk te kiezen.

Ik reken op een gunstig antwoord.

Uw verkleefde vriendin
Valerie Willems.

VERBUIGING VAN HET NAAMWOORD

Enkelvoud.	<u>Mannelijk</u>	<u>Vrouwelijk</u>	<u>Onzijdig</u>
Onderwerpsvorm	De vader	De moeder	Het kind
Bezitsvorm	des vaders	der moeder	des kinds
Doelvorm	den vader	de moeder	het kind
Voorwerpsvorm	den vader	de moeder	het kind
Meervoud.			
O of nominatief	De vaders	De moeders	De kinderen
B of Genitief	der vaders	der moeders	der kinderen
D of Datief	de vader	de moeder	de kinderen
V of Accusatief	de vader	de moeder	de kinderen

[Uit ons eigen lager onderwijs weten we nog dat O hier staat voor "onderwerp", B voor "bezittelijk", D voor "doorgeven" en V voor "voorwerp".
- AC]

BELGIË ONDER DE FRANKEN

1° natuurkundige toestand.

a) Vlake: Brugge, Gent, Antwerpen.

b) Hoog-België: wouden, Luik, Namen.

c) Hoogvlakten; vruchtbare grond, rijke domeinen.

2° Maatschappelijke toestand.

a) Veroveraars: Frankische heeren.

b) Overwonnenen: lijfeigenschap.

3° Godsdienstige toestand.

Bekeering van Klovis van het christendom.

Zendingen: in Vlaanderen - in Ardennen.

Kapellen: oorsprong der dorpen.

Kloosters: oorsprong der steden.

4° Staatkundige toestand.

Verdeeling van het rijk van Klovis.

Neustrië en Austrië.

De luie Koningen.

De hofmeesters of hofmeiers.

Wachtebeke 11 November 1897.

Vriendin E

In uw laatste briefje van 9 dezer schrijft gij mij dat gij voornemens zijt de lange winteravonden op aangename en nuttige wijze over te brengen, met het lezen van stichtende boeken. Ik kan u zulks niet te zeer aanbevelen.

Gij zegt ook dat ik vele en schoone werken hebt: inderdaad en volgaarne stel ik ze allen te uwer beschikking. Ik weet genoeg dat gij er veel zorg zult voor dragen.

Wilt gij eens een schoon boek bij uitmuntendheid van onzen grooten Vlaamschen schrijver Hendrik Concientie. Daar zult gij vele boeiende verhalen vinden van den strijd der machtige Vlaamsche gemeenten tegen Frankrijk.

Ik zal u dus zaterdag namiddag verwachten.

Uwe Vriendin

Valerie Willems.

Wachtebeke 17 November 1897.

Beste Vriendin,

Gisteren heeft onze onderwijzer ons een voorval verteld dat ik u in eenige woorden verhalen wil.

Een arme blinde strompelde langs eenzamen weg nevens welken een

groote diepte lag. Traagzaam ging hij voort en tastte met zijnen stok om toch niet mis te stappen. Maar o ongeluk! door een ongelukkige beweging ontviel hem zijn stok. Daar stond nu de arme man en dierf geenen voet meer vooruit zetten. De kleine Frans die alles gezien had kwaam spoedig bijgelopen, haalde den stok uit de diepte, gaf hem aan de blinde ja vergezelde den armen man tot aan zijne woning. Dan zei deze tot Frans: «Mijn kind ik dank u zeer, gij hebt een goede daad gepleegd; God zal u loonen.»

Doen wij ook gelijk Frans, wat is het zoet ongelukkigen bij te staan.

Uw Vriendin

Valerie Willems.

DE HOFMEIERS - DE KARLINGERS

I. Pepijn van Landen.

Kasteel van Landen.

Overwinning op de Friezen.

Hofmeier: 622.

II. Pepijn van Herstal.

Woonplaats: Land van Luik.

III. Karel Martel.

Zijne eerste overwinningen.

De Arabieren of Sarazenen: hun rijk.

Slag bij Poitiers: 732.

Macht van Karel Martel.

Zijne dood: 741.

IV. Pepijn de Korte.

Eenige hofmeier.

Pepijn tot koning uitgeroepen: 752.

Tocht naar Italië: Lombarden.

De Pauselijke Staten: 756.

Duur: 756 - 1870.

Dood van Pepijn: 768.

Opvolger: Karel de Groote.

KAREL DE GROOTE - ZIJNE INSTELLINGEN

De kapitulariën.

De Ambtenaren.

Plaatselijke: hertogen, graven.

Opzieners: zendgraven.

De Scholen.

Algemeene onwetendheid.

Stichting en bezoek van scholen.
Deed vreemden kunstenaars komen.
Stelde Jaarmerkten in.

Zijne dood: Aken 814.

REKENVRAAG

Een koopman verkoopt comptant aan eenen kleinhandelaar 20 balen koffie tegen 1,10 de halve kilogr. Het bruto gewicht is 1200 kilogr. Hoeveel moet hij ontvangen indien de tarra en de afslag beide op 2% gerekend worden?

Oplossing.

Er zijn 1200 kg. koffie bruto gewicht.

De tarra is 2% dus:

Op 100 kg. heeft hij 2 kg. afslag.

Op 1 kg. “ “ 2 : 100

Op 1200 kg. “ “ $(2 \times 1200) : 100 = 24$ kg. afslag.

Hij moet dus 1200 kg. – 24 kg. = 1176 kg. betalen.

½ kg. koffie kost 1,10 fr.

1176 kg. koffie kosten $1176 \times 2,20$ fr. = 2587,20 fr.

Op 100 fr. heeft hij nog 2 fr. afslag.

Op 1 fr. “ “ “ 0,02

Op 2587,20 “ “ “ $2587,20 \times 0,02$ fr. = 51,74 fr.

Er blijft dus den winkelier dus zuiver te betalen: 2587,20-51,74 fr. = 2535,46 fr.

LODEWIJK DE VROME OF DE GOEDHARTIGE

Zijne oproerige zonen. - Zijne dood: Mainz 840.

Verdeeling van het keizerrijk.

Binnenlandsche oorlogen: 840-843.

Verdrag van Verdun: 843.

Drij rijken.

1° Frankrijk: Karel de Kale.

2° Germanië: Lodewijk de Duitschers.

3° Tusschenrijk of Lotharingen: Lotharius.

In België.

Vlaanderen: aan Frankrijk.

Lotharingen: Verdeeling in 959: Opper Lotharingen - Neder Lotharingen.

De Noormannen.

Afkomst.

Zeden: plunderingen; lichte schepen.

In België: rivieren.

In Frankrijk: Normandië.

Wachtebeke 27 November 1897.

Mijnheer,

Verleden week hebt gij bij vader honderd zakken aardappelen gekocht die maandag aanstaande met schipper Velghe moeten geleverd worden. Daar het weder zeer verkoud is acht vader het geraadzaam de levering nog eenige dagen uit te stellen.

Gelief dus per keurende post uw gedacht daar over te zeggen.

Minzame groeten.

Voor vader
Valerie Willems.

DE PEN.

Op twee beenen,
Zonder voeten,
Loopt zij over 't witte blad.
Zonder tonge
Kan zij spreken,
Deftig sierlijk, rad en glad.

Met den bek den
Scherpgespitste,
Wroet zij in vergiftig nat.
Jongens, jongens,
Dat is wonder!
Zeg mij wat een dier is dat.

Loopen kan zij;
Maar bestieren
Moet gij zelf mijn slimme snaak;
Spreken kan zij,
Ja, maar denken,
Dat is weerom uwe zaak.

Wroeit zij in den
Zwarten koker,
Wordt zij gansch besmeird aldaar:
Uw gedachten
Blijven helder.
Wat gij schrijft zij klaar en waar.

Mijnheer,

Gisteren heeft er over onze streek een geweldige stormwind gewoed die schrikkelijke schade heeft veroorzaakt. Overal ziet men ontwortelde boomen, afgerukte schouwen, beschadigde daken. Ook mijne hofstede is niet gespaard gebleven. Niettegenstaande al mijne voorzorgen is geheel den Noordkant van het dak der schuur afgerukt. De ingezamelde oogst heeft veel door het water geleden en mijne beesten staan aan regen en wind blootgesteld. Gij verstaat Mijnheer dat deze toestand niet lang mag duren. Daarom vraag ik u zoo haast mogelijk werklieden herwaarts te zenden om de noodigste herstellingen te beginnen of wel mij de noodige volmacht te geven in uwen naam dit te doen.

Een spoedig antwoord verwachtende noem ik mij

Uwen dienaar

Valerie Willems.

VERDEELING DER BIJVOEGLIJKE NAAMWOORDEN.

- 1° De hoedanigheidswoorden: lang, vlijtig, schoon, braaf, gehoorzaam, stil, enz.
- 2° De bezittelijke: mijn, ons, uw, zijn, haar, hun, enz.
- 3° De aanwijzende: deze, die, gene, zulke, zoodanige, dusdanige, dergelijke, enz.
- 4° De telwoorden: grondgetalen: een, twee, drie, enz.
Rangschikkende telwoorden: eerste, tweede, derde, negende, elfde, enz.
- 5° De vragende: welke, hoedanig, wat voor een, wat voor, wat, enz.
- 6° De onbepaalde: een, sommige, elke, ieder, alle, menige, vele, weinige, eenige, enz.

BELGIË ONDER HET LEENSTELSEL.

Oorsprong der leenen.

Verdeeling van het rijk van Karel de Groote.

Onderverdeeling der rijken.

Landerijen in leen gegeven.

Erfelijkheid der leenen: 877.

Inrichting.

Het leen: de leenheer, de leenman of vazal.

Het leenverdrag: verbintenis tusschen leenheer en vazal.

De hulde van de vazal aan den leenheer.

De investituur of inbezitstelling.

Rechten en plichten van ieder.

Kasteelen.

Ligging: top der rotsen; dalen.

Muren: uitkijk.

Ophaalbrug; slotplein.

Ridderzaal: trofeeën.

Vergeethoeken.

REKENVRAAG

Een heer doet eenen bosch ontginnen. Daarvoor gebruikt hij 12 werklieden die gedurende 28 dagen 9 uren daags daaraan arbeiden. Hadde de heer maar 8 werklieden gebezigd die 10 uren daags werken hoelang zouden deze daaraan gewerkt hebben.

Oplossing.

12 werkl. 9 u. daags werkende doen het op 28 d.

1 werkm. 9 u. “ “ doet “ “ 28×12

1 “ 1 u. “ “ “ “ “ $28 \times 12 \times 9$

8 werkl. 1 u. “ “ doen “ “ $(28 \times 12 \times 9) : 8$

8 “ 10 u. “ “ “ “ “ $(28 \times 12 \times 9) : (8 \times 10) = 37$

4/5 dagen.

BELGIË ONDER HET LEENSTELSEL. - VERVOLG.

De heeren.

Afgezonderd leven in het Kasteel.

Winter: Vereeniging in de ridderzaal. - Jacht: valk.

Zomer: steekspelen.

De ridderschap.

De lijfeigenen.

Hutten aan den voet van den kasteel.

Eigendom van den heer.

Behoorenden tot den grond.

Cijnsplichtig en heerendienstplichtig.

Het platte land.

Om de dorpen: weinig landbouw.

Onbebouwde streken: wouden, heiden, enz.

Overstroomde rivieren: moerassen.

Zeldzame bruggen en wegen: rijzen gevaarlijk.

De steden.

Nauwe en ongezonde straten.

Murren en grachten.

Branden; misdaden.

Openbare rampen.

1° Voortdurende oorlogen.

2° Hongersnood.

3° Ziekten: Pest, Melaatschheid.

HET MEEZENNESTJE.

Een meezennestje is uitgebroken,
Dat in den wilgentronk
Gedoken,
Met vijftien eikes blonk;
Ze zitten in den boom te spelen,
Tak op, tak af, tak uit, tak in, tak om,
Met velen,
En 'k lach mij, 'k lach mij, 'k lach mij bijkans krom.

Het meezenmôertje komt getrouwig,
Komt op den lauwen noen,
Al blauwig
En geluwachtig groen.
Het brengt hun dit en dat om te azen,
Tak om, tak op, tak af, tak uit, tak in,
Ze razen
En kruipen vlug het meezennestje in.

Het meezenvâartje zit, de looveren
Verduiken 't voor 't gestraal –
Te tooveren
Al in de meezentaal.
Daar vliegen ze al met een te zamen
Tak om, tak op, tak af, tak in, tak uit,
En amen:
Het meezennestje is weerom ijele en uit.

Waarde Anna,

Om aan uwen wensch te voldoen heb ik aanstonds de noodige inlichtingen ingewonnen. Tot mijne vreugde heb ik niets dan goeds vernomen en kan u dus den knecht ten volle aan bevelen. Hij is niet alleen vlijtig en eerlijk maar ook zeer bekwaam voor alle werk. Mijnheer S zeide mij dat hij den knecht geerne bij zich zou gehouden hebben ware hij niet genoodzaakt geweest eene arme wees die onder zijne bescherming stond in zijnen dienst te nemen. Ik geloof dus dat vader wel zal doen dien knecht hoe eer hoe beter te huren.

Het is mij uiterst aangenaam geweest u eenen dienst te kunnen bewijzen en verzoek u ook verder te rekenen op de bereidwilligheid van

Uwe Vriendin
Valerie Willems.

LEENEN VAN BELGIË.

A) Vlaanderen:

Afhankelijk van Frankrijk.

Artois: Zuidelijk deel.

B) Lotharingen:

Graafschap Henegouw.

Graafschap Namen.

Graafschap Luxemburg.

Hertogdom Brabant.

Hertogdom Limburg.

Prinsbisdom Luik.

Margrafschap Antwerpen.

Leenen van den 2e rang.

2e Opper Lotharingen.

Vriendin R

Herinnert gij u nog dat ik u over eenige weken sprak over de keuze van eenen stiel? Welnu ik heb gekozen gezocht en gevonden. Maandag aanstaande reeds vertrek ik naar Ertvelde om er den kleermakersstiel te gaan leeren bij M. X... Voorzeker zal het mij pijnlijk zijn van ouders, vrienden en kennissen te moeten scheiden maar ik troost mij met de gedachte dat het voor mijn welzijn is en dat ik ook allengskens iets voor mijn ouders moet gaan winnen, zij die zich zoovele opofferingen getroost hebben om mij eene degelijke opvoeding te verschaffen.

Vooraleer te vertrekken vraag ik u nog eene kleine gunst: mij zondag namiddag een bezoek brengen; wij zullen ons eens wel vermaken.

Uwe verkleefde

Valerie.

[Uit deze brief wordt het weer eens duidelijk dat het onderwijs van die tijd veel meer op jongens dan op meisjes gericht was. In die tijd was het toch ondenkbaar dat een jong meisje de "kleermakersstiel" zou aanleren? Het is zonneklaar dat het hier om een door de leraar opgelegde omstandigheid ging, die de leerlingen zomaar moesten uitwerken. - AC]

DE KRUISVAARTEN.

Oorzaken.

Vervolging der Christenen.

Tocht der Turken naar Europa.

Prediking van Pieter den Kluizenaar.

Kerkvergadering van Clermont.

Kruis: kruisvaarders, kruistochten.

1e Kruistocht.

Godfried van Bouillon: Zijne geboorte: Baisy.

Kasteel van Bouillon.

Slag bij Volksheim 1080.

Godfried hertog van Lotharingen.

2e Kruistocht.

Tocht: Twee wegen: Konstantinopel.

Kasteel van Bouillon.

Slag bij Dohrylam Antiochië.

Beleg van Jeruzalem.

Inneming der stad 1099.

Koninkrijk Jerusalem:

Godfried koning van Jeruzalem.

De Assisen van Jeruzalem.

Dood van Godfried: 1100.

Palestina aan de christenen ondernomen.

Zeer beminde Ouders,

Welk geluk voor mij U op Nieuwjaarsdag te mogen zeggen hoezeer ik U liefheb en U mijne oprechste en vurigste wenschen te kunnen aanbieden.

Wat ben ik U niet schuldig welbeminde Ouders voor al de zorgen waarmede gij mij van mijne teedere kindsheid af omringd hebt, voor de talrijke opofferingen die gij U nog dagelijks getroost om uw kind eene goed opvoeding en tevens een grondig onderwijs te verschaffen! Ook wil ik U mijne diepe dankbaarheid betuigen met alle dagen wijzer en leerzamer te worden. Nu begin ik te verstaan wat gij al voor mij gedaan hebt en nog doen: wees dus verzekerd dat gij nooit over uw kind zult te klagen hebben. Ik kan nog niet meer tot uw geluk bijdragen ook vraagt gij niet meer. Later zal ik het mij tot eene eer rekenen uwe steun en troost te zijn.

Dat God U voortdurend de beste gezondheid schenke; dat Hij U zegene in alle uwe ondernemingen dan zal ook de vurigste wensch volbracht zijn van

Uwe minnende dochter
Valerie.

Wachtebeke 1e Januari 1898.

4e KRUISTOCHT

Bouwdewijn van Constantinopelen.

Graaf van Vlaanderen en Henegouw.

Hongersnood.

Artois aan Vlaanderen teruggeven.

Bestuur, scholen, wetten: vrijheden.

Bouwdewijnsche historiën.

Tocht.

Venetië; Inneming van Konstantinopel 1204.

Bouwdewijn: keizer.

Tocht naar Bulgarië.

Dood van Bouwdewijn: 1205.

Gevolgen der Kruisvaarten.

Het hoofddoel niet bereikt.

Verkeer tusschen de Christen volken.

Handel: havens aan de Middellandsche zee.

Nijverheid: Glas, spiegels, stoffen, windmolens, moerbezieboom.

Wapens, familienamen.

Vrijheid der lijfeigenen.

Gevolgen: Leenstelsel verzwakt; opkomst der gemeenten.

DE LAATSTE STORM.

Buldrend speelt de zee met 't oude vaartuig.

Kalm manhaftig kampt de grijze zeeman

Met den storm. Maar splijtend te allen kante

Vreeslijk kraken oude brooze wanden.

Bleek en bevend staart allom de manschap

Naar het krakend wantwerk en den zeeman.

«Sloepen af! en vrouwen eerst!» gebiedt hij.

Wiegend wagglen sloepen in den storm.

Angstig ijlt de manschap in de sloepen.

Eenzaam staat op 't vaartuig de oude zeeman.
«Vol» zucht hij, «vaartwel matrozen redt u.»
Door den storm verdwijnen zijne sloepen.

Buldrend speelt de zee met 't splijtend vaartuig.
Kalm manhaftig bidt de grijze zeeman,
De armen rond een mast. Zoo lange reisden
Schip en zeeman samen door de stormen;
Grijs is 't hoofd geworden van den zeeman,
Krakend en versleten 't machtig vaartuig...
O de wind, de zee, de laatste storm!
Schuimend bruisend stijgen wilde baren
Onder zijne voeten. Krakend berstend,
In de diepe kolken draait het vaartuig...
Samen duiklen schip en man verzwolgen.
Machtig stormt de zee weer grootsch en eenzaam.

A. Rodenbach (1856-1880)

Bemide Ouders,

Gij hebt er U zeker wel aan verwacht geliefde Vader en Moeder dat ik U vandaag mijne jaarlijksche wenschen zou kunnen vernieuwen.

Met reden zoudt gij mij eene ondankbare dochter noemen indien ik eene plicht verzuimde die ieder wel opgevoed kind op dezen dag volbrengt.

Dat het jaar 1898 U zoo voordeelig zij als Gij het verlangen kunt dat God U vergunne al hetgene uw hert wenscht.

Op mijne gehoorzaamheid en behulpzaamheid, lieve Ouders moogt Gij vast en zeker rekenen en U eeren zal ik tot op mijne laatste dag.

Dat zijn mijne wenschen, dat zijn mijne beloften. Ik bid God opdat Hij de eerste zou verhooren en mij de gratië zou geven om de tweede te volbrengen.

Uw bemide dochter
Valerie.

Wachtebeke 1 Januari 1898.

DE GEMEENTEN.

Oorsprong.

De gilden of neringen.

Ambachtslieden door den burg beschermd.

De kruistochten.

Gemeente vrijheden.

De keuren of voorrechten.

Voornaamste vrijheden der burgers.

Vergelijking: lijfeigenen en burgers.

Teekenen van onafhankelijkheid: zegel, kas, vaandel.

Gebouwen: stadhuis, hallen, belfort.

Vereenigingen.

Krijgskundige: Broederschappen.

Oefeningen: boog, kruisboog, goedendag.

Jaarlijksche schiedwedstrijd (koning).

Van werklieden: Ambachtsgilden.

Leerling, gezel, meester.

Koopwaren, hallen.

BEREKENEN DER OPPERVLAKTEN - RUIT.

[Hier tekent Valerie een ruit van ca. 5,5 cm. hoogte, waarbij ze een hoofdletter D zet, en een breedte van ca. 4 cm., waarbij een "kleine d" op de dwarslijn staat. Ze vervolgt:]

Om de oppervlakte eener ruit te berekenen moet men den grooten diameter of Middellijn vermenigvuldigen door den kleinen diameter en de uitkomst deelen door 2.

Formullen:

Oppervlakte = $(D \times d) : 2$ - groote diameter = $(O \times 2) : d$ - de kleine diameter $(O \times 2) : D$.

Voorbeeld: De groote diameter eener ruit of $D = 16$ m. en de kleine diameter of $d = 9$ m. Welke is de oppervlakte?

Oplissing: $O = (D \times d) : 2$ of $(16 \times 9) : 2 = 72 \square$ m.

Lieve Tante

Ik reken het mij tot eene plicht U met de vernieuwing des jaars mijne beste wenschen aan te bieden.

Dat God U zegene in al uw ondernemingen, U vrede en eendracht in het huisgezin schenke, U nog vele heilvolle jaren verleene in een woord U zoo gelukkig make als gij het maar wenschen kunt. Uwe genegenheid jegens mij is zeer groot daarom ook lieve Tante wil ik mij uwer liefde weerdig toonen met U meer en meer te beminnen en veel voor uw geluk te bidden; zoo zullen wij de familiebanden die U met mijne ouders vereenigen altijd nauwer en nauwer aansluiten.

Gave God dat ik mijne wenschen nog vele jaren mocht komen vernieuwen tot grooter heil en meerdere vreugd.

Uw verkleefde nicht
Valerie Willems.

Wachtebeke 1 Januari 1898.

REKENVRAAG

In dit gesticht is het leergeld bepaald op 80 fr. Het wordt met een vierde verminderd voor een tweeden broeder en met den helft voor den derden. Hoeveel moet een vader jaarlijks betalen voor zijne 3 zonen die terzelfder tijd naar het gesticht gaan. Hoeveel elken trimester? Hoeveel elke maand?

Oplossing.

Voor den 1e broeder betaalt hij 80 fr.

Voor den 2e $\frac{1}{4}$ min of $80 : 4 = 20$ fr. is 60 fr.

Voor den 3e $\frac{1}{2}$ van 80 fr. of 40 fr.

Het kostgeld beloopt op 1 jaar tot 180 fr.

Op 1 trimester dus $180 : 4 = 45$ fr.

Op 1 maand $180 : 12 = 15$ fr.

REKENVRAAG

Een eigenaar heeft 4 huizen gekocht het 1e voor 24000 fr. het 2e voor de $\frac{4}{5}$ dier som, het 3e voor de helft van de prijs der twee eerste en het 4e voor de $\frac{3}{8}$ van den prijs der drie andere. Zeg den prijs van elk huis en het totaal van den aankoop?

Oplossing.

Het 1e huis kost 24.000 fr.

Het 2e kost $(24000 \times \frac{4}{5}) : 5 =$ 19.200 fr.

Het 3e kost $(24.000 \text{ fr.} + 19.200 \text{ fr.}) : 2 =$ 21.600 fr.

Het 4e $(24.000 + 19.200 + 21.600) \times \frac{3}{8} =$ 24.300 fr.

Totale 89.100 fr.

WELVAART DER GEMEENTEN.

Nijverheid.

Volmaakt werk: oorzaken.

Vlaanderen: linnen en laken.

Maas: Dinant : koperwerk - Luik: wapens.

Handel.

Jaarmarkten: Thorhout.

Brugge: het Noordsch Venetië.

Rijkdommen: de koningen van Frankrijk te Brugge.

Gebouwen.

Hoofdkerken, stadhuizen, hallen, belfort.

Brugge, Gent, Brussel, Oudenaarde, Yperen, Leuven, enz.

Vriendin B

Nauwelijks liggen de wateren met eene dunne laag ijs bedekt of reeds hoort men te allen kante van ongelukken. Ik wil u ook een mededeelen om u eenen afkeer in te boezemen van die gevaarlijke vermaken.

Gisteren namiddag waren er op onzen vaart vele kinderen die gleden schaatsen en zich luidruchtig vermaakten. De 12 jarige zoon van den landbouwer L... stouter dan de anderen begaf zich altijd op gevaarlijke plaatsen waar het ijs niet sterk was en gedurig kraakte. Duur heeft hij zijne onvoorzichtigheid bekocht. Op eens schoot hij er door, hij riep om hulp, deed allerhande pogingen om zich te redden maar vruchteloos! Geen enkel kind dierf of kon hem redden en toen twee bijgekome mannen met gevaar van hun leven boven haalden was hij reeds een lijk. Stel u de droefheid voor die ongelukkige ouders die enkele stonden te voren hun geliefkoosd kind in de bloeiendste gezondheid zagen en nu een koud lijk in huis kregen!

Welke schrikkelijke les voor die kinderen die zich op het ijs vermaken vooraleer het sterk genoeg zij.

Vriendelijke groeten van

Uwe vriendin

Valerie Willems.

WETTIG STELSEL VAN MATEN EN GEWICHTEN.

I - De Meter. Eenheid der lengtematen; decameter (10), hectometer (100), kilometer (1000) miriameter (10000), decimeter (0,1), centimeter (0,01), millimeter (0,001).

II - De Liter. Eenheid der inhoudsmaten: decaliter en hectoliter; deciliter, milliliter.

III - De Gram. Eenheid der gewichten: decagram, hectogram, kilogram, miriagram; decigram, centigram, milligram.

IV - De Frank. Eenheid der munten: deciem (0,1), centiem (0,01).

V - De vierkante meter. Eenheid der vlaktematen: vierkante decameter (100), hectometer (1000), kilometer (1.000.000), miriameter (100.000.000); vierkante decimeter (0,01), centimeter (0,0001), millimeter (0,000001).

VI - Landmaten. Centiare of 1 vierk. meter en are of 100 □ m., hectare of 100 are of 10.000 □ m.

- De kubiekemeter. Eenheid der omvangsmaten, kubieke decameter, hectometer, kilometer, miriameter; kubieke decimeter, centimeter, millimeter.

- Stere: Eenheid der brandhoutsmaten: decastere of 10 steren. Decistere of 0,1 steren.

Wachtebeke 30 December 1897

Mijnheer,

Zoolang ik van u land gebruikt heb ik tot hertoe nog nooit nagelaten van op den 2e Kersdag mijne pacht te betalen. Dit jaar nochtans ik zeg met veel spijt zal het mij onmogelijk volstrekt onmogelijk zijn.

In den loop van het jaar ben ik zeer ongelukkig geweest in mijne stallen: een mijner schoonste peerden is gestorven ook heeft eene besmettelijke ziekte in mijn verkenhokken groote verwoestingen aangericht: niet minder dan 25 dezer dieren zijn aan de ziekte bezweken. Laat er mij bijvoegen Mijnheer dat de oogst dit jaar middelmatig geweest is.

Ik durf dus verhoppen dat gij mij volgeerne voor eenige weken uitstel zult verleen; wees ook verzekerd dat ik alles in 't werk zal stellen om u voortaan altijd op den bepaalden dag te betalen.

Voorafgaanden dank van

Uwe dienaress
Valerie Willems.

REKENVRAAG

Karel heeft in zijnen spaarpot $14,3/8$ fr.; Jan heeft $2,3/5$ fr. meer; Pieter heeft zooveel als de 2 eerste meer $5,1/4$ fr.; Frans heeft zooveel als Karel en Pieter meer $7,5/6$ fr. Hoeveel heeft elk en hoeveel hebben zij te zamen?

Oplissing.

Karel heeft $14,3/8$ fr.

Jan heeft $14,3/8$ fr. + $16,39/40$ fr. = $14,15/40$ fr. + $16,39/40$ = $31,14/40$

Pieter heeft $14,3/8$ of $5,10/40$ fr. + $14,15/40$ fr. + $46,39/40$ = $31,14/40$

dus $31,14/40$ + $5,1/4$ of $5,10/40$ fr. = $36,24/40$ fr.

Frans heeft $14,3/8$ fr. + $36,24/40$ fr. + $7,5/6$ fr. = $14,45/120$ + $16,72/120$ + $7,100/120$ = $58,97/110$ fr.

Zij hebben samen $14,3/8$ fr. + $16,39$ fr. + $36,24/40$ fr. + $58,97/120$.

$14,45/120$ fr. + $16,117/120$ fr. + $36,72/120$ fr. + $58,97/120$ fr. = $124,331/120$ fr. = $126,91/120$ fr.

FRANSCH TAAL - OEFENING 1.

Voor een mannelijk enkelvoudig naamwoord schrijft men **le** (de of het) of **un** (een of eene).

Voor een vrouwelijk enkelvoudig naamwoord schrijft men **en** (de of het) of **une** (een of eene).

De vader, le père; de jongen, le garçon; de meester, la maître; de buurman, le voisin; de hovenier, le jardiniër; de jager, le chaceur; de herder, le berger; de smid, le forgeron; de boer, le paysan; het mes, le couteau; de ketel, le chaudron; de spiegel, le miroir; de zolder, le greniër; de frak, le frac; de broek, le pantalon; de schoen, le soulier.

[Aan een hier en daar foutieve spelling van het Frans – vooral bij de trema op een ë waar die hoegenaamd niet nodig is, merkt men inderdaad dat Valerie hier haar eerste les voor Frans kreeg! - AC]

Wachtebeke 1 Januari 1898.

Vriendin A

Over eenige maanden leende ik u eene som gelds waarvan de terugbetaling reeds op Kersdag verleden moest gedaan zijn.

Daar ik zelf eene aanzienlijke betaling doen moet en in geldverlegenheid ben kom ik u beleefd verzoeken mij die som zoohaast mogelijk terug te brengen.

Ik twijfel er geenzins aan of gij zult aan mijn verzoek volgeerne voldoen.

Aanvaard mijne beste groetenissen en reken gerust op de dienstveerdigheid van

Uwe vriendin
Valerie Willems.

Wachtebeke 10 Januari 1898.

Mijnheer,

Ik weet dat gij eenen schoonen keus van jonge fruitboomen hebt. Daar ik voornemens ben mij eenen boomgaard aan te leggen, zal ik zondag aanstaande na de achtuur mij 18 appelaars, 12 perelaars, 5 kerselaars en 2 krikelaars komen uitkiezen.

Ik hoop dat ik u op dat uur zal te huis vinden.

Met achting gegroet
Valerie Willems.

2e OEFENING.

Een zoon, un fils; een broeder, un frère; een boek, un livre; een peerd, un cheval; een hof, un jardin; een geweer, un fusil; eene kudde, un troupeau; een hamer, un marteau; een knecht, un domestique; een hecht of steel, un manche; een scheel of deksel, un couvercle; eene lijst, un cadre; een plankenvloer, un plancher; eene kraag, un collet; een knop, un bouton; een hiel, un talon.

VERBUIGING DER BIJVOEGLIJKE NAAMWOORDEN.

Enkelvoud.

	<u>Mannelijk</u>	<u>Vrouwelijk</u>	<u>Onzijdig</u>
O.	Onze broeder	Onze zuster	Ons kind
B.	Onzes broeders	Onzer zuster	Onzes kinds
D.	Onzen broeder	Onze zuster	Ons kind
V.	Onzen broeder	Onze zuster	Ons kind

Meervoud.

Voor de 3 geslachten:

- O. Onze broeders, zusters, kinderen
- B. Onzer broeders, zusters, kinderen
- D. Onze broeders, zusters, kinderen
- V. Onze broeders, zusters, kinderen

OEFENING 4.

De vest, le gilet; een eik, un chene; de nachtegaal, le rossignol; een haring, un hareng; de rat, le rat;
een zetel, un fauteuil; de neef, le neveu; eene abrikoos, un abricot; de lui-aard, le parreseux; een ezel, un ane; de store, le store; eene mug, un mouche-ron; de hazenwind, le levrier; een vriend, un ami; de timmerman, le char-pentier; een olifant, un elephant.

Wachtebeke 1 Januari 1898

Lieve Vriendin

Reeds vier jaren ben ik bezitter van een spaarboekje en eindelijk toch ben ik aan 100 fr. spaargeld geraakt. Dat dit mij veel vermaak doet hoef ik u niet te zeggen.

Maar zult gij misschien vragen, hoe zijt gij er gekomen zulk eene belangrijke som te verzamelen? Ik ga het u in drij vier woorden zeggen. Alle zondagen krijg ik van vader 20 centiemen waarvan ik nooit eenen cent verteer. In onze buurt woont een rijke handelaar voor wien ik binst de week vele boodschappen doen moet: daar voor woord ik rijkelijk betaald. Met Nieuwjaar krijg ik van Peter Meter Oomen en Tanten ook al een zilverstuk ten geschenke: alles op mijn boekje! Nooit heb ik van deze som geld weest allen dan voor nieuwe kleederen te koopen omdat mijne ouders ook niet rijk zijn.

Hebt gij al een spaarboekje zoo ja hoeveel bezit gij reeds.

Uwe Vriendin
Valerie Willems.

OEFENING 5.

Een kleedingstuk, un vêtement; een boom, un arbre; een vogel, un oiseau; een visch, un poisson; een knaagdier, un rongeur; een meubel, un meuble; een bloedverwant, un parent; eene vrucht, un fruit; een ongelukkige, un malheureux; een dier, un animal; eene gordijn, un rideau; een insect, un insecte; een hond, un chien; een schat, un trésor; een ambachtsman, un artisan; een viervoetig dier, un quadrupede.

[Men merkt hier opnieuw dat Valerie met de “accenten aigu en grave” nog niet vertrouwd is. - AC]

Wachtebeke 14 Januari 1898

Goede Vriendin

In uw briefje van 11e dezer lees ik met genoegen dat gij reeds 100 fr. op uw spaarboekje hebt. Gij zegt mij ook hoe gij er toe gekomen zijt zulk eene betrekkelijke groote som te sparen en vraagt mij of ik ook bezitter ben van een spaarboekje. Ja vriendin reeds meer dan zes jaren spaar ik en heb tegenwoordig ongeveer 200 fr. op mijn boekje. Die som zou grooter geweest zijn ware het niet dat ik al de onkosten mijner eerste communie van mijne spaarpenningen betaald heb. Gij ziet dus vriendin dat ik reeds vroeg het nut van het sparen gekend heb ook kan ik u niet te zeer aanmoedigen om in den ingeslagen weg voort te gaan.

Aanveerd den groet van

Uwe Vriendin
Valerie Willems.

7e OEFENING.

De melk, le lait; de suiker, le sucre; de peper, le poivre; de azijn, le vinaigre; de wijn, le vin; de boter, le beurre; het brood, le pain; de [sic!!] le livre; de duif, le pigeon; de hond, le chiën; de das, le blaireau; het kicken, le poulet; het papier, le papiër; de kool, le charbon; de wijn, le vin; de piano, le piano.

[Opnieuw: de accenten “trema” zijn hier helemaal overbodig. Bovendien kunnen we opmerken dat onze zo geroemde “Vlaamsche tale” meer dan honderd jaar geleden nog niet helemaal op punt stond... - AC]

OEFENING OP DE HOOFDBEWERKINGEN DER GEWONE BREUKEN.

Tel te samen $4,8/18 + 3,3/5 + 2,4/9 + 6,2/3$ trek af van de som $3,7/15$ vermenigvuldig het verschil met $2,3/4$ deel het quotient door $4,7/9$.

Samentelling.

$$4,8/15 + 3,3/5 + 2,4/9 + 6,2/3 =$$

$$4,24/45 + 3,27,45 + 2,20,45 + 6,30/45 = 15,101/45 = 17,11/45$$

Aftrekking.

$$17,11/45 - 3,7/15 = 17,11/45 - 3,21/45$$

$$16,56/45 - 3,21/45 = 13,35/45 = 13,7/9$$

Vermenigvuldiging.

$$13,7/9 \times 2,3/4 = 124 : 9 \times 11 : 4 = 1364 : 36$$

Deeling.

$$1364/36 : 4,7/9 = 1364/36 : 43/9 = 1364/36 \times 9/43 =$$

$$12276:1548 = 7,1440/1548 = 7,360 : 387 = 7,40/43.$$

NUMMER 7 EN 8 SAMEN.

De melk is in den pot : le lait est dans le pot.

De suiker is in den suikerpot : le sucre est dans le sucrier.

De peper is in de peperbus : le poivre est dans le poivriër.

De azijn is in de azijnflesch : le vinaigre est dans le vinaigriër.

De wijn is in de ton : le vin est dans le tonneau.

De boter is in de botterpot : le beurre est dans le beurrier.

Het brood is in de schapraai : le pain est dans la garde manger.

De boek is in de boekentasch : le livre est dans le portefeuille.

De duif is in het duivenkot : le pigeon est dans le pigeonier.

De hond is in het hondekot : le chien est dans le chenil.

De haas is in het leger : le lièvre est dans le gîte.

De das is in het hol : le blaireau est dans le terrier.

Het kieken is in het kiekenkot : le poulet est dans le poulaillier.

Het papier is in de schuif : le papier est dans le tiroir.

De kool is in denbak : le charbon est dans le bac.

De piano is in de zaal : le piano est dans le salon.

Wachtebeke 21 Januari 1898

Bemide Broeder

Wij allen hebben uwen brief met het grootste genoegen gelezen ook haast ik mij er op te antwoorden.

Niettegenstaande uwe afwezigheid hebben wij u niet vergeten en wij allen hebben spijt dat gij ons verlaten hebt: maar wij moeten ons onderwerpen, want alle goede burger bemint zijn vaderland, zelfs vóór zijn huisgezin.

Gij vraagt nieuws over onzen gezondheidstoestand en over de zaken. Volgeerne voldoe ik aan uw wensch. Wij zijn allen in de bloeieste gezondheids en de zaken gaan hunnen gewonen gang. Vader en onzen broeder Jozef dorschen het graan en ik ga dagelijks ter school.

Onze goede ouders vragen mij u de wijze raadgevingen te herinneren die zij u voor uw vertrek gegeven hebben. Wees altijd onderdanig en eerbiedig jegens uwe oversten, vervul al uw plichten met iever en nauwkeurigheid, wees vooral voorzichtig in den keus uwer vrienden. Verkeer enkel met deftige en deugdzame jongelingen want wie met boozen omgaat eindigt met ze te gelijken. Gij ken het spreekwoord "Met wien men verkeerd wordt men geëerd."

Deze wijze raadgevingen volgende zult gij de achting en de genegenheid uwer oversten winnen, gij zult tevreden en gelukkig leven en tezelfdertijd voor uwe toekomst zorgen.

Ontvang beminde broeder ons aller groetenis.

Uw zeer verkleefde broeder

Valerie Willems.

[Wanneer we deze brief lezen zouden we ook nog even kunnen teruggrijpen naar "De Loteling" van Hendrik Conscience, de auteur van haar jeugd, naar wie Valerie trouwens ook verwijst bij een andere gelegenheid. - AC]

N° 10

Voor een vrouwelijk naamwoord schrijft men la of une.

De moeder, la mere; de moei, la tante; de vrouw, la femme; de juffrouw, la demoiselle; de meesteres, la maitresse; de pachteres, la fermière; het huis, la maison; de deur, la porte; de kelder, la cave; de venster, la fenetre; de hoeve, la ferme; de kar, la charette; de kaars, la chandelle; het slaaplijf, la camisole; de melkvrouw, la laitière; de kiel, la blouse; de mossel, la moule; de hen, la poule.

ZEG NIET ALLES WAT GIJ WEET;

Pachter Jan op eenen ezel reed,
Reed eene appeldreef voorbij,
Rijk met appelen beladen,
Zie! zoo dik! geloof me vrij.

«'k Zou wel eentje willen proeven!»

Peisde Jan en reed terug,
En om de appelen te bereiken
Stond hij echt op 's ezels rug.

Met de linker aan de takken
En de rechterhand aan 't fruit,

Zoo stond Jan op zijnen ezel,
Kop omhoog en buik vooruit!

Wijl dat Jan zoo stond aan 't eten
Peisde hij: «Wel wou er nu
Iemand mij een poetse bakken
Hij had maar te roepen: Ju!»

't Woord had hij luidop gesproken
En zijn ezel had 't gehoord:
Voordat Jan zich kon bedenken
Liep zijn beest al dravend voort!

Aan de takken van de boomen
Daar hong Jan nu! Wat gedaan?
Wou hij Apselon niet volgen:
Op zijn voetjes huiswaarts gaan.

«Neen 't en zal niet meer gebeuren!»
Sprak de pachter moe van 't gaan.
«Ja» zei de ezel die kon klappen,
't Was geen botterik, «leer voortaan
Alles niet luidop te zeggen,
Wat u komt door 't hoofd te gaan.»

VORSTEN DIE DE ONTWIKKELING DER GEMEENTEN BEGUN- STIGD HEBBEN.

II - VLAANDEREN EN HENEGOUW.

- 1 - Bouwdewijn VI gaf in 1068 de keur van Geeraardsbergen.
- 2 - Filip van den Elzas.
Toegestane vrijheden.
3e Kruistocht: het groene kruis.
De Leeuw van Vlaanderen of Wetgever van Vlaanderen.
Zijne dood in Azië: 1191.
- 3 - Bouwdewijn IX van Konstantinopel.
Graaf van Vlaanderen en Henegouw.
Hongersnood.
Artois aan Vlaanderen teruggeven.
Bestuur.
- 4 - Johana van Constantinopel.

5 - Margareta van Constantinopel.
Talrijke vrijheden.

ZEEËN VAN EUROPA.

A - De Noordelijke IJszee vormt:
De witte zee.

B - De Atlantische Oceaan vormt:

De Baltische zee of Oostzee, de Noordzee, het Kanaal, de Ierlandzee en de Middellandsche zee.

Deze zee vormt zelf: de Tyrreeneesche zee, de Ionische zee, de Adriatische zee, de Archipel, de zee van Marmara of Marmerzee, de Zwarte zee en de zee van Azof.

C - De Caspische zee wordt aangezien als het grootste meer der aarde.

KWIJTSCHRIFT VAN GELEEND GELD.

Ontvangen van Karel de Smaele koopman te Wachtebeke de somme van vijftien honderd negen dertig frank 37 centiemen als teruggave van vijftien honderd fr. kapitaal welke ik hem geleend had voor zeven maanden aan 4,5 % 's jaars.

Wachtebeke den 28 Januari 1898

L. De Grootte.

1539,37 fr.

REKENVRAAG

Van een zeker getal appelen heeft men $\frac{1}{3}$ verkocht en 25 bedorven weggegoorpen. Nu blijft er nog een vierde deel van. Hoevele appelen waren er? Oplossing.

Er blijven $\frac{1}{4}$ der appelen over dus heeft men er $\frac{4}{4}$ gehad. Van die $\frac{3}{4}$ heeft men $\frac{1}{3}$ verkocht en 25 bedorvene weggeworpen, dus in $\frac{3}{4}$ zijn bevat: 1e $\frac{1}{3}$ en 25.

$\frac{3}{4} - \frac{1}{3} = \frac{9}{12} - \frac{4}{12} = \frac{5}{12}$ of 25 bedorvene.

$\frac{5}{12} = 25$

$\frac{1}{12} = 25 : 5$

$\frac{12}{12} = (25 \times 12) : 5 = 60$ appelen.

De roos is eene bloem : la rose est une fleur.

Een wijngaard is eene plant : une vigne est une plante.

De buurvrouw is eene weduwe : le voisine est une veuve.

Een degen is een wapen : une epee est une arme.

Het bier is een drank : la bier est une boisson.

Een karaf is eene flesch : une carafe est une bouteille.
De zuster is eene vriendin : la sœur est une amie.
Eene pendule is een uurwerk : une pendule est une horloge.
De pastorij is eene woning : la curie est une habitation.
Een marmel is eene bol : une bille est une boule.
De dilligence is een rijtuig : la dilligence est une voiture.
Een lei is een steen : une ardoise est une pierre.
De soeplepel is een lepel : la louche est une cuiller.
Eene almoes is een gebed : une aumone est une prière.
De koorts is eene ziekte : la fièvre est une maladie.
Eene el is eene maat : une aune est une mesure.

Wachtebeke 1 Januari 1898

Vriendin B

Ik wil u vandaag een zeer slecht nieuws mededeelen.

Maandag laatst is de gekende dronkaard X... dien gij zoowel kent als ik in de beek verdronken, die door ons dorp loopt. Geheel den dag was herberg in herberg uit geloopen en des avonds smoordronken naar huis wil-lende keeren is hij in de beek gevallen en verdronken. Des anderendaags hebben werklieden die zich naar de fabriek begaven hem uit het water ge-trokken en naar huis gedragen. Stel u de droefheid voor zijne ongelukkige vrouw en arme kinderen.

Gij ziet dat de dronkenschap niets dan ongelukken op den hals trek-ken. Een dronkaard is zeer te beklagen: hij vernietigt zijne gezondheid, zijn verstand; hij verliest den lust naar het werk, is twistziek, vechter, ja soms moordenaar. Hij zoekt zijn eigen ondergang en sterft dikwijls in de schrik-kelijkste armoede.

Ik hoop lieve vriendin dat wij ons nooit door dezen vervloekten drift zullen laten meeslepen.

Uwe vriendin
Valerie Willems.

KAPEN VAN EUROPA

In Noorwegen: de Noordkaap, kaap Lindesness.

In Zweden: Kaap Falsterbo.

In Denemark: Kaap Skagen.

In Engeland: Kaap Duncansby; kaap Landsend.

Ierland: Kaap Clear.

In Frankrijk: Kaap Hague, kaap St. Mathieu.

In Spanje: Kaap Finisterre, kaap Creus.

In Portugal: Kaap St. Vincent.

In Italië: Kaap Spartivento, kaap Leuca.

In Griekenland: Kaap Matapan.

In Rusland: Kaap Apcheron.

REKENVRAAG

Een speculant heeft eenen bouwgrond gekocht die $21,1/2$ met. lang en $25,1/2$ met. breed is tegen 40 fr. den $\square$ met. Hij verkoopt de $4/5$ van dezen grond bij loten en zoo heeft hij zijnen koopprijs terug. Hoeveel heeft hij van den $\square$ met. gemaakt?

Oplossing.

Opp. van den grond : $31,1/2 \times 25,1/2 = (63 : 2) \times (51 : 2) = 803,1/4 \square$ met.
1 $\square$ m. bouwgrond kost 40 fr.

$803,1/4 \square$ m. kosten $803,1/4 \times 40$ fr. = 32130 fr.

$5/5 = 803,1/4$

$4/5 = (803,1/4 \times 4) : 5 = 641,3/5 \square$ m. verkocht.

Van $641,3/5 \square$ m. ontvangt hij 32130 fr.

Van 1 $\square$ m. ontvangt hij $32130 : 642,3/5 = 50$ fr.

Goede Broeder

Hoezeer heeft mij het nieuw bedroefd dat ik gisteren vernomen heb.

Het is dus waar dat gij eenen ongelukkigen ouderling beleedigd en zelfs steenen geworpen hebt! Het is om rood te worden van schaamte! Is het voor die ongelukkigen niet bitter genoeg van deur tot deur hun brood te moeten vragen? Moet gij hun het leven nog bitterder maken door uwe slechte behandelingen? Ik versta niet hoe gij zoover de wijze raadgevingen onzer ouders en uws meesters kunnen vergeten hebt. Ik twijfel er niet aan of gij hebt uit lichtzinnigheid gehandeld, maar merk wel aan: de lichtzinnigheid verschoont de boosheid niet. Oordeel dus hoezeer gij plichtig zijt!

Nu gij weet hoe groot uwe misdaad is moet gij u bij dien ouderling begeven om hem vergiffenis te vragen en tezelfvertijd hem eene milde aalmoes te geven. Toon u ook in het toekomstige eerbiediger jegens iedereen en bijzonder jegens de armen. Zoo doend zult gij het slecht voorbeeld dat gij aan uwe medeleerlingen gegeven hebt eenigzins doen vergeten.

Ik durf hopen dat gij deze berispingen goed zult aannemen en dat gij de wijze raadgevingen niet zult versmaden van eenen broeder die niets dan uw geluk beoogt.

Aan u uit ganscher harte

Uwe zuster.

NEDRIGHEID - TROTSCHHEID.

Zoet viooltje, needrig bloemke,
Wat verschuilt ge u onder 't gras,
Onder groenen kant en hegge,
Tusschen koorn en weeldrig vlas?
Prachtige tulpe, trotsche roze,
Steekt gij fier uw kop omhoog,
Spreidt uw glans en uwe kleuren
Voor der menschen vleiend oog!

Ik bemin uw needrig tooisel
En uw rijken ambergeur.
Zoet viooltje! mijn behagen
Schep ik in uw purperkleur!
Weg van mij, gij trotsche bloemen,
Die op uwe schoonheid roemt!
Schoonst van allen is 't viooltje,
Dat gij uwen dienaar noemt!

Foei gij, trotsche, zotte lieden,
Die den kop naar boven steekt;
Minder zijt ge dan uw mindren
Die gij dwaas, ter neder steekt.

VORSTEN DIE DE ONTWIKKELING DER GEMEENTEN BEGUNSTIGD HEBBEN.

III - HERTOOGDOM BRABANT.

Hendrik I : Verbeterde het lot der laten.

Hendrik II :

Afschafing der doode hand.

Het recht van het beste Kateel.

Jan I :

Zijne troonbeklimming: 1268.

De koeoorlog.

Slag van Woeringen: 1288.

Vereeniging van Brabant en Limburg.

Nam het onderwijs ter herte.

Deed de Kempen ontginnen.

Landbouw.

Dood van Jan I: 1294.

Jan II :

Vergadering van Kortenberg 1312.

Doel: samenstelling.

Johanna en Wenceslas :

Vereeniging van Brabant en Luxemburg.

De blijde inkomst van Brabant.

GOLVEN VAN EUROPA

In de Noordzee: de Skager-Rack, het Kattegat, de Zuider zee.

In de Baltische zee: de golf van Riga, de golf van Dantzig, de Finlandsche golf en de Botnische golf.

In den Atlantischen Oceaan: de golf of zee van Gasconje.

In de Middellandsche zee: de Leeuwengolf of golf van Lions, de golf van Genua, de golf van Tarente, de golf van Venetie en de golf van Lepante.

REKENVRAAG

Vier werklieden moeten onder mekander 245 fr. verdeelen in deelen evenredig met de getallen $1/2$, $2/3$, $3/4$, 1. Welk zal ieders deel zijn?

Oplossing.

Als de 1e werkman $1/2$ heeft dan heeft de 2e $2/3$ de, de 3e $3/4$ en de 4e 1.

Nu $1/2 + 2/3 + 3/4 + 1 = 6/12 + 8/12 + 9/12 = 12/12$.

Dus staan hunne deelen tot elkander als $6 : 8 : 9 : 12$ of als de 1e 6 fr. heeft dan heeft de 2e 8 fr., de 3e 9 fr., de 4e 12 fr.

Op 35 fr. heeft 1: 6 fr., 2: 8 fr., 3: 9 fr., 4: 12 fr.

Op 1 fr.: $6/35$, $8/35$, $9/35$, $12/35$.

Op 245 fr. heeft: $(6 \times 245) : 35 = 42$ - $(8 \times 245) : 35 = 56$ - $(9 \times 245) : 35 = 63$ - $(12 \times 245) : 35 = 84$.

Proef: $42 \text{ fr.} + 56 \text{ fr.} + 63 \text{ fr.} + 84 \text{ fr.} = 245 \text{ fr.}$

Wachtebeke 3 Februari 1898

Waarde Meester

Het hart vervuld met droefheid neem ik de vrijheid u te schrijven.

Gisteren heb ik in de tegenwoordigheid mijner medeleerlingen zeer eerbiedig [*sic!*: ?? - AC] geweest te uwen opzichte. Beschaamd over mijn gedrag vraag ik u duizend maal vergiffenis. Ik versta niet hoe ik zoo jegens u kunnen handelen heb, gij die niets dan mijn geluk betracht. Dit voorval heeft mijne ouders ook zeer bedroefd en zij hebben mij eene welverdiende straf gegeven. Wees verzekerd waarde Meester dat gij in het toekomstige nooit meer over mij zult te klagen hebben en dat ik mij altijd wel zal gedragen als een opgevoed kind.

Ik durf hopen dat gij mijn recht leedwezen ziende de goedheid zult hebben mij terug in uwe school aan te nemen.

Uw zeer onderdanige leerlinge
Valerie Willems.

REKENVRAAG

Drie personen drijven samen en ondergaan een verlies van 900 fr. De eerste had 1500 fr. gegeven, de tweede 150 fr. minder, de derde de $\frac{3}{5}$ van den eersten. Welk is ieders verlies?

Oplossing.

De eerste heeft bijgebracht	1500 fr.
De 2e 150 fr. minder	1350 fr.
De 3e $\frac{3}{5}$ van den 1e $(1500 \times \frac{3}{5}) : 5 =$	<u>900 fr.</u>
De personen hebben bijgebracht	3750 fr.

Met 3750 fr. verliezen zij 900 fr.

Met 1 fr. verliezen zij $900 : 3750 = 0,24$ fr.

Zij zullen dus elk verliezen:

De 1e $1500 \times 0,24 = 360$ fr.

De 2e $1350 \times 0,24 = 324$ fr.

De 3e $900 \times 0,24 = 216$ fr.

Nrs 21 en 22

De mensch heeft een oog : l'homme a un œil.

De schoolier heeft een oog : l'écolier a un ami. [?? - AC]

Het kind heeft een oom : l'enfant a un oncle.

De onderwijzer heeft een zakhorloge : l'instituteur a une montre.

De olifant heeft eene tromp : l'éléphant a une trompe.

Het ei heeft eene schelp : l'œuf a une coquille.

De trap heeft eene leuning : lescalier a une rampe.

Het gasthuis heeft eene kapel : l'hospital a une chapelle.

Het godshuis heeft een bestuurder : l'hospice a un directeur.

De boog heeft eene pees : l'arce a une corde.

De leerling heeft een atlas : leleve a un atlas.

De boom heeft een tak : l'arbre a une branche.

De abrikoos heeft een steen : l'abricot a un noyau.

De teen heeft een nagel : l'orteil a un ongle.

Het kleed heeft een kraag : l'habit a un collit.

De vogel heeft een bek : l'oiseau a un bec.

De werkman heeft een werktuig : l'ouvrier a un outil.

Het oog heeft een oogscheel : l'œil a une paupière.

SCHIEREILANDEN VAN EUROPA.

- 1° Lapland, of Noordeel van Rusland en Zweden en Noorwegen.
- 2° Scandinavië, of Zweden en Noorwegen.
- 3° Jutland, of Noordeel van Denemark.
- 4° Noord-Holland.
- 5° Normandië –
- 6° Bretagne : in Frankrijk.
- 7° Het Pyreneesch schiereiland of Spanje en Portugal.
- 8° Het Apennijnsch Schiereiland of Italië.
- 9° Het Turksch Grieksch Schiereiland.
- 10° Morea of het Zuiderdeel van Griekeland.
- 11° De Krim of het Zuiderdeel van Rusland.

EILANDEN VAN EUROPA.

- In de Noordelijke IJszee: Spitzberg, Novazembla, Waigatz en de Lofoden.
In de Baltische zee: Seeland, Fionie, Rugen, Oland, Gottland, Oesel, Dago en de eilanden Aland.
- C - In de Atlantischen Oceaan: Engeland, Ierland (of de Britanische eilanden), de Hebriden, de Orkaden, Schetland eilanden, IJsland; Man en Anglesey in de Ierlandzee.
- D - In de Middellandsche zee: de Balearen, Sardinië, Corsica, Elba, Sicilië, de eilanden Lipari, Malta, Corfou, Zante, Candië, Rhodes, de Cycladen, Negrepont en de eilanden van den Archipel.

BERGKETENS VAN EUROPA.

- 1° Het Oeralisch gebergte tusschen Rusland en Azië.
- 2° De Scandinavische bergen in Noorwegen.
- 3° Het Reuzengebergte tusschen Duitschland en Oostenrijk.
- 4° Het Zwarte Woud in Duitschland.
- 5° De Vogeezen in Frankrijk en Duitschland.
- 6° De Jura tusschen Frankrijk en Zwitserland.
- 7° De Cevennen in Frankrijk.
- 8° De Pyreneën tusschen Frankrijk en Spanje.
- 9° Het Iberisch gebergte in Spanje.
- 10° De Sierra Nevada in Spanje.
- 11° De Apennijnen in Italië.
- 12° De Alpen in Zwitserland, Italië en Oostenrijk.
- 13° De Karpathen in Oostenrijk en Roemenië.
- 14° Het Balkangebergte in Turkije.
- 15° Het Caucasisch gebergte in 't Z. van Rusland.

STRIJD DER VLAAMSCHE GEMEENTEN.

A - TIJDVAK VAN 1300 TOT 1340.

De leliaarts en de Klauwaarts.

Verbeurdverklaring van Vlaanderen: 1300.

Filips de Schoone te Brugge.

Brugsche Metten:

Jacob van Chatillon.

Breiddel en de Coninck.

Moord: Mei 1302.

Gulden Sporenslag:

Kortrijk: Groeningeveld 1302.

Weiden; beek.

Overwinning der Gemeenten.

800 vergulde sporen.

In de O. L. V. Kerk

Slag bij den Peuvelberg: 1304.

Slag bij Kassel: 1328, Zanneken.

Lodewijk van Nevers graaf van Vlaanderen.

MEREN VAN EUROPA.

In Zweden: Het Wener - Witter - en het Mœlarmeer.

In Rusland: Het Lodega- en Onegameer.

In Zwitserland: Het meer van Geneven en van Constanz.

In Hongarië: Het meer Balaton.

VUURBERGEN.

De Vesuvius, bij Napels in Italië.

De Hekla, in het eiland IJsland.

De Etna, in het eiland Sicilië.

LANDENG TEN.

De Landengte van Perekop die de Krim aan Rusland verbind.

De Landengte van Corinthe die Morea aan Griekeland verbindt.

STATEN VAN EUROPA.

I - BELGIË

Het volk. – Ons land heeft eene bevolking van 6.025.000 inwoners die den Roomsch Katholieken godsdienst belijden en Waalsch, Nederlandsch of Fransch spreken.

Staatsbestuur. – België hoofdstad Brussel is een grondwettig en vertegenwoordigend koninkrijk verdeeld in 9 provinciën.

Voornaamste steden. – Brussel 500.000 inw., Antwerpen, Gent, Luik, Brugge, Mechelen, Leuven, Doornijk, Verviers, Namen, Bergen, enz.

Voortbrengselen. – België is over het algemeen eene lage, zeer vruchtbare landstreek, zeer rijk aan steenkolen en metalen. Het is het betrekkelijkste meest bevolkte land van Europa, het houdt op het vasteland de eerste plaatst voor nijverheid, landbouw, koophandel en voor de ontwikkeling der spoorwegen.

REKENVRAAG

Hoeveel interest brengen jaarlijks 850 fr. op uitgezet tegen 3,1/2 % van 15 Januari tot 24 April van hetzelfde jaar?

Oplossing.

Van den 15 Januari tot den 24 April is 99 dagen.

100 fr. geven op 360 dagen 3,50 - 1 fr. geeft op 360 dagen 3,50 : 100 - 850 fr. geven op 1 dag (3,50 : 100) × 850 - 850 fr. geven op 99 dagen: (3,50 × 850 × 99) : (100 × 360) = 8,18 fr.

JACOB VAN ARTEVELDE.

Zijne geboorte: 1290.

Zijne ambten :

Lid van het wevers gilde.

Deken “ “ “

Opperdeken der 52 ambachtsgilden.

Onzijdigheid :

De Engelsche wol.

Vlaanderen onzijdig.

Verbond :

Genegenheid der Vlamingen.

Belofte van Eduard III.

Handelsvoordeelen.

Onthoofding van Zeger van Kortrijk.

Interdikt in Vlaanderen.

Eerste feiten :

Slag bij Sluis: 1340

Beleg van Doornijk.

Wapenstilstand: schuld van Vlaanderen.

Zijn bestuur :

Ruwaard of regent van Vlaanderen.

De 3 leden van Vlaanderen.

Kanaal de Lieve.

Zijne dood : 1345 vermoord.

FRANKRIJK.

Het volk. – Frankrijk heeft ongeveer 38.000.000 inw. die den Roomsch-Katholieken godsdienst volgen en de Fransche taal spreken.

Staatsbestuur. – Frankrijk hoofstad Parijs is eene republiek verdeeld in 86 departementen. Het bezit Algiers en meer andere volksplantingen in de 4 wereldeelen.

Steden. – Parijs 2.500.000 inwoners aan de Seine. Lyon 380.000 aan de Rhone. Marseille 360.000, haven aan de Middellandsche zee. Bordeaux 220.000 op de Garonne. Rijsel 180.000 bij de grenzen van Belgisch Vlaanderen. Toulouse 140.000 aan de Garonne. Nantes 125.000 aan de Loire. Saint Etienne 150.000 in het midden. Rouaan 155.000 en Havre 110.000 aan de Seine. Brest 70.000 aan de Oceaan. Toulon 70.000 aan de Middellandsche zee.

Voortbrengselen. – Frankrijk is te gelijk een landbouwend fabriekrijk en handeldrijvend land. Het voert uit naar België: zijde, wol, graan, wijn en artikels van Parijs, zooals: modevoorwerpen, kramerswaren, goud en zilverwerk enz. Het koopt van ons: steenkolen, gegoten en ander ijzer, wapens, zink, suiker, olie, vlas en vee.

REKENVRAAG

Welk kapitaal zou men voor 6% moeten uitzetten om na 7 maanden 52,50 fr. interest te hebben?

Oplossing.

Op 7 maanden heeft men 52,50.

Op 1 maand heeft men $52,50 : 7 = 7,50$ fr.

Op 12 maanden heeft men $12 \times 7,50$ fr. = 90 fr.

Om 6 fr. te hebben moet men 100 fr. uitzetten.

“ 1 fr. “ “ “ 100 : 6 “

“ 90 fr. “ “ “ $(100 \times 90) : 6 = 1500$ fr.

FILIPS VAN ARTEVELDE.

Lodewijk van Male graaf van Vlaanderen.

Onder Filips bestuur :

Belastingen.

Kanaal van Deinze naar Brugge.

De Witte Kaproenen.

Slag bij Bevershoutveld: Mei 1382.

Slag bij Rozebeke: November 1382.

Lodewijk van Male naar Brugge.

Dood van Filips van Artevelde: 1382 - Lodewijk van Male: 1384.

Margaretha, dochter van Lodewijk van Male treedt in huwelijk met Filips de Stoute: het Huis van Burgondië in België.

N° 32.

De moeders hebben dochters - les mères ont des filles.

De moeien hebben nichten - les tantes ont des nièces.

De vrouwen hebben winkels - les femmes ont des boutiques.

De juffrouwen hebben kleeden - les demoiselles ont des robes.

De meesteressen hebben klassen - les maitresses ont des classes.

De pachteressen hebben meiden - les fermières ont des servantes.

De huizen hebben schouwen - les maisons ont des cheminées.

De deuren hebben klinken - les portes ont des clinches.

De kelders hebben gewelven - les caves ont des voûtes.

De vensters hebben ruiten - les fenêtres ont des vitres.

De hoeven hebben schuren - les fermes ont des grange.

De karen hebben wielen - les charretes ont des roues.

De kaarsen hebben wiekten - les chandelles ont des mèches.

De slaaplijven hebben mouwen - les camisoles ont des manches.

De melkvrouwen hebben stoopen - les laitieres ont des cruches.

De kielen hebben zakken - les blouses ont des poches.

De mossels hebben schelpen - les moules ont des coquilles.

De hennen hebben kamen - les poules ont des crêtes.

REKENVRAAG

Kunt gij ook nu vinden tegen hoeveel % men 2400 fr. gedurende 6 maanden heeft uitgezet als men er 192 fr. interest van getrokken heeft?

Oplossing.

2400 fr. geven op 6 m. - 1 fr. geeft op 6 m. - 1 fr. geeft op 1 m. - 100 fr. geven op 1 m. - 100 fr. geven op 12 m. : $(192 \text{ fr.} \times 100 \times 12) : (2400 \times 6) = 16 \%$.

FRANKRIJK.

[Helemaal niet te verklaren volgt onder deze titel letterlijk volgende tekst... over Nederland! - AC]

Het volk. – De Nederlanden hebben eene bevolking van 4.500.000 inwoners die de Nederlandsche taal spreken en voor ongeveer 3/5 den Protestandschen godsdienst en 2/5 den Roomsch-Katholieken godsdienst belijden.

Staatsbestuur. – De Nederlanden of Holland hoofstad den Haag zijn een grondwettig koninkrijk. De volksplantingen in Oceanië tellen 27.000.000 inwoners;

Steden. – Amsterdam 240.000 inwoners, haven aan de Zuiderzee. Rotterdam 170.000, haven aan de Maas. den Haag 130.000, bij de zee. Utrecht 70.000. Groningen 42.000. Leiden 41.000. Arnhem 40.000. Haarlem 36.000. Maas-tricht 30.000, aan de Maas in Hollandsch Limburg.

Voortbrengselen. – Holland is landbouwend en te gelijk door zijne menigvuldige kanaalen van natuur zeevarend en handeldrijvend. Holland koopt van ons: geweefsels, bewerkt ijzer, kalksteen, wapens, zink, glas, hop, enz. Holland verkoopt ons wol, boomwol of katoen, koffie, vee, graan, visch, koper en tin uit de kolonieën.

DE BRITANISCHE EILANDEN.

Het volk. – De Britanische eilanden hebben 36.000.000 inwoners die den Protestandschen of Roomsch Katholieken godsdienst belijden en de Engelsche taal spreken.

Staatsbestuur. – De Britanische Eilanden maken het vereenigt koninkrijk van Groot-Britanië en Ierland uit omvattende: Engeland hoofstad Londen; Schotland hoofdstad Edimburg en Ierland hoofdstad Dublijn. Dit koninkrijk bezit in de 5 werelddeelen rijke volksplantingen met meer dan 250.000.000 inwoners.

Steden. – Londen 4.000.000 inwoners, haven aan de (Iersche zee) Teems; Liverpool 560.000, haven aan de Iersche zee. Manchester 550.000. Birmingham 400.000 in het binnenland. Bristol 210.000. Hull 160.000. Newcastle 150.000, zeehavens. Edimburg 230.000 en Glasgow 520.000 in Schotland. Dublijn 340.000 en Belfast 175.000 havens.

Voortbrengselen. – De grond der Britanische Eilanden is over het algemeen laag, vruchtbaar, wel bebouwd en de rijkste van Europa aan landbouw en mijnprodukten. Voor wat aangaat de nijverheid, den koophandel, het zee- en het koloniewezen is Engeland de grootste mogendheid waar de geschiedenis gewag van make. Het verkoopt aan België ruwe boomwol (katoen), wol, geweefsels, petrol, huiden, machienes, thee; het koopt van ons: laken, saaiet, boter, vee, fruit, bougies, papier, spiegelglas, zink.

N° 35

J'ai l'assiette - ik heb de telloor.

Nous avons le plat - wij hebben den schotels.

Tu as une table - gij hebt eene tafel.

Vous avez une chaise - gij hebt eenen stoel.

J'ai le mouchoir - Ik hebt eenen zakdoek.

Nous avons la cravate - wij hebben den halsdoek.

Tu as une fourchette - gij hebt een verket.

Vous avez une cuiller - gij hebt eenen lepel.
J'ai la tasse - ik heb de tas.
Nous avons la soucoupe - wij hebben het schotteltje.
Tu as une bouteille - gij hebt eene flesch.
Vous avez une verre - gij hebt een glas.
J'ai la brosse - ik heb den borstel.
Nous avons le peingne - wij hebben den kam.
Tu as un moutardier - gij hebt een mosterdpot.
Vous avez un saliër - gij hebt een zoutvat.
J'ai la pipe - ik heb de pijp.
Nous avons le cigare - wij hebben de cigaar.

OOSTENRIJK HONGARIË

Het volk. - Dit land heeft eene bevolking van 29.000.000 inw. die mees-
tendeels den Roomschen godsdienst volgen en de Duitsche en Hongaarsche
taal spreken.

Staatsbestuur. - Oostenrijk Hongarië hoofsteden Weenen en Budapesth is
eene tweevoudige monarchie of alleenheerschappij, het opperhoofd is kei-
zer voor Oostenrijk en koning voor Hongarië.

Steden. - Weenen 2.200.000 inw. aan de Donau in Oostenrijk. Budapesth
370.000 aan den Donau in Hongarië. Praag 170.000 aan eenen zijtak van
de Elbe in Bohemen. Triest 120.000, haven aan de Adriatische zee. Gratz
100.000. Lemberg 100.000. Krakau 70.000 aan de Weichsel.

Voortbrengselen. - Oostenrijk Hongarië is een meestal bergachtig land dat
nochtans in het midden de uitgestrekte Hongaarsche laagvlakte omsluit. Het
is zeer rijk aan mijnen en wouden. Hongarië levert op voor den uitvoer vee,
tabak, wijn en bovenal granen.

HET BURGONDISCHE HUIS.

D - KAREL DE STOUTE

I - Strijd tegen de gemeenten:

De Gentenaars: 1467.

Luikenaars: Brusthem: 1467.

De 600 Franchimonteezen 1468

Onderwerping der Gentenaars.

II - Ontwerp van een koninkrijk:

Ontwerp: voordeelen.

Karel kocht Gelderland en Lotharingen.

Samenkomst te Trier in Duitschland.

Veldslagen van Granson en Morat in Zwitserland 1476.
Slag bij Nancy: dood van Karel 1477.

OEFEENING 41

L'élève a un prix - de leerling heeft een prijs.
La pomp a un bras - de pomp heeft eenen arm.
Le malade a un abcès - de zieken heeft een zweer.
Le marchand a un commis - De koopman heeft eene klerk.
La fenêtrre a un châssis - De venster heeft een ram.
Le roi a un palais - De koning heeft een paleis.
L'homme a une voix - De mensch heeft eene stem.
Le moissonneur a une faux - De maaier heeft een zeisen.
Le chien a un os - De hond heeft een been.
Le livre a un dos - De boek heeft eene rug.
Le coffre a un cadenas - De koffer heeft een hangslot.
La table a un dessus - De tafel heeft een blad.
Le joueur a un as - De speler heeft eene aas.
La bride a un mors - De toom heeft een gebit.

REKENVRAAG

Een landbouwer heeft 2 peerden, 8 runderen en 6 zwijnen. Voor hoeveel frans stroo zal hij in 1 jaar onder die dieren verstrooien als gij weet dat 1 peerd gemiddeld 2,1/2 kilo, een rund 4,1/2 kg. en een zwijn 2 kg. per dag noodig heeft en het stroo 3,50 fr. de 100 kg. geld.

Oplossing.

Op 1 dag hebben de peerden noodig	2,1/2 kg. × 2	=	5 kg.
De runders	4,1/2 kg. × 8	=	36 kg.
De zwijnen	2 kg. × 6	=	<u>12 kg.</u>
Dagelijks verstroot de landbouwer			53 kg.

Op 1 jaar $365 \times 53 \text{ kg.} = 19345 \text{ kg.}$ stroo.
100 kg. stroo kosten 350 fr.
1 kg. kost 0,0350 fr.
19345 kg. kosten $19345 \times 0,0350 \text{ fr.} = 677,07.$

DENEMARKEN.

Het volk. – Denemarken heeft eene bevolking van 2.000.000 inwoners die den Protestantschen godsdienst aanhangen en de Deensche taal spreken.
Steden. – Copenhagen 250.000 inwoners hoofdstad, haven aan de Sund in het eiland Seeland. Aalborg 11.000 en Viborg 6.000 in Jutland.

Staatsbestuur. – Denemarken hoofstad Copenhagen is een grondwettig koninkrijk. Het bezit de Faroër eilanden, IJsland, Groenland en een eiland van de Antillen.

Voortbrengselen. – Denemarken is een laag land dat uit eilanden en schiereilanden bestaat. Het is een landbouwend en handeldrijvend land dat veel op de Nederlanden trekt. Het voert uit: granen, peerden en produkten van de zeevischvangst en de landbouw.

ONTLEDING

De		lidw. bep. mann. enk. - O - bepaalt hond.
trouwe		bijv. naamw. hoed. mann. enk. - O - bepaalt hond.
hond		naamw. gem. mann. enk. - O - onderwerp van bewaakt.
bewaakt		werkw. aant. wijze teg. tijd 3e p. enkelvoud.
het		lidw. bep. onz. enk. - V - bepaalt hof.
hof		naamw. gem. o. enk. - V - voorwerp van bewaakt.
zijns		bijv. naamw. bezit. mann. enk. - B - bepaalt meesters
meesters		naamw. gemeen mann. enk. - B - bepaling van bezit.

REKENVRAAG

Iemand heeft gedurende 16 maanden 4500 fr. uitgezet tegen 4%, een ander 5400 fr. gedurende 14 maanden tegen 3, 1/2 %. Wie heeft er meest interest gehad?

Oplossing.

100 fr. geven op 12 m. 4 fr.

1 fr. geeft op 12 m. $4 : 100$

1 fr. geeft op 1 m. $4 : (100 \times 12)$

4500 fr. geven op 1 m. $(4 \times 4500) : (100 \times 12)$

4500 fr. geven op 16 m. $(4 \times 4500 \times 16) : (100 \times 12) = 240$ fr.

100 fr. geven op 12 m. 3,5 fr.

1 fr. geeft op 1 m. $3,5 : (100 \times 12)$

5400 fr. geven op 1 m. $(3,5 \times 5400) : (100 \times 12)$

5400 fr. geven op 14 m. $(3,5 \times 5400 \times 14) : (100 \times 12) = 220,50$

De 1e heeft dus 240 fr. – 220,5 fr. = 19,5 fr. meest.

INHOUD VAN DE VOORNAAMSTE GRANEN EN KNOLGEWASSEN.

Op 1000 deelen bevat

	Stikstof	Fosfoorzuur	Potasht	Kalk
Tarwe	20,8	7,9	5,3	0,6
Rogge	17,6	8,4	5,6	0,5
Haver	19,2	6,2	4,4	1,0

Gerst	16,0	5,6	2,6	0,2
Mais	16,0	5,9	3,7	0,3
Erwten	35,8	8,6	9,8	1,2
Boonen	40,8	11,9	13,1	1,5
Beeten	1,8	0,6	4,1	0,3
Lijnzaad	32,0	13,5	10,0	2,6
Aardappelen	3,2	1,6	5,7	0,2
Rapen	1,3	1,1	3,1	0,8
Klavers	5,0	1,7	5,3	4,2
Wortels	2,1	1,0	2,8	0,9
Hooi	14,1	4,1	13,2	8,6
Melk	6,4	1,9	1,7	15,0
Kaas	45,0	11,5	2,5	6,9
	21,8	3,2	6,8	6,8
	32,0	0,4	0,6	0,1

OVER HET NUT DER KLEINE VOGELN.

De vreeselijkste vijanden onzer groenten, fruitboomen en veldvruchten zijn de insecten zoo als de rupsen, de vlinders, de kevers, de vliegen en de muggen. Zij zijn zoo talrijk en dikwijls zoo uiterst klein dat het den mensch gansch onmogelijk is ze af te weren. Zij zouden al de vruchten der aarde verslinden indien de voorzienigheid de zwaluwen, de roodborstjes, de meezen, de winterkoninkjes, de vinken en vele andere vangertjes niet gelast had deze schadelijke diertjes onverpoosd en onvermoeid te achtervolgen. Deze vogeltjes behoeven eene ontelbare hoeveelheid insekten voor hun dagelijks voedsel en zijn daardoor voor onberekenbaar voordeel voor den landbouw; zoo verteert om dit door een enkel voorbeeld duidelijk te maken een enkel paar meezen dagelijks 1500 insekten dat is jaarlijks 547.500.

KEIZER KAREL V.

A - ZIJNE JEUGD.

Geboorte : Gent 1500.

Zijne opvoeding :

Letterkundig: Adriaan Boyens.

Krijgskundig: Willem van Croy.

Staatkundig: Margaretha van Oostenrijk.

Zijne staten :

1515: Nederland.

1516: Spanje, Beide Siciliën, Amerika.

1519: Oostenrijk, Duitschland - Karel V.

N° 46

Le poirier porte des poires - de pereboom draagt peren.

Les pommiers portent des pommes - de appelboom draagt appelen.

Le prunier porte des prunes - de pruimeboom draagt pruimen.

Les cerisiers portent des cerises - de kriekeboomen dragen krieken.

Le pecher porte des pêches - de perzikboom draagt perziken.

Les noyers portent des noix - de nooteboom draagt nooten.

Le figuiers porte des figuse [??] - de vijgeboom draagt vijgen.

Les chataigniers portent des chataîgnes - de kastanjeboomen dragen kastanjes.

Le murier porte mûres - de moerbezieboom draagt moerbeziën.

Les grosseilles portent des grosseilles - de aalbeziestruiken dragen aalbeziën.

Le fraisier porte des fraises - de aarbeziestruik draagt aardbeziën.

Les amandiers portent des amandes - de amandelboomen dragen amandels.

Le framboisier porte des framboises - de framboziestruik draagt frambozen.

Le neflier porte des nefles - de mispelboom draagt mispels.

Le noisetier porte des noisettes - de beukeboom draagt beukenooten.

Les hetre portent des freines [?? - *moet zijn: faînes (beukennoten) - AC*]

La vigne porte des raisin - de wijngaard draagt druiven.

ITALIË

Het volk. – Italië heeft eene bevolking van 29.000.000 inwoners die den Roomschen godsdienst belijden en de Italiaansche taal spreken.

Staatsbestuur. – Italië hoofstad Rome is een koninkrijk.

Voornaamste steden. – Turijn 250.000 aan de Po. Genua 160.000, haven aan de Middellandsche zee. Milaan 280.000 aan de Po. Venetië 130.000, haven aan de Adriatische zee. Florentië 150.000 aan de Arno. Livorno 100.000, haven aan de Middellandsche zee. Rome 300.000 aan de Tiber. Bologna 110.000 in de Po-kom. Napels 500.000, haven aan de Middellandsche zee. Palermo 200.000 en Messina 100.000, havens in Sicilië.

- De kerkelijke staten die nu aan het Koninkrijk Italië gehecht zijn hadden voor 1870 700.000 inwoners en voor 1860 3.300.000. De Paus werd door de Kardinalen gekozen.

Voortbrengselen. – Italië is beroemd om zijne schoone luchtstreek, zijne lieflijke en verscheidene uitzichten en zijn natuurlijke rijkdommen. Nochtans maakt de nijverheid weinig voortgang behalve in de Noordprovincien. Het verkoopt aan België: solfer, drogerijen, vruchten en stroohoeden. Het koopt van ons: wapens, laken, linnen, spiegelglas en machines.

OEFENING 53.

Heeft de smid een hamer - Le forgeron a-t-il un marteau.
Heeft de hovenier eene hofkoord - Le jardinier a-t-il un cordeau.
Heeft de kachel eene buis - Le poêle a-t-il un tuyau.
Heeft het kind een spel - Lanfent a-t-il un jeu.
Heeft de landbouwer een rolblok - Le laboureur a-t-il un rouleau.
Heeft de schilder een penseel - Le peintre a-t-il un pincau.
Heeft de dorscher een vlegel - Le batteur en grange a-t-il un fleau.
Heeft de neef een geschenk - Le neveu a-t-il un cadeau.
Heeft de beenhouwer een mes - Le boucher a-t-il un couteau.
Heeft het bed een gordijn - Le lit a-t-il un rideau.
Heeft de gordijn een ring - Le rideau a-t-il un anneau.
Heeft de vuilniskar een as - Le tombereau a-t-il un essieu.
Heeft de metser een paslood - Le macon a-t-il un niveau.
Heeft de ton een reep - Le tonneau a-t-il un cerceau.
Heeft de visscher een schuit - Le pecheur a-t-il un bateau.
Heeft de naaister een naaikussen - Le couturiere a-t-il un carreau.

REKENVRAAG

Een bijzondere heeft twee wissels: de een van 2500 fr., betaalbaar na 3 maanden, de andere van 3450 fr. betaalbaar na 2½ maanden. Hoeveel zal hij daarvoor ontvangen indien de bankier beide wissels disconteert tegen 1/2 % per maand?

Oplossing.

100 fr. geven op 1 m. 0,5 fr.

1 fr. geeft op 1 m. $0,5 : 100$

2500 fr. geven op 1 m. $(0,5 \times 2500 \times 3) : 100 = 27,50$ fr.

Disconto voor den 1e wissel 27,50 fr.

100 fr. geven op 1 m. 0,5 fr.

1 fr. geeft op 1 m. $0,5 : 100$

3450 fr. geven op 1 m. $(0,5 \times 3450) : 100$

3450 fr. geven op 2½ m. $(0,5 \times 3450 \times 2,5) : 100 = 43,1/18$

Disconto van de 2e wissel 43,12 fr.

De bankier zal dus betalen:

Voor den 1e wissel 1500 fr. – 27,50 fr. = 1427,50 fr.

Voor den 2e wissel 3450 fr. – 43,12 fr. = 3406,88 fr.

Wachtebeke 21 April 1898.

Waarde Meester,

Ik kom u uit naam mijner ouders eene gunst vragen.

Morgen beginnen wij aardappelen te planten en daar ik vader in dit werk veel kan helpen vraag ik u om twee of hoogstens drij dagen uit de school te mogen blijven. Ik zal nadien mijn best doen om den verloren tijd in te winnen; ook zal ik des avonds met zorg mijn huiswerk maken.

In afwachting dat gij mij welwillend deze kleine gunst zult toestaan noemt ik mij met de grootste achting

Uwe zeer onderdanigen leerling
Valerie Willems.

KEIZER KAREL V.

B - Zijne oorlogen.

Tegen Frans I :

Slag bij Pavia: 1525.

Vrede van Madrid: 1526.

Dames-vrede: 1529.

Vrede van Crepy.

Tegen de Turken :

In Hongarië.

Te Tunis 20.000 Christenen.

Te Algiers: storm.

Tegen de Protestanten :

Luther zijne prediking.

Slag bij Mulhberg: 1547.

Vrede van Augsburg: 1545.

Zijn afstand: 1555. België word eene bezitting van Spanje.

Zijne dood St. Juste in Spanje: 1558.

BEDIENING VAN HET VOORNAAMWOORD.

Wie gaat daar? Hij is het.

1° Een voornaamwoord kan onderwerp en gezegde zijn: Wiens brood men eet diens woord men spreekt.

2° Een voornaamwoord kan bepaling van bezitting zijn: Heb medelijden met den armen, geef hem eene aalmoes.

3° Een voornaamwoord kan doelwoord zijn: De tijd vliegt, gebruikt hem wel; met wien men verkeert word men geeerd.

4° Een voornaamwoord kan voorwerp en bepaling met voorzetsel zijn.

N° 57

Le lait est dans les pots - Le sucre est dans les sucriers - Le poivre est dans les poivriers - Le vinaigre est dans les vinaigriers - Le vin est dans

les tonneaux - Le beurre est dans les beurriers - Les pains sont dans les garde-manger - Les livres sont dans les portefeuilles - Les pigeons sont dans les pigeonniers - Les chiens sont dans les chenils - Les lièvres sont dans les gîtes - Les blaireaux sont dans les terriers - Les poulets sont dans les poulaillers - Les papiers sont dans les tiroirs - Les charbons sont dans les bacs - Les pianos sont dans les salons.

Wachtebeke 23 April 1898.

Bemide Oom

Ik kon u in vaders naam een gunst verzoeken.

Maandag om 4 ure namiddag wordt er in de herberg "De gouden Leuw" door L. De Windt een stuk land verkocht. Daar het zeer gunstig gelegen en tevens zeer vruchtbaar is, zou vader het gerne gebruiken al moest hij hoogen pacht betalen. Indien het eenigzins mogelijk is gelief dan zondag namiddag eens naar onzent te komen om over de voorwaarden van koop en pacht te spreken en terzelfdertijd het land eens na te zien.

In afwachting het genoegen te hebben u morgen namiddag te mogen ontvangen noem ik mij

Uw zeer verkleefde neef
Valerie Willems.

REKENVRAAG

Een persoon trekt alle halfjaren 42 fr. interest van B $3\frac{1}{2}\%$ die hij aan de koers 101 gekocht heeft. Hoeveel heeft hij in die fondsen staan?

Oplossing.

Alle halve jaren trekt hij 42 fr.

Op 1 jaar trekt hij dus 84 fr.

Hij heeft dus 84 fr. : 3,5 = 24 actiën.

1 actie kost 101 fr.

24 actiën kosten 24×101 fr. = 2424 fr.

OEFENING 60.

Les cailloux sont des pierres - De keien zijn steenen.

Les fous sont des malheureux - De zotten zijn ongelukkigen.

Les choux sont des légumes - De koolen zijn groenten.

Les sous sont des monnaies - De stuivers zijn muntstukken.

Les hibous sont des oiseaux - De uilen zijn vogels.

Les bambous sont des roseaux - De bamboezen zijn rieten.

Les toupies sont des joujoux - De tollen zijn kinderspeeltuigen.

Les poux sont des insectes - De luizen zijn insecten.

Les bagues sont des bijoux - De ringen zijn juweelen.

Les coucous sont des oiseaux - De koekoeken zijn vogels.

Les licous sont des liens - De halsters zijn banden.
Les filous sont des trompeurs - De gouddieven zijn bedriegers.
Le terrier sont des trous - De legers zijn hollen.
Les verrous sont des fermetures - De grendels zijn sluitingen.
Les pointes sont des clous - De stiften zijn nagels.
Les brous sont des enveloppes - De snoesters zijn hulsels.
Les genoux sont des articulations - De knieën zijn gewrichten.

KEIZER KAREL V.

C - BELGIË ONDER ZIJN BESTUUR.

1° Margaretha van Oostenrijk :

Hare hoedanigheden.

Verlicht bestuur.

Hare dood: 1530.

2° Maria van Hongarië :

Zware belastingen.

Onlusten te Gent.

Bestraffingen der Gentenaars.

3° Welvaart :

Rijkdommen van Antwerpen.

Karel V en Jan Daens.

Wachtebeke 26 April 1898

Bemide Kozijn Leo

Sedert eenige dagen spreekt men in ons dorp van een groot ongeluk dat in den stal uws vaders zou voorgevallen zijn.

Het gerucht loopt hier dat twee uwer koeien van eene besmettelijke ziekte gestorven zijn en dat de overige op het punt zijn te moeten afgemaakt worden.

Die verontrustende tijding heeft in onze familie eene groote ontroering te weeg gebracht; doch wij hopen dat onze vrees zal ongegrond worden en dat de geruchten zoo niet onwaar toch grootendeels overdreven zijn.

Beste Leo laat ons niet lang in deze pijnlijke verwachting, maar schrijf ons ten spoedigste wat wij diesaangaande moeten gelooven.

Uw toegedane ~~neef~~ nicht

Valerie Willems.

[Hier heeft Valerie eindelijk eens in de gaten dat ze eigenlijk geen "neef" – zoals het model had voorgeschreven – maar toch wel een "nicht" was. Ze schrapt zelf het woord "neef"! - AC]

N° 65 IN HET ENKELVOUD.

Le malade est dans l'hôpital - De zieke is in het hospital.

L'hôpital est souvent un tombeau - Het hospitaal is dikwijls een graf.

Le carnaval est un jour de divertissement - De vastenavond is een dag van vermaak.

Le chacal est une espèce de renard - De jakhals is eene soort van vos.

Le cadavre est un regal pour le chacal - Het lijk is een feestmaal voor den jakhals.

La statue a un piedestal - Het standbeeld heeft een voetstuk.

J'ai vu un général, un caporal et un soldat - Ik heb eenen veldoverste, eenen korporaal en eenen soldaat gezien.

Le manouvrier a un cal - De handwerker heeft eene weer.

Le veau est un animal - Het kalf is een dier.

Il y a un vaisseau dans le canal - Er is een schip in de vaart.

Le métal est un minéral - Het metaal is eene delfstof.

Le bal est un divertissement - Het dansfeest is een vermaak.

L'animal a un mal - Het dier heeft eene kwaal.

Le chou est un végétal - De kool is een gewas.

Dans l'église il y a un confessionnal - In de kerk is er een biechtstoel.

Le confessionnal a un rideau - De biechtstoel heeft eene gordijn.

Il y a un tribunal dans la capitale - Er is eene rechtbank in de hoofdstad.

Le tribunal a un president - De rechtbank heeft een voorzitter.

As-tu lu le journal - Hebt gij het dagblad gelezen.

Donnez-moi le journal - Geef mij het dagblad.

ZWEDEN EN NOORWEGEN.

Het volk. – Zweden en Noorwegen heeft eene bevolking van 7.000.000 inwoners die den Protestantschen godsdienst aanhangen en de Zweedsche en de Noorweegsche taal spreken.

Staatsbestuur. – Zweden, hoofdstad Stockholm en Noorwegen, hoofdstad Christiania zijn twee door éénen koning bestuurde koninkrijken.

Steden. – Stockholm 180.000, haven, gewone verblijfplaats des konings.

Göteborg 80.000, haven aan de Gotha. Christiania 80.000, haven aan de Skager Rack, zetel van den Stadhoud. Bergen 35.000, zeehaven.

Voortbrengselen. – Dit schiereiland is eene uitgestrekte streek over het algemeen koud en onvruchtbaar. De inwoners leven samen aan de kusten en houden zich bezig met vischvangst, veehandel, het bouwen van schepen en benutting der metalen en wouden voor den uitvoer.

Wachtebeke 28 April 1898.

Bemide Kozijn

In uwen laatsten brief las ik met verwondering dat gij vernomen hebt dat er eene besmettelijke ziekte in onze stallen heerscht.

Ik ben zoo gelukkig u te mogen schrijven dat die geruchten volkomen onwaar zijn. Ziehier wat daartoe kan aanleiding gegeven zijn. In onze buurt woont een landbouwer die ook Raes heet: welnu op diens stal is er eene gestorven van een ongeval maar niet van eene besmettelijke ziekte. In geheel onze streek is er geene spoor te vinden van mond- of klauw ziekte, longziekte, pokziekte, enz.

Ik hoop dat deze weinige regelen voldoende zullen zijn om u volkomen gerust te stellen.

Uw toegedane kozijn
Valerie Willems.

N° 69

Les caves ont des soupiraux - De kelders hebben keldervensters.

Les soupiraux sont des trous - De keldervensters zijn hollen.

Les eglises ont des portails - De kerken hebben portalen.

Les dames ont des éventails et des bijoux - De damen hebben waaiers en juweelen.

Les cardinaux ont des camails - De kardinalen hebben manteltjes.

Les marrechaux ont des clous, des martaux, des travaux - De hoefsmeden hebben nagels, hamers, hoefstallen.

Les chevaux ont des portails - De paarden hebben borstriemen.

Les fermières ont des baux - De pachteressen hebben pachten.

Les baux sont des contrats - De pachten zijn contracten.

Les vaisseaux ont des gouvernails - De schippen hebben roeren.

Les coraux sont dans les mers - De koralen zijn in de zee.

Les travaux sont des épouvantails pour les paresseux - De werken zijn schrikbeelden voor luijaarden.

Voyez vous les épouvantails sur les cerisiers - Ziet gij de vogelschrikken op de krikelaar.

Les travaux sont des capitaux - De werken zijn kapitalen.

Les eglises ont des portails, des vitraux, des confessionaux - De kerken hebben portalen, kerkvensters en biechtstoelen.

Les portes ont des vantaux - De deuren hebben vleugels.

Les chevaux sont dans les travaux - De paarden zijn in de hoefstalen.

Les chemins de fer ont des rails - De ijzerweegen hebben richels.

Les coraux sont des productions de la mer - De koralen zijn voortbrengselen van de zee.

REKENVRAAG

Een heer kocht 4 stuks van 1000 fr B $3\frac{1}{2}$ aan de koers van $101\frac{3}{4}$; een jaar later verkocht hij ze aan de koers $104\frac{1}{2}$. Zoek hoeveel % hij van zijn geld gehad heeft en houd hierbij rekening niet van den interest maar ook van de kliming.

Oplossing.

4 stuks van 1000 fr. = 40 stuks van 100 fr.

Hij betaalt $101\frac{3}{4} \times 40 = 4070$ fr.

Hij trekt $3\frac{1}{2}$ fr. $\times 40 = 140$ fr. interest.

Hij verkopt ze $104\frac{1}{2}$ fr. $\times 40 = 4180$ fr.

Hij heeft er voor betaalt 4070 fr.

Winst op zijne actiën 110

Interest 140

Met 4070 fr. wint dien heer 250 fr.

Met 1 fr. $250 : 4070$

Op 100 fr. $(250 \times 100) : 4070 = 6,14$ fr. %.

Wachtebeke 2 Mei 1898.

Bemide Kozijn

In uw laatste briefje vroegt gij naar den toestand van den oogst in onze streken. Met de grootste vreugde ga ik aan uw verzoek voldoen.

Al de graangewassen zonder uitzondering liggen uitmuntend schoon zoodat wij zonder ongevallen op eenen overvloedigen oogst rekenen mogen. Het allergunstigste weder werkt zeer voordeelig op het vlas, de aardappelen, beeten en klavers.

Gij ziet dus dat wij ons enkel te beloven hebben. Zondag aanstaande zal ik u waarschijnlijk een bezoek brengen: wij zullen van de gelegenheid gebruik maken om uwen oogst eens na te zien.

Uw verkleefde
Valerie Willems.

FRANSCH TAAL - MEERVOUD DER ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Men maakt het meervoud der zelfstandige naamwoorden met eene S bij het enkelvoud te voegen.

Uitzonderingen.

I° De zelfst. naamw. die op S X Z eindigen veranderen niet in het meervoud.

II° De zelfst. naamw. die eindigen op AU EU nemen eene X in het meervoud.

III° De zelfst. naamw. op AL veranderen AL in AUX. Evenwel bal, cal, car-
naval, chacal, festival, régal, nemen een S in het meervoud.

IV° De zelfst. naamw. op OU en AIL nemen eene S in het meervoud. Even-
wel bijou, caillou, chou, genou, hibou, joujou, pou, nemen X. Bail, corail,
travail, vantail, vitrail, veranderen AIL in AUX voor het meervoud.

V° Ciel maakt in het meervoud CIEUX, œil YEUX, aieul AIEUX (voorou-
ders) en AIEULS (grootvaders).

N° 72

Les yeux sont les miroirs de l'âme. Les bienheureux sont dans le ciel. Dieu
a créé la terre, les cieux, les étoiles, les plantes, les hommes et les animaux.
Les vertus de nos aieux sont notre heritage. Voici l'aieul de Marie. Les ai-
euls de Jean vivent encore. Les yeux sont des bijoux. Le pain, la soupe et le
fromage ont des yeux. Les cieux proclament la gloire de Dieu. Les yeux ont
des maux. Les Germains sont nos aieux. Les aieuls de Marie vivent encore.
Les hommes, les quadrupèdes, les oiseaux et les poissons ont deux yeux.
Dieu est dans les cieux. Pensez souvent à l'œil de Dieu.

REKENVRAAG

Iemand koopt aan den koers 87,50 fr. 35 actiën B 3 %; 40 aan den koers
95,50 fr. van 3½ %. Hoeveel jaarlijksche rente zal die persoon genieten?
Hoeveel zou hij meer hebben indien hij zijn geld aan 4 % kon plaatsens?

Oplossing.

Van de 1e reeks trekt hij $35 \times 3 \text{ fr.} = 105 \text{ fr.}$

Van de 2e reeks trekt hij $40 \times 3,5 \text{ fr.} = 140 \text{ fr.}$

Hij trekt in 't geheel 245 fr. rente.

Hij geeft voor de 1e reeks $87,50 \times 35 = 3062,50 \text{ fr.}$

Hij geeft voor de 2e reeks $95,50 \times 40 = \underline{3820,00 \text{ fr.}}$

Hij heeft in het geheel gegeven $6882,50 \text{ fr.}$

Op 100 fr. wint hij 4

Op 1 fr. 4 : 100

Op 6882,50 wint hij $(4 \times 6882,50) : 100 = 275,30 \text{ fr.}$

Dus $275,30 \text{ fr.} - 245 \text{ fr.} = 30,30 \text{ fr.}$ meer.

OEFENING 73.

Les hommes ont des yeux - De menschen hebben oogen.

Les ecoliers ont des amis - De scholieren hebben vrienden.

Les enfants ont des trompes oncles - De olifanten hebben trompen oomen.

Les instituteurs ont des montres - De onderwijzers hebben zakhorlogen.

Les éléphants ont des trompes - De olifanten hebben trompen.

Les œufs ont des coquilles - De eiers hebben schelpen.

Les escaliers ont des rampes - De trappen hebben leuningën.
 Les hopitaux ont des chappelles - De gasthuizen hebben kapellen.
 Les hospices ont des directeurs - De godshuizen hebben bestuurders.
 Les arcs ont des cordes - De boogen hebben peezen.
 Les élèves ont des atlas - De leerlingen hebben atlassen.
 Les arbres ont des branches - De boomen hebben takken.
 Les abricots ont des noyaux - De abrikoozen hebben steenen.
 Les orteils ont des ongles - De teenen hebben nagels.
 Les habits ont des collets - De kleederen hebben kragen.
 Les oiseaux ont des becs - De vogels hebben bekken.
 Les ouvriers ont des outils - De werklïeden hebben werktuigen.
 Les yeux ont des paupiers - De oogen hebben oogscheelen.

Wachtebeke 5 Juni 1898.

Lieve Oom

In vaders naam kom ik u eenen kleinen dienst vragen.

Gelijk gij weet hebben wij een groot hof met boomgaard, uiterst wel geschikt om vele hoenders te houden. Tot hiertoe hebben wij hoogstens een twintigtal hennen gehouden, maar ziende dat er in de hoenderkweek ook groote winst te verkrijgen is zijn wij voornemens er minstens 200 te houden. En bij wien kunnen wij ons beter wenden dan tot u Goede Oom die zulke uitgelezen rassen hebt. Ik vraag u dus ons een zestal jongen hennen met haan te verkoopen. Ook twijfel ik er niet aan of wij zullen bij u eieren hebben als er eene hen wil broeien.

In de hoop dat gij de goedheid zult hebben ons dezen dienst te bewijzen blijf ik

Uw zeer verkleefde nicht
 Valerie Willems.

REKENVRAAG

Hoeveel worden 2000 fr. tegen a) 3 % - b) 4 % - c) 5 % samengestelden interest na a) 2 jaar - b) 5 jaar - c) 10 jaar - d) 18 - e) 25 jaar zal bezitten.

Oplossing.

		3 %	4 %	5 %
2000 fr. worden op	2 j.	2121,80 fr.	2163,20 fr.	2205 fr.
	5 j.	2318,54 fr.	2433,30 fr.	2552,56 fr.
	10 j.	2687,84 fr.	2960,48 fr.	3257,78 fr.
	18 j.	3404,86 fr.	4051,64 fr.	4813,24 fr.
	25 j.	4187,56 fr.	5331,68 fr.	6772,70 fr.

BELGIË ONDER DE SPAANSCHER OVERHEERSCHING.

A - OMWENTELING DER XVIe EEUW.

I - Margareet van Parma :

Staatsraad.

Verbond der edelen: 1566.

De beeldstormers.

II - Alva :

De Bloedraad.

Terechtstelling der graven van Egmont en Hoorne: 1568.

Belastingen - Algemeene optand.

III - Requesens :

Beleg bij lijden.

Eiland Schouwen.

Plundering van Antwerpen.

Pacificatie van Gent : 1576.

IV - Don Jan van Oostenrijk :

Eeuwigdurend edikt: 1577.

Slag bij Gembloers.

Dood van Don Jan: 1578.

V - Farnese :

Unie van Utrecht: De vereenigde Provinciën: 1579.

Ineming van Antwerpen en einde der omwenteling 1584.

Moord van Willem van Oranje 1584.

Gevolgen :

Voor Holland onafhankelijkheid en rijkdom.

Voor België : wreemde overheersching en armoede.

SPANJE.

Het volk. – Spanje heeft eene bevolking van 18.000.000 inwoners die den Roomschen godsdienst volgen en de Spaansche taal spreken.

Staatsbestuur. – Spanje hoofdstad Madrid is een grondwettig koninkrijk.

Het bezit verscheide koloniën in Amerika en Azië.

Steden. – Madrid 450.000 inwoners, hoofdstad aan eenen zijtak van den Taag. Barcelona 150.000. Valencia 150.000. Malaga 100.000, havens aan de Middellandsche zee. Murcia 100.000. Sevilla 120.000. Cordova 50.000, beide aan de Guadalquivir. Cadiz 75.000 aan de Oceaan. Saragoza 85.000 aan den Ebro.

Voortbrengselen. – Spanje bestaat uit dorre hoogvlakten die meestal met weilanden overdekt zijn; de bergen zijn rijk aan mijnen en de dalen zeer vruchtbaar. Ongelukkigig worden nijverheid en koophandel verlamd door

de burgerlijke oneenigheden, de baanstrooperij en het gebrek aan openbare wegen. Het verkoopt aan België: kwikzilver en andere metalen, keukenolie, vijgen, amandels, oranjeapels enz. Het koopt van ons ijzer, machines, rijtuigen, linnen, papier.

ZIJN MIJNE EIEREN VERSCH ?

M. Elias Cassé, een Fransch landbouwkundige, geeft het volgend middel op, om te zien of de eieren die men u te koop aanbiedt al of niet versch zijn. Het is een bekend feit, dat een ei des te zwaarder is, naar mate het verscher is.

Neemt 110 grammen keukenzout en lost dit in eenen liter water op.

Laat men een ei, dat den zelfden dag nog gelegd is, in deze oplossing zinken dan zal dit ei tot op den bodem vallen.

Is het drie dagen oud, dan zal het midden in de oplossing drijven, en is het meer dan drie dagen oud, dan zal het ei op de oppervlakte van de vloeistof drijven en het zal zooveel te meer boven de oppervlakte der vloeistof komen naarmate het ouder is en bijgevolg minder versch.

Wachtebeke 9 Mei 1898

Bemide neef,

In uwen brief van zaterdag laatst, lees ik met genoegen dat gij voornemens zijt u meer op den hoenderkweek te leggen, die voorzeker zeer winstgevend is.

Gij vraagt mij zes jonge hennen met haan; welnu, ik heb er juist eenen nest van 10, voortkomende van allerbeste legsters: deze zijn ter uwer beschikking.

Wat de eieren aangaat, die kunt gij krijgen als gij wilt: broeit er eene hen, kom dan maar spoedig af.

Ik ben uiterst tevreden u eenen dienst te kunnen bewijzen, en hebt gij verdere inlichtingen noodig nopens de hoenders, wend u met volle vertrouwen tot

Uwen verkleefden Oom [*zie vroegere opmerkingen!... - AC*]

Valerie Willems.

REKENVRAAG 8

Iemand draagt 450 fr. naar de spaarkas. Op hoeveel interest zal hij na 3 j. recht hebben indien zijn geld tegen 3 % geplaatst is?

Oplossing 8

1 fr. wordt tegen 3 % op 3 j. 1,09273 fr.

450 fr. worden $450 \times 1,09273 = 491,72$ fr.

491,72 fr. – 450 fr. = 41,72 fr. interest.

REKENVRAAG 9

Hoeveel zou die persoon na 10 j. ontvangen, voor kapitaal en interest als hij niet eenmaal de interesten ophaalde?

Oplossing n° 9

1 fr. wordt tegen 3 % op 10 j. 1,34392 fr.

450 fr. worden $450 \times 1,34392$ fr. = 604,76 fr.

Na 10 j. wordt 450 fr. dus 604,76 fr.

Wachtebeke 11 Mei 1898.

Beste Kozijn,

Gij weet dat mijn broeder eenige maanden geleden in het leger werd ingelijfd. Zijne afwezigheid viel onze familie zeer pijnlijk. Dikwijls zat moeder in stilte te weenen doch vader trachte haar te troosten. Antoon werd betreurd en beklaagd, en het gesprek viel menigmaal op den braven en werkzamen jongeling, die ons had moeten verlaten.

Gisteren avond zaten wij onder het eeten rustig te kouten, toen wij eensklaps op de deur hoorden kloppen. Moeder stak haar hoofd buiten, en riep: «Goede God, Antoon is daar!». En waarlijk het was hij. U onze blijdschap beschrijven, is mij onmogelijk. Hij vloog vader en moeder in de armen, terwijl tranen uit hunne oogen rolden. Wij allen drukten hem hartelijk de hand en wij waren uiterst gelukkig hem zoo frisch en gezond weder te zien.

Wat is mijn broeder toch een flink soldaat met zijn schoonen groenen uniform aan en den zwarten vederbos op den hoed! Antoon zat weldra met ons aan tafel. Moeder haalde een lekkere kan bier en het eten smaakte dubbel goed als hij ons verzekerde dat hij met een verlof voor zes weken is te huis gekomen.

Ge kunt denken hoe welkom hij is!

Uw verheugde kozijn,
Valerie Willems.

91

La poire est le fruit du poirier.

Les pommes sont les fruits des pommiers.

La prune est le fruit du pruniers.

Les cerises sont les fruits des cerisiers.

La pêche est le fruit du pechers.

Les noix sont les fruit des noyers.

La figue est le fruit du figuier.
Les châtaignes sont les fruits des châtaigniers.
La mûre est le fruit des muriers.
Les groseilles sont les fruits des groseilles.
La fraise est le fruit du fraisier.
Les amandes sont les fruits des amandiers.
La framboise est le fruit du framboisier.
Les nèfles sont les fruits des nèfliers.
La noisette est le fruit du noisetier.
Les faïnes sont les fruits des hêtres.
Le raisin est le fruit de la vigne.

PORTUGAAL.

Het volk. – Portugal heeft eene bevolking van 5.000.000 inwoners die den Roomschen godsdienst volgen en de Portugeesche taal spreken.

Staatsbestuur. – Portugal, hoofdstad Lisabon is een koninkrijk. Het bezit verscheiden koloniën in Afrika.

Stede. – Lisabon of Lisboa 250.000, haven aan den Taag. Porto 90.000, haven aan den Duero.

Voortbrengselen. – Portugal is bergachtig, vruchtbaar doch tamelijk slecht bebouwd en aan aardbevingen onderhevig; de bergbouw is nietig. Het levert nochtans op voor den uitvoer: zout, wijn, vruchten (meest oranjeappels), vijgen, olijfolie.

ONTLEDING DER VOORNAAMWOORDEN VOORKOMENDE IN DE VOLGENDE ZINNEN.

Zie spraakkunst bl. 25

Gij voorn. persoonlijk 2e pers. meervoud - O. onderwerp van hebt gedragen.

u “ pers. 2e pers. meervoud - V. voorwerp van hebt gedragen.

ieder voorn. pers. onbepaald enkelv. - O. onderwerp van heeft gehoorzaamd.

u “ pers. 2e pers. - V. achter het voorzetsel van.

mij voorn. pers. 1e pers. enkelvoud - D. doelwoord van heeft gehoorzaamd.

geen “ onbepaalde enk. - O. onderwerp van is geweest.

ik voorn. 1e pers. - O. onderwerp van zal geven.

u “ pers. 2e pers. meerv. - D. als doelwoord van zal geven.

deze voorn. aanw. meerv. - O. onderwerp van zullen verheugen.

hun “ pers. 3e pers. meerv. - D. doelwoord van toonen.

gij voorn. pers. 2e pers. meerv. - O. onderwerp van toont.
u " pers. 2e pers. meerv. - V. voorwerp van toont.
zij voorn. pers. 2e pers. meerv. - O. onderwerp van doen.
u " pers. 2e pers. meerv. - V. achter het voorzetsel voor.

N° 93

Nous mangeons la chair des bœufs, des veaux, des brebis, des agnaux, des porcs, des chevre, des lièvre, des lapins, des poules, des ois, des alouettes, des perdix, etc. Le couteau se compose du dos, des manches et de la lame. Le paysan et la paysanne parlent de l'étable, de la grange, du hangar, du chenil, du poulailler, des charrues et des charettes de la ferme. La table se compose du dessus, du châssis, du tiroir et des pieds. La couturière parle de l'œil de l'aiguille et de la tête de l'épingle. Le visage se compose du front, des yeux, du nez, des joues, du menton et des oreilles. Nous parlons des confessionnaux, des crucifix, des tableaux, des portails et des vitraux des églises. Le livre se compose du dos, de la couverture et des feuilles. Le signe de la croix est le signe du chrétien.

N° 94

L'escalier se compose de la rampe et des manches. La famille se compose du père, de la mère, de l'aïeul, de l'aieule, des frères et des sœurs. Voici les joujoux la fille. Voilà les billes du garçon. Les cieux et toute la nature parlent de la puissance, de la sagesse et de la bonte du Createur de l'univers. L'homme avait la domination sur les animaux de la terre, les oiseaux de l'air et les poissons de la mer. La jeunesse est la rose du printemps de la vie de l'homme. Je souffre du pied, de la poitrine, de l'estomac, du cœur. Il sort de l'église, de l'école, de l'hospice, de l'hôpital. Reine des anges, priez pour nous.

N° 96

Je pense aux parasols des demoiselles, aux manches des parapluies, aux seuils des fenêtres, aux brosses des noix, aux matelas des lits, aux capitaux des sociétés, aux vitraux des églises, aux travaux des marchands, aux travaux des laboureurs, aux colliers des chiens, aux des des couturières, aux grains des chapelets, aux bouchons des bouteilles.

N° 99

Je pense au métier du tisserand. Nous pensons aux cordeaux des jardiniers. Je pense au soufflet du forgeron et des maréchal. Nous pensons aux tabliers des cordonniers. Je pense au rouleau des fermiers.

Nous pensons aux fourreaux des sabres. Je pense au cigare du fumeur. Nous pensons aux terriers des blaireaux. Je pense au cadenas du coffre. Nous pensons aux mets des regals. Je pense au couvercle du cafetière.

RUSLAND.

Het volk. – Europeesch Rusland heeft eene bevolking van 87.000.000 inwoners, die de Grieksch schismatieken godsdienst aanhangen en de Russische taal spreken.

Staatsbestuur. – Rusland hoofdstad St. Petersburg, heeft eenen keizer, die met onbepaalde maagt regeert; het gebiedt over een groot deel van Azië en telt 100.000.000 inwoners.

Steden. – St. Petersburg 900.000 inwoners aan de Neva. Moskow 600.000 aan de Moskowa onderzijtak van den Wolga. Warschau 340.000, hoofdstad van Polen aan de Weichsel. Riga 100.000, haven aan de Oostzee. Odessa 200.000, haven aan de Zwarte zee. Astrakkan 60.000, haven aan de Caspische zee. Verder Kichenew, Kiew, Nyni-Novgorod.

Voortbrengselen. – Europeesch Rusland is eene zeer uitgestrekte laagvlakte, die koud en onvruchtbaar is in het Noorden en dor in het Zuid Oosten maar zeer vruchtbaar in het midden en aan den uitvoer oplevert: tarwe gezegd van Odessa, haver, vlas (van Riga genaamd), huiden, pelswerk, dennenwouden en bebouwd rijke mijnen van goud, witgoud en edelgesteenten in het Oeralgebergte.

Wachtebeke, 21 Mei 1898.

Bemide Broeder,

Toen gij ons laatst verlaten hebt, om uwen dienst in het leger te herneemen, heb ik u beloofd van tijd tot tijd eens te schrijven.

Vader, moeder, broeders, en zusters genieten allen de beste gezondheid. In onze stallen is er ook weinig verandering: verleden week hebben wij twee witte ossen verkocht aan den prijs van 670 fr. en vrijdag laatst hebben wij reeds twee magere ingekocht. Wat den oogst aangaat, die belooft zeer veel: de graangewassen staan zeer schoon, de aardappelen zijn regelmatig boven gekomen, de beeten ook zijn in vollen groei.

Daar het reeds eenigen tijd geleden is dat gij geschreven hebt, zijn wij allen nieuwsgierig om eenige tijdingen van u te hebben.

Ontvang ons aller groetenis.

Uwe verkleefde zuster,
Valerie.

N° 103

Nous pensons aux crosses des fusils, aux douves des cuves, aux bride des chevaux, aux pommes des choux, aux clefs des poêles, aux visières des casquettes, aux poches des surtoutes, aux feuilles des arbres, aux bagues des demoiselles, aux paupières et aux prunelles des yeux, aux poitrines, aux joues, aux dents, aux lèvres et aux bouches des hommes.

REKENVRAAG

Voor 7 gordijnen heeft men 17 meters stof gekocht. Hoevele meters voor elke gordijn? Men heeft 32 m. franjes aan deze gordijnen gezet. De gordijnstof kost 42,50 fr., de franjes 22,40 fr. Hoeveel kost a) de meter stof b) de meter 2,40 fr. Hoeveel kost elke gordijn?

Oplossing.

Voor ieder gordijn 17 m. : 7 = 2,428 m.

32 m. : 7 = 4,57 m. franjes aan ieder gordijn.

1 m. stof kost 42,50 fr. : 17 = 2,50 fr.

1 m. franjes kost 22,40 fr. : 32 = 0,70 fr.

Elke gordijn kost voor de stof $2,50 \times 2,42 = 6,04$ fr.

“ “ “ voor de franjes $0,70 \text{ fr.} \times 4,57 = 3,19$ fr.

Elke gordijn kost 9,23 fr.

Wachtebeke 24 Mei 1898

Bemide Vrienden

Ik wil u in dit briefje een ongeval mededeelen dat tot les moet verstreken aan de kinderen die met puntige of snijdende voorwerpen spelen of in de mond brengen.

Gisteren speelde het zevenjarig zoontje van onzen buurman met een nickelstuk van 5 centiemen in den mond. Eensklaps slikte het het geldstuk in. Het kind werd paars en blauw. Vol angst liepen de ouders den geneesheer halen, die er in gelukte het geldstuk met eene [*wat? ... dat moeten wij zelf maar uitmaken...* - AC] uit de keel te halen. Nog enkele stonden en het kind was verstikt!

Leeren wij daaruit, goede Vrienden, altijd voorzichtig om te gaan met puntige, snijdende of andere metalen voorwerpen.

Uwe vriendin

Valerie Willems.

° 104

Tu penses a la robe de la demoiselle.

Vous pensez aux rues des villes.

Tu penses a la dent de la scie.
Vous pensez aux cages des prés.
Tu penses a la grange de la ferme.
Vous pensez aux sources des rivières.
Tu penses a la porte de la ville.
Vous pensez aux manches des camisoles.
Tu penses a la cîme de la montagne.
Vous pensez aux façades des maisons.
Tu penses a la pointe de la touche.
Vous pensez aux roues des brouettes.
Tu penses a la recompense de la vertu.

Wachtebeke 26 Mei 1898

Zeer lieve Broeder,

Een groot ongeluk heeft ons getroffen! Gisteren heeft er een onweder over ons dorp gewoed. De bliksem is op onze woning gevallen en heeft ze in brand gestoken.

Men wendde ongehoorde pogingen aan om zich van het vuur meester te maken; maar het was vruchteloos, want ongelukkig is er geene brandspruit ter plaatse. Met moeite kon met de beesten en eenige meubelen redden. Nu zijn wij zonder woning, zonder bedden, zonder kleederen, zonder voorraad! Alles is de prooi der vlammen geworden en niets is verzekerd!

Liefdadige bureu hebben ons opgenomen maar gij kunt het wel begripen, dit kan niet lang duren. Gij, lieve broeder, die in eenen zekeren welstand verkeert, kom zoo haast onze goede ouders ter hulp. Gij hebt nog niet vergeten hoevele opofferingen zich vader voor u getroost heeft om u een degelijk onderwijs te verschaffen; hoevele nachten onze teedere moeder aan uw ziekbed doorgebracht heeft! Hebt gij de schoone plaats die gij bekleedt niet aan onze ouders te danken? Ik ken uw goed hart! Ik ben zeker dat gij deze droeve omstandigheid zult willen te baat nemen om hun uwe dankbaarheid te betuigen.

Versta dus lieve broeder hoe groot het ongeluk om u weder te zien.

Uw zeer bedroefde zuster

Valerie Willems.

ALBERT EN ISABELLA.

Eerste daden van Albert: Calais.

Zijn huwelijk: Isabella.

De aartshertogen souverainen des lands.

Slag bij Nieuwpoort: 1600.

Beleg van Oostende.

Twaalfjarige vrede (1609-1621).

Bestuur :

Openbare werken.

Landbouw; dijken.

Schilders, toondichters, geleerden.

Dood :

van Albert: 1621.

van Isabella: 1633.

België wordt weder eene Spaansche bezitting.

REKENVRAAG

Een regenput is 2,75 met. lang, 2,25 met. breed en 1,70 met. diep. Hoevele hectoliters water bevat hij wanneer hij op $\frac{1}{5}$ na vol is? Men heeft 561 emmers water uit den put opgehaald en dan was hij ledig. Hoevele liters bevatte gemiddeld elke emmer?

Oplossing.

Kubieke inhoud van dien put = $2,75 \times 2,25 \times 1,70 = 10,518750$ kubieke meters water.

$\frac{5}{5}$ of de volle put = 10,518750 km.

$\frac{1}{5}$ is dus gelijk aan $10,518750 : 5$

$\frac{4}{5} = (10,518750 \times 4) : 5 = 8,415$ kubieke meters.

1 km = 1000 lit. en 1 kdecim = 1 liter.

8.415 liters = 8415 liters.

8415 liters = 8415 liters.

561 eemers water = 8415 liters.

1 eemer = $8415 : 561 = 15$ liters.

LIED VAN EENEN DUITSCHEN KNAAP.

Mijn arm wordt sterk en groot mijn moed.

Geef, vader, mij een zweerd.

Veracht toch niet mijn jeugdig bloed!

Ik ben der vaders weerd!

Vervlogen is de rust voor mij

Van zwakken knapenstand!

Ik sterv, o vader, fier lijk gij,

De dood voor 't vaderland!

O dagelijks, als kindje reeds,
Was 't krijgspel mij een nood;
Ik droomde van gevaren steeds,
Van zege en heldendood!

Als 't kortelings onze krijgerschaar
Langs deze strate toog
En, vogelen gelijk, d'huzaar
Voor bij ons huisje vloog.

Ja, vreugdvol blikte en juichte hij,
De blijde knapenzwerm;
Mij, vader, 't hert dat prangde mij,
'k Beproefde mijnen erm!

Mijn arm wordt sterk en groot mijn moed.
Geef, vader, mij een zwaard.
Veracht toch niet mijn jeugdig bloed:
Ik ben der vaden weerd!

REKENVRAAG

Een werkman wint $5\frac{1}{4}$ daags en geeft $24/5$ fr. uit. Met het spaargeld van 100 dagen heeft hij eene are van zijnen hof betaald. Verkocht hij de $3/8$ van zijnen hof dan bleven hem $345 \square$ met. over. Welke is de waarde van zijnen hof?

Oplossing.

Overschot per dag $5,25$ fr. $- 2,80$ fr. = $2,45$ fr.

Op 100 dagen spaart hij $2,45$ fr. $\times 100 = 245$ fr.

Verkocht hij de $3/8$ van zijnen hof dan blijft er hem nog $8/8 - 3/8 = 5/8$ of $345 \square$ met.

$8/8 = 69 \times 8 = 552 \square$ m. oppervl. van den hof.

1 are grond kost 245 fr.

$1 \square$ m. kost $245 : 100 = 2,45$ fr.

$552 \square$ m. kosten $552 \times 2,45$ fr. = $1352,40$ fr.

Waarde van den hof $1352,40$ fr.

C - 1633 – 1715

Vrede van Munster 1848 :

Holland wordt een vrij land.

Sluiting der Schelde: 1848.

[Hier slaat Valerie er in haar haast twee keer deerlijk naast: macht der gewoonte! Het is voor ons duidelijk dat het om 1648 moet gaan. - AC]

Gevolg: ondergang van Antwerpen en van België.

Oorlogen van Lodewijk XIV :

België verwoest en opgeplunderd.

Verbrokkeld ten voordeele van Frankrijk.

Verdragen :

Van Utrecht: 1713.

Van Rastadt: 1714.

Bareel traktaat: 1715.

België aan Oostenrijk gegeven.

Wachtebeke 1 Juni 1898

Mijn lieve Hendrika

Ten zeerste aangedaan schrijf ik u vandaag. Een groot ongeluk is in ons dorp voorgevallen!

Dynsdag laats, was onze buurvrouw F....., te laat opgestaan. Daar zij zeer haastig was, goot zij petroolie op het vuur om het aan te wakkeren. O ongeluk! de vlam verhief zich aanstonds tot op eene groote hoogte en tastte de kleederen aan der ongelukkige vrouw, die hart verscheurende kreten slaakte. Men komt bijgelopen, maar helaas; het was te laat, de ongelukkige gaf den geest in de verschrikkelijkste pijnen. Het is onmogelijk de droefheid van haren echtgenoot en van hare kinderen te beschrijven.

Nemen wij deze droeve gebeurtenis te baat, en vergeten wij nooit dat de onvoorzichtigheid en de onwetendheid dikwijls de oorzaak zijn van vele ongelukken.

In de blijde hoop u in 't kort eens te zien blijf ik

Uwe verkleefde Vriendin

Valerie Willems.

GRIEKELAND.

Het volk. – Griekeland heeft eene bevolking van 2.000.000 inwoners die Grieksch zijn van oorsprong, godsdienst en taal.

Staatsbestuur.- Griekeland, hoofdstad Athene, is een koninkrijk dat Morea, de Ionische eilanden, Negrepont en Cyclades bevat.

Steden. – Athene 70.000 inwoners, Corfou 20.000 en Xante 20.000, havens op de eilanden van denzelfden naam.

Voortbrengselen. – Griekeland bestaat uit eilanden en een schiereiland en is gunstig gelegen voor de

zeehandel; doch in het binneland zijn boschlooze dorre en woeste bergvlak-

ten. De nijverheid is zeer gering. Het voert nochtans uit: beroemd marmer en droge vruchten, bijzonderlijk krenten (druiven van Korinthe), olijfolie, was, honing.

REKENVRAAG

Iemand koopt tegen 8,25 fr. de stere eenen stapel brandhoud van 5,50 met. lang, 3,20 met. breed en 4 met. hoog. Tegen hoeveel moet hij de stere verkoopen om 200,64 fr. op dit hout te winnen?

Oplossing.

Hij koopt $5,50 \times 3,20 \times 4 = 70,4$ steren.

Hij betaalt $70,4 \times 8,25$ fr. = 580,80 fr.

Hij wil winnen 200,64 fr.

Hij zal ontvangen 781,44 fr.

Voor 1 stere : $781,44$ fr. : $70,4 = 11,10$ fr.

REKENVRAAG

Een persoon moet het $\frac{1}{3}$ eener som hebben, eene tweede het $\frac{1}{4}$, een derde de $\frac{5}{8}$ van het overschoot, een vierde het laatste overschoot. Deze heeft 450 fr. voor zijn deel. Wat bekomt elk der drie andere?

Oplossing.

De 1e heeft $\frac{1}{3}$ en de 2e $\frac{1}{4}$; de $\frac{1}{3} + \frac{1}{4} = \frac{4}{12} + \frac{3}{12} = \frac{7}{12}$.

De 3e heeft $(5 \times 5) : (12 \times 8) = \frac{25}{96}$ dus $\frac{5}{12} - \frac{25}{96} = \frac{40}{96} - \frac{25}{96} = \frac{15}{96}$.

De 1e heeft $\frac{1}{3}$, de 2e heeft $\frac{1}{4}$, de 3e heeft $\frac{15}{96}$.

Tot den zelfden noemer $\frac{32}{96} + \frac{24}{96} + \frac{15}{96} = \frac{71}{96}$ voor de 3 eerste.

De 4e heeft dus $\frac{96}{96} - \frac{71}{96} = \frac{25}{96}$.

Nu $\frac{25}{96} = 450$ fr. ; $\frac{1}{96} = 18$ fr.

De 1e heeft dus $\frac{32}{96}$ of 32×18 fr. = 576 fr.

De 2e heeft $\frac{24}{96}$ of 24×18 fr. = 432 fr.

De 3e heeft $\frac{15}{96}$ of 15×18 fr. = 270 fr.

De 4e heeft $\frac{25}{96}$ of 25×18 fr. = 450 fr.

Wachtebeke 7 Juni 1898

Geachte Vriendin

Met de grootste voldoening heb ik uw briefje gelezen, waarin gij mij ter kermis uitnodigt.

Het spijt mij grootelijks u te moeten schrijven dat ik uw vriendelijk aanbod niet kan aanveerden. Moeder is reeds verscheidene dagen ziekelijk; nu ben ik genoodzaakt in huis wat te helpen en de boodschappen te doen. Gij verstaat dus, dat het volstrekt onmogelijk is, zelfs voor éénen dag, bij u te kommen.

Ik koester de hoop dat de ziekte van moeder niet lang zal duren, dan moogt gij mij eens verwachten.

Uwe bedroefde vriendin
Valerie Willems.

REKENVRAAG

Een heer heeft 225 met. bouwgrond gekocht tegen 40 fr. den met, 180 met. tegen 56 fr., 120 met. tegen 62 fr. Zoek den middenprijs van den meter grond?

Oplossing.

1e koop $225 \times 40 \text{ fr.} = 9000 \text{ fr.}$

2e koop $180 \times 56 \text{ fr.} = 10080 \text{ fr.}$

3e koop $\frac{120 \times 62 \text{ fr.}}{525 \text{ m.}} = \frac{7440 \text{ fr.}}{26520 \text{ fr.}}$

Middenprijs van den meter bouwgrond $26520 \text{ fr.} : 525 \text{ m.} = 50,51 \text{ fr.}$

RUMENIË

Het volk. – Rumenië heeft eene bevolking van 5.800.000 inwoners die tot den Latijnschen stam behooren, de Grieksche geloofscheuring volgen en de Rumenischen taal spreken.

Staatsbestuur. – Rumenië, hoofdstad Bucharest is sedert 1881 een onafhankelijk en grondwettig koninkrijk, bestaande uit twee voormalige provinciën van het Turksche rijk.

Steden. – Bucharest 250.000 inw. Galatz 80.000 en Broûlor, havens aan den Donau, uitvoer van granen. Jassy 90.000 inwoners.

Voortbrengselen. – Rumenië heeft vruchtbare dalen, teelt tamelijk veel vee en brengt in overvloed maïs, Turksch koren en tarwe voort voor den uitvoer naar Westelijk Europa, namelijk in België.

REKENVRAAG

Een werkman kan een werk op 8 dagen afdoen, een 2e op 10 dagen, een 3e op 12 dagen. Op hoeveel dagen zuden zij het samen werkende klaar hebben?

Oplossing.

Op 8 dagen doet de 1e $\frac{8}{8}$ werk of 1.

Op 1dag doet hij $\frac{1}{8}$ van het werk.

Op 10 dagen doet de 2e $\frac{10}{10}$ of 1.

Op 1 dag doet hij $\frac{1}{10}$ van het werk.

Op 12dagen doet de derde $\frac{12}{12}$ of 1.

Op 1 dag doet hij $\frac{1}{12}$ van het werk.

Op 1 dag doen zij samen $\frac{1}{8} + \frac{1}{10} + \frac{1}{12}$ of
 $\frac{15}{120} + \frac{12}{120} + \frac{10}{120} = \frac{37}{120}$ van het werk.
 $\frac{37}{120}$ van het werk doen zij op 1 dag.
 $\frac{1}{120}$ van het werk doen zij $\frac{1}{37}$
 $\frac{120}{120}$ van het werk doen zij $(1 \times 120) : 37 = 3,24$ dagen.

Wachtebeke 22 Juni 1898

Zeer lieve Oom

Zondag aanstaande vieren wij onze gemeente kermis. In den naam mijner ouders noodig ik u op dit feest uit.

Dit jaar bijzonderlijk zullen er groote feestelijkheden plaats hebben. Zondag 1e kermisdag zal er een groot festival plaats hebben waar niet minder dan 16 muziekmaatschappijen zullen aan deel nemen. Dit feest wordt gegeven ter gelegenheid van het 55 jarig bestaan der maatschappij "De Een-dracht" en van het wijden van haar nieuw plechtig vaandel. De verschillende maatschappijen zullen op de statieplaats vergaderen om 1 ure om zich van daar stoetgewijze naar de kerk te begeven waar de wijding zal plaats hebben. Daarna zullen de sociëteiten op de 2 kiosken hunne schoonste stukken spelen.

Gelijk gij ziet Lieve Oom zal er middel zijn om zondag een aange-naam uurtje door te brengen; ook rekenen wij zonder fout op U.

Uw zeer toegedane nicht
Valerie Willems.

Wachtebeke 24 Juni 1898.

Beminde neef

Met het grootste genoegen heb ik uw briefje van den 22 dezer gelezen, waarin gij mij ter kermis uitnodigt.

Het spijt mij grootelijks u te moeten schrijven, dat ik waarschijnlijk niet zal kunnen komen, en ziehier de reden. Sedert eenige dagen reeds lijd ik aan eene zware verkoudheid, die nu gelukkig aan 't beteren is. Als het eenig zins zijn kan, moogt gij mij toch verwachten. Ik zal dan met den trein van 9 ure aankomen: gelief mij aan de statie af te halen.

In de hoop u allen in de beste gezondheid de hand te mogen drukken blijf ik

Uw toegenegen Oom
Valerie Willems.

GEBRUIK VAN DEN ONDERWERPVORM.
De goede God zorgt voor alles.

- 1° God staat in den onderwerpsvorm omdat het onderwerp is: Gij zijt mijn God.
- 2° God staat in den onderwerpsvorm omdat het gezegde is: De Heer onze God, heeft alles geschapen.
- 3° God staat in den onderwerpsvorm omdat het bijstelling is van een woord dat in den onderwerpsvorm staat: Goede God gij zijt onze hoop!
- 4° God staat in den onderwerpsvorm omdat het aangesproken persoon is: God in de natuur.
- 5° God staat in den onderwerpsvorm omdat het gebruikt is als titel of opschrift.

GODS VOORZIENIGHEID.

Er loopt geen muisje op 't veld, of 't heeft
 Een moeder die het voedsel geeft,
 Die 't steeds voorziet van kruimels brood
 En trouw verzorgt in elken nood.

Er zit geen vogeltje op het dak,
 Of 't heeft een kostelijk veerenpak,
 Een warrem kleed in sneeuw en kou,
 Daar 't anders vast vervriezen zou.

Er vliegt geen vlinder in den hof,
 Er kruipt geen wormken in het stof,
 Of 't vindt op blad, in bloem of grond,
 Zijn aas en smaak op tijd en stond.

Er leeft geen diertje klein of groot,
 Of 't heeft zijn woning en zijn brood,
 Zijn kleding voor den winterdag
 En alles wat het wenschen mag.

Wie heeft dat alles zoo bedacht?
 't Is God die 't al heeft voortgebracht,
 Die gansch 't heelal heeft opgebouwd
 En wat Hij schiep in 't leven houdt.

REKENVRAAG

Een boekhandelaar heeft 4750 schrijfboeken verkocht tegen 0,10 fr. per stuk. Elk schrijfboek heeft eenen gekleurden omslag en bestaat uit 10 bladen. Het papier kost 3,60 fr. den riem (500 bladen); de omslagen 6,25 fr. het duizend. Voor het vervaardigen van 100 schrijfboeken betaalt men 0,30 fr.

Hoeveel wint de boekhandelaar: a) in het geheel; b) p. % ?

Oplossing.

$4750 \times 10 = 47500$ bladen.

$4750 : 500 = 95$ riemen papier.

Het papier kost $3,60 \text{ fr.} \times 95 = 342 \text{ fr.}$

De omslagen kosten $4,750 \times 6,25 \text{ fr.} = 29,68 \text{ fr.}$

Het maken kost $0,30 \text{ fr.} \times 47,50 = 13,25 \text{ fr.}$

Hij ontvangt van de schrijfboeken 475 fr.

Hij betaalt $342 \text{ fr.} + 29,68 \text{ fr.} + 13,25 \text{ fr.} = 385,93$

Zijne geheele winst belooft tot 89,07.

Op 385,93 fr. wint hij 89,07

Op 1 fr. wint hij $89,07 : 385,93$

Op 100 fr. wint hij $(89,07 \text{ fr.} \times 100) : 385,93 = 23,3 \%$.

OEFENING OP DE SCHRIJFWIJZE VAN DE ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD DER WERKWOORDEN WIER STAM OP D OF T EINDIGT.

Cain haatte zijnen broeder Abel. Ik antwoordde gisteren goed op de vragen des meesters. Het huis brandde ten gronde af. De smid smeedde. Vader spitte dit land. Mijn zuster stortte van den trap en bloedde geweldig. Karrel wende vele pogingen aan, maar vruchteloos. Mijn broeder lootte een goed nummer. Ik hechte onzen hond aan zijnen band. De bakker kneedde den deeg. De knechten laadden eenen wagen. Twee der kinderen die zich gisteren baadden zijn verdronken. Gisteren luidden de klokken. Op de kermis kleeden wij ons aan. De slachter doodde ons varken. Achab vermoordde Naboth. Het watter ziedde.

Wachtebeke 5 Juli 1898.

Goede Vriendin,

In uwen brief van 3e dezer drukt gij het verlangen uit om van dienst te veranderen om eenen belangrijken post te vervullen. Gij vraagt mij om eens te zoeken naar eene openstaande plaats van hovenier. Welnu ik ben op zoek gegaan en ik acht mij gelukkig u te mogen schrijven dat ik eene plaats voor u gevonden heb. Bied u dus zonder verwijl aan bij Mijnheer Van Lancker, Veldstraat n° 9 in de stad. Vergeet niet uwe getuigschriften van uwe voorgaande diensten mede te brengen.

Tot heel in 't kort nietwaar?

Uwe trouwe
Valerie Willems.

REKENVRAAG

Drie personen handelen samen met 65000 fr. Na een jaar krijgt de 1e voor zijn aandeel in de winst 6500 fr.; de 2e 4800; de 3e 4950. Het tweede jaar ondergaan zij een verlies van 4875 fr. Zoek: a) het verlies van elken handelaar; b) welke som ieder in den handel gebracht heeft.

Oplossing.

65000 fr. winnen 6500 fr. + 4800 fr. + 4950 fr. = 16250 fr.

16250 fr. komen van
1 frank komt van
6500 fr. komen van

$$\left. \begin{array}{l} 16250 \text{ fr. komen van} \\ 1 \text{ frank komt van} \\ 6500 \text{ fr. komen van} \end{array} \right\} \frac{65000 \times 6500}{16250} = 26000 \text{ fr.}$$

4800 fr. komen van $(65000 \times 4800) : 16250 = 19200$ fr.

4950 fr. komen van $(65000 \times 4950) : 16250 = 19800$ fr.

65000fr. verliezen 4875 fr.

1 fr. verliest $4875 : 65000 = 0,075$.

26000 fr. verliezen $26000 \times 0,075$ fr. = 1950 fr.

19200 fr. verliezen $19200 \times 0,075$ fr. = 1440 fr.

19800 fr. verliezen $19800 \times 0,075$ fr. = 1485 fr.

Valerie Willems

Wachtebeke

Oudeburgsche Sluize

Slotbeschouwing

Behalve de opmerkingen die ik reeds midden in het werk van Valerie kon noteren, valt de “moderne” mens van de 21e eeuw toch nog wel een en ander op bij het lezen van haar tekst.

Wat is overgebleven van de staatsindelingen en de levensomstandigheden die zij beschreef in 1897?

Een eerste vergelijking met onze eigen schoolkennis van omtrent 1945 dringt zich al op wanneer we “staatsbestuur” en bevolkingsaantal vergelijken met wat we nu weten. Ook ik leerde nog in de lagere school dat er op de wereld ongeveer twee miljard mensen rondliepen! Nu, amper 70 jaar later, schijnen er dat al zeven miljard te zijn! Ons eigen België moest het in 1897 nog met 6 miljoen inwoners stellen; we zitten nu ook niet meer zo ver van het dubbele af...

Wanneer wij ook nog wel het “British Empire” in onze atlas konden naspeuren – rozerood gekleurd op de wereldkaarten, bijna één vierde van de aardbol – zien wij dat ook Valerie bij de beschrijving van alle werelddelen moest aangeven dat de Britten inderdaad overal ter wereld de macht in handen hadden over landen die vandaag sedert Wereldoorlog II hoogstens nog losjes tot het zogenaamde Commonwealth behoren. En ook wat we lezen over de “bezittingen” van Frankrijk, Portugal, Spanje... is nu reeds meer dan een halve eeuw passé!

En velen onder ons staan enigszins versteld als we de omschrijvingen bekijken van de staten die we vandaag toch min of meer menen te kennen. We staan er niet meer bij stil dat Zweden en Noorwegen toen nog door één koning werden bestuurd; hoe wat we nu Italië noemen eigenlijk een samenraapsel van verschillende eigenheden was; hoe Oostenrijk en Hongarije – samen met een heleboel andere landsgedeelten daar rond – één groot keizerrijk vormden; hoe de tsaar (!) van Rusland toen ook nog de alleenheerser was over Polen, de Baltische staten en zelfs over Oekraïne en Wit-Rusland, die we nu alle als onafhankelijke staten kennen!

Vandaag wordt veel over Turkije en over zijn eventuele toetreding tot de Europese Unie gepalaverd.

Valerie had daarover toen een heel ander beeld. Zij wist dat Roemenië, Servië en Montenegro nog zeer recent tot dat rijk hadden behoord, en dat ook

Egypte en een groot deel van het Midden-Oosten onder de sultan ressorteerden...

Als we lezen over de militaire dienst van haar misschien fictieve “broeder”, schakelen we niet alleen terug op het defensiesysteem van toen, zoals de “loting” voor de verplichte soldatendienst, maar eigenlijk krijgen we in haar brieven en in de opleiding die Valerie genoten heeft, een mooi overzicht van het hele levenspatroon van onze grootouders, onze ouders, nonkels en tantes.

De opleiding van Valerie... Op 8 juli 1897 schrijft ze iets over een prijsuitdeling. In welke school en waar zou dat gebeurd zijn? Vast staat, dat vooraan in de reeks “vakken” die de leraars aan de scholieren van toen aanboden, de godsdienstige en morele opvoeding stond opgetekend. De afkondiging der 10 Geboden, die we bijna bij het begin van haar document vinden, is van een zodanig poëtische aard dat deze tekst verre de “oude catechismus” die wij nog moesten opdreunen, overstijgt.

Het hele overzicht van wat we hier onder ogen kregen vormt eigenlijk een uitbreiding van wat die geboden voorhouden als voorbeeld, als plicht, voor alle lagen van de bevolking. De schoollessen van Valerie zijn een pakket lessen in diverse deugden: nederigheid, medelijden, hulp aan armen, respect, beleefdheid, eerbied, spaarzaamheid en zuiverheid! Kenmerkend in dat opzicht is de opname, bijna in het laatste deel, van het gedichtje: “Gods Voorzienigheid”. Het muisje, het vogeltje, de vlinder daarin refereren duidelijk naar het bijbels verhaal dat Jezus vertelde: “kijk naar de vogelen des velds, zij zaaien en zij maaien niet, en toch...”.

We krijgen wel de indruk, bij het doorlezen tot het einde, dat Valerie in haar tweede jaar (1898) vaak voor de tweede keer dezelfde historische lessen heeft gevolgd. Wat wel opvalt: hoe langer ze school loopt, hoe meer praktische zaken zij te verwerken krijgt: doorgedreven berekening van percentages, voedingswaarde van producten (“hoe bepaal je of eieren vers zijn?!), en vooral: toch doorgedreven oefeningen in de Franse taal!

Zelfs de dichtkunst werd niet overgeslagen. Virginie Loveling en Albrecht Rodenbach, namen die ons nu nog bekend zijn, waren voor Valerie lichte voorbeelden. En in de soms wel te voorbeeldige andere poëtische pogingen werd zelfs de humor niet vergeten: een prachtig voorbeeld daarvan is het maakseltje “Zeg niet alles wat ge weet!”. Een apart geval vormt het gedichtje over de fiere “Duitse knaap”, die ten strijd met het zwaard be-

reid was. In het Belgenland van toen was “den Duitsch” nog niet het gehaat figuur dat we minder dan twintig jaar nadien zouden leren kennen. Valerie had in haar lessen geschiedenis nog niets anders gehoord dan over de Frans-Duitse oorlog van 1870, en die was dan nota bene – die keer dan toch – door de Duitsers gewonnen! Zo zie je maar...

Een laatste maar toch wel merkwaardig detail. Op 22 juni 1898 schrijft Valerie in haar brief dat de kermis van Wachtebeke op de laatste zondag van juni doorgaat. Dat is nu nog altijd zo. En dat er in dat jaar op die dag speciale feestelijkheden gepland zijn om het heuglijke feest te vieren dat de muziekmaatschappij “De Eendracht” 55 jaar bestaat. Dat is enigszins vreemd. Via mijn goede vriend Jozef Bracke(†), eertijds voorzitter en ere-voorzitter van diezelfde Koninklijke Harmonie, kreeg ik het “stichtingsalbum” van die vereniging in handen: die stichting dateert van 4 februari 1844! Als we nog goed kunnen tellen hebben de muzikanten dus – voor alle zekerheid – hun 55-jarig bestaan een goeie zes maanden vooraf gevierd!

Wies Creve - 31 juli 2012.